

ISSN 0351-0247

Република Србија

БИЛТЕН

ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ

84

intermex
Software & Communications

Београд, 2014.

БИЛТЕН ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ

ИЗДАВАЧ: Intermex, Београд, Булевар војводе Мишића 37/II
За издавача: Љиљана Миланковић-Васовић, директор

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК: Александар Степановић, судија Апелационог суда у Београду

ЗАМЕНИК: Наталија Бобот, судија Вишег суда у Београду

РЕДАКЦИЈСКИ ОДБОР: судија Ђурђа Нешковић, руководилац судске праксе за грађанско одељење – члан редакције,
судија Зорана Трајковић, руководилац судске праксе за кривична одељења – члан редакције,
судија Александар Трешњев – члан редакције,
судија Весна Божовић Милошевић – члан редакције,
судија Васић Предраг – члан редакције,
проф. др Слободан Перовић – члан редакције,
судија Уставног суда, проф. др Горан П. Илић,
доцент Милош Станковић, Правни факултет Универзитета у Београду – члан редакције,
судија Првог основног суда у Београду
Људмила Миљковић – члан редакције,
судија Наташа Милутиновић – члан редакције

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ: Душица Ристић, координатор за медије

ПРЕЛОМ, КОРЕКТУРА
И ДИЗАЈН: Intermex, Београд

ШТАМПАРИЈА: "DIS Public", Београд

Свако копирање, умножавање, објављивање и дистрибуирање целине или делова текста из ове публикације представља повреду ауторског права и кривично дело (сходно одредбама чл. 215.-217. Закона о ауторском и сродним правима, и чл. 198.-202. Кривичног законика). Коришћење делова текста из ове публикације дозвољено је сходно ауторском праву и уз сагласност издавача.

СУДСКА ПРАКСА

1.0. КРИВИЧНО ПРАВО

1.1. Кривични законик

БЛАЖИ ЗАКОН

(Члан 5. КЗ)

Када је према оптуженом примењен блажи закон у односу на закон који је важио у време извршења кривичног дела, исти закон се мора применити у погледу свих његових одредби, па и одредби које уређује институт условног отпуста, јер се на учиниоца кривичног дела може примењивати само један закон у целини, а искључена је могућност да се примењују делимичне одредбе једног, а делимично одредбе другог закона.

У конкретном случају оптужена је правноснажно осуђена на казну затвора у трајању од једанаест година, због кривичног дела ратног злочина против ратних заробљеника из члана 144. КЗ СРЈ у вези са чланом 22. КЗ СРЈ, који је блажи од Кривичног закона СФРЈ, који је важио у време извршења кривичног дела. У овој ситуацији, када је на оптужену примењен КЗ СРЈ као блажи материјални кривични закон, исти закон се мора применити и у погледу свих његових одредаба, па и одредаба које уређује институт условног отпуста, јер се на учиниоца кривичног дела може примењивати само један закон у целини, а искључена је могућност да се примењују делимичне одредбе једног, а делимично одредбе другог закона.

Према томе, и на институт условног отпуста примењују се одредбе о временском важењу закона, а то су одредбе члана 5. Кривичног законика, које временско важење кривичног законодавства везује за кривично дело (време извршења кривичног дела и евентуално измена закона после тога), а не за пресуду и њено извршење (време ступања на издржавање казне затвора). У складу с тим, за одлуку о томе који закон треба применити приликом одлучивања о молби за условни отпуст, ирелевантна је околност време када је

учинилац ступио на издржавање казне затвора, коју је првостепени суд погрешно узео као одлучујућу.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 број 51/12 од 26. новембра 2012. и решење Вишег суда у Београду – Одељења за ратне злочине К.По2 број 16/10 – Куо.По2 број 3/12 од 04. октобра 2012. године)

ДОБРОВОЉНИ ОДУСТАНАК (Члан 32. КЗ)

Не може се применити институт добровољног одустанка када окривљени услови оштећену да ће одустати од даљег предузимања радњи извршења уколико обећа да га неће пријавити полицији.

Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим да је извршио кривично дело убиства у покушају из члана 113. у вези са чланом 30. КЗ.

Разматрајући жалбене наводе, другостепени суд је имао у виду чињеницу да је окривљени након критичног догађаја оштећеној пружио помоћ, као и да из диспозитива побијане пресуде произилази да је, након што је оштећена дошла свести, престао да је туче под условом да га не пријави полицији, али је нашао да исте чињенице саме по себи, с обзиром на наведене околности, нису од таквог значаја да доводе у сумњу закључак да је окривљени приликом извршења кривичног дела поступао са директним умишљајем, већ само упућују на закључак да је окривљени услед страха да ће га оштећена пријавити полицији, одустао од даљег вршења кривичног дела, које је стога и остало у покушају, услед чега није оправдано, у конкретном случају, применити институт добровољног одустанка од извршења дела из члана 32. КЗ, на који се неосновано указује у жалби браниоца окривљеног.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 3024/13 од 10. фебруара 2014. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 1119/12 од 11. априла 2013. године)

САИЗВРШИЛАШТВО

(Члан 33. КЗ)

Када се ради о облику саизвршилаштва који се састоји у предузимању друге радње којом се битно доприноси извршењу кривичног дела, та радња мора бити функционално повезана са делатношћу другог учиниоца, да је допуњава на битан, одлучујући начин, тако да је тај допринос *conditio sine qua non* за остварење дела, а не обично подупирање извршења или обично олакшавање извршења дела.

Саизвршилац је онај који је, уз све друге елементе који се по законском бићу кривичног дела траже за учиниоца кривичног дела из члана 114. КЗ, предузео радњу извршења – лишење живота или један део радње, или пак уколико је у планираном процесу извршења на бази поделе улога предузео делатност која је ван бића дела, али битан део процеса извршења кривичног дела. Допринос учиниоца ван делатности означених у бићу кривичног дела мора бити функционално повезана са делатношћу другог учиниоца, да их допуњава на битан, одлучујући начин, тако да је тај допринос *conditio sine qua non* за планирано остварење дела, а не обично подупирање тог извршења или обично олакшавање извршења дела.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж1. бр. 2760/13 од 12. септембра 2013. и пресуда Вишег суда у Београду К. бр. 4133/10 од 05. фебруара 2013. године)

ПОМАГАЊЕ

(Члан 35. КЗ)

За постојање помагања није неопходно да извршилац кривичног дела зна за делатност помагача.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.1 По1 бр. 10/13 од 21. јуна 2013. и пресуда Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 67/11 од 07. фебруара 2013. године)

УСЛОВНИ ОТПУСТ

(Члан 46. КЗ)

Суд може пустити на условни отпуст и лице које се налази на издржавању казне затвора у просторијама у којима станује.

(Виши суд у Београду, Посебно одељење Спк.По1 бр. 4/13 и Куо.По1 бр. 200/13 од 31. јануара 2014. године)

ОПШТА ПРАВИЛА О ОДМЕРАВАЊУ КАЗНЕ

(Члан 54. ЗКП)

Правноснажна пресуда страног суда се може ценити као отежавајућа околност без обзира што није вођен поступак за признање стране судске одлуке.

Првостепеном пресудом другоокривљени је оглашен кривим за извршење више кривичних дела, а као отежавајућа околност је цењена да је осуђиван пресудом Вишег суда у Подгорици због кривичног дела разбојништва из члана 242. став 4. КЗ Црне Горе.

Жалбом окривљеног и његовог браниоца истиче се да црногорска пресуда не може бити узета у обзир док не буде призната од нашег суда у поступку извршења стране пресуде, те суд није довољно ценио олакшавајуће околности на страни окривљеног. Другостепени суд је преиначио првостепену пресуду у делу који се односи на казну, а приликом одмеравања казне другоокривљеном ценио је ранију осуђиваност због истоврсног кривичног дела по наведеној пресуди Вишег суда у Подгорици.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 5523/11 од 29. фебруара 2012. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 3153/10 од 17. јуна 2011. године)

НОВАЦ

(Члан 112. тачка 23. КЗ)

Под новцем се сматрају и новчанице које су престале да важе као редовно средство плаћања, све док се могу конвертовати (заменити) за друге валуте које су у оптицају.

Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим да је извршио кривично дело фалсификовање новца из члана 168. став 1. Основног кривичног закона у подстрекавању у вези са чланом 23. Основног кривичног закона.

Одбрана оптуженог је истакла и то да у предметном периоду италијанске лире више нису биле у оптицају, те да исте више нису коришћене као новац, бар не у смислу као новац дефинисан чланом 112. став 23. КЗ. Имајући у виду наводе одбране оптуженог, суд истиче следеће: тачно је да су италијанске лире престале да важе као редовно средство плаћања у временском периоду извршења овог кривичног дела, али, с обзиром да су се италијанске лире могле редовно мењати за друге валуте (на пример: евро, долар, динар), иста је у смислу овог кривичног дела била у оптицају, јер новац је роба као и свака друга, ако, с обзиром на валуту у којој се налази, временски период на који се односи, понуду и потражњу на тржишту, има одређену вредност, тј. цену која се формира од таквих и сличних чинилаца. Дакле, као што је то већ утврђено у овом поступку, италијанска лира се могла у датом временском периоду редовно мењати у овлашћеним мењачницама за друге валуте, те је предметна количина фалсификованог новца фактички стављена у оптицај, а све у складу са чланом 112. став 23. КЗ као и у складу са чланом 113. став 8. ОКЗ.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 4145/13 од 30. јануара 2014. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 1259/10 од 12. фебруара 2013. године)

ТЕШКА ТЕЛЕСНА ПОВРЕДА

(Члан 121. КЗ)

Приликом оцене да ли је умишљај окривљеног ишао за тим да оштећеном нанесе тешку телесну повреду или да га лиши живота, суд треба, између осталог, да цени и чињеницу каквог је интензитета био замах, који је окривљени учинио ножем.

Првостепеном пресудом окривљени је осуђен за покушај убиства из члана 113. у вези са чланом 30. Кривичног законика. Другостепеном пресудом потврђена је правна квалификација, а преиначена пресуда у погледу изречене казне.

Наиме, у конкретном случају, по налагању Апелационог суда, не може се радити о кривичном делу тешке телесне повреде, како се то наводи у жалби браниоца, имајући у виду да је окривљени, излазећи из куће, узео нож, ставио га за појас, при чему су окривљени и оштећени били пијани, након чега су се потукли, а окривљени оштећеног убо ножем у пределу груди и нанео му повреду.

Како се ни оштећени ни сведоци ничег не сећају, правилно је суд нашао да су изашли из куће како би се физички обрачунали, а због чега је правилно суд закључио да је умишљај окривљеног ишао за тим да оштећеног лиши живота, имајући у виду да је замах који је окривљени учинио ножем био у веома јаком интензитету, а имајући у виду налаз и мишљење вештака.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 7077/12 од 15. јануара 2013. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 600/12 од 16. октобра 2012. године)

ПРИНУДА

(Члан 135. КЗ)

Претња убиством се може састојати и у томе што је окривљени донео и оставио мртвачки сандук у двориште куће оштећеног.

Првостепеном пресудом, окривљени је оглашен кривим за извршење кривичног дела принуде у покушају из члана 135. став 2. у вези са ставом 1. КЗ у вези са чланом 30. КЗ, тако што је претњом убиством покушао да принуди оштећеног да му врати новац који му дугује, на тај начин што је возилом марке "Пежо 307", беле боје, довезао до дворишта куће оштећеног, изашао из возила и мајци оштећеног, која се у том тренутку налазила у дворишту, рекао да је донео поклон за њеног сина, након чега је из возила извукао мртвачки сандук беле боје и спустио га у двориште поред капије куће оштећеног, након чега је возилом отишао са лица места.

Према оцени Апелационог суда, правилан је закључак првостепеног суда да наведена радња окривљеног критичном приликом представља његов покушај да на тај начин претњом убиством, садржаном у самом чину доношења и остављања мртвачког сандука у дворишту куће оштећеног, принуди истог да му врати новац који му дугује.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 5284/13 од 24. октобра 2013. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 3266/10 од 10. јуна 2013. године)

НЕДОЗВОЉЕНЕ ПОЛНЕ РАДЊЕ

(Члан 182. КЗ)

Недозвољена полна радња се може састојати и у томе што је окривљени возећи се колима и крећући се у равни са оштећеном, руком кроз прозор аутомобила ухватио оштећену за врх десне бутине, након чега се она отргла и трчећим кораком удаљила.

Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим што је извршио недозвољену полну радњу према малолетној оштећеној на тај начин што је, управљајући својим возилом, сустигао малолетну оштећену која се кретала улицом, након чега је успорио својим возилом и крећући се у равни оштећене, обратио јој се кроз отворени прозор на вратима возача, нудећи јој превоз, на шта је оштећена

одговорила да јој превоз није потребан, при чему је окривљени наставио да јој се обраћа речима: "уф, какво дупенце и сисице, је л' смем да пипнем", а потом ју је руком кроз прозор аутомобила ухватио за врх десне бутине, након чега се малолетна оштећена отргла и трчећим кораком удаљила ка улазу у болницу, тако да се нашла у окружењу већег броја људи.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 6110/12 од 20. децембра 2012. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 3833/10 од 26. јануара 2012. године)

ПРОТИВПРАВНО ЗАУЗИМАЊЕ ЗЕМЉИШТА

(Члан 218. КЗ)

Радње извршења кривичног дела противправног заузимања земљишта јесте заузимање, што значи успостављање фактичке државине на туђем земљишту, при чему код извршиоца не мора да постоји намера присвајања.

Посебно обележје овог кривичног дела је противправно заузимање, па уколико је окривљени по било ком правном основу већ у поседу земљишта, ово обележје није остварено, тако да нема кривичног дела.

Првостепеном пресудом окривљени је оглашен кривим што је извршио кривично дело противправно заузимање туђег земљишта из члана 218. став 1. Кривичног законика. Ова пресуда је потврђена пресудом Апелационог суда у Нишу. Одлуком Врховног касационог суда уважен је захтев за заштиту законитости и укинута су наведене пресуде.

Наиме, првостепени суд је окривљену огласио кривом да је извршила кривично дело противправно заузимање туђег земљишта из члана 218. став 1. Кривичног законика, наводећи у изреци пресуде, између осталог, да је окривљена "у својству законског заступника В.П.Ш.С.С. започела извођење грађевинских радова на изградњи – доградњи грађевинског објекта на делу катастарске парцеле чији је

носилац права трајног коришћења Привредно друштво за производњу и промет Д., па је на тај начин противправно заузела део означене катастарске парцеле и онемогућила приватног тужиоца да је несметано користи". Међутим, по налажењу Врховног касационог суда, изрека и разлози пресуде у цитираном делу у погледу наведене одлучне чињенице – земљишта које је противправно заузето, противречни су садржини изведених доказа – препису листа непокретности, из ког произилази да три субјекта - Привредно друштво Г, затим Привредно друштво Д., и В.П.Ш.С.С. - имају право коришћења и да су идеални сукорисници предметне катастарске парцеле.

Наиме, радње извршења кривичног дела противправно заузимање земљишта из члана 218. став 1. Кривичног законика јесте заузимање/успостављање фактичке државине на туђем земљишту, при чему код извршиоца не мора постојати намера присвајања. Посебно обележје овог кривичног дела је противправност, па уколико неко по било ком правном основу држи земљиште, ово обележје није остварено, тако да нема кривичног дела. Објект радње је туђе земљиште и умишљај учиниоца мора да обухвата свест о томе да је земљиште туђе као и свест о противправности заузимања.

(Пресуда Врховног касационог суда Кзз. 42/13 од 24. априла 2013, пресуда Апелационог суда у Нишу Кж.1 бр. 3581/12 од 02. новембра 2012. и пресуда Основног суда у Прокупљу К.бр. 233/12 од 11. јула 2012. године)

НЕОВЛАШЋЕНА ПРОИЗВОДЊА И СТАВЉАЊЕ У ПРОМЕТ ОПОЈНИХ ДРОГА (Члан 246. КЗ)

Не може се сматрати да је окривљени открио од кога је набављена опојна дрога, чиме би био остварен услов за ослобађање од казне, када наведе само надимак лица од кога је набавио опојну дрогу без икаквог другог ближег податка о том лицу.

Неосновани су и наводи жалбе браниоца окривљеног да је овај окривљени одмах полицијским службеницима, а потом касније

и суду открио од кога набавља опојну дрогу, па је у том смислу остварена законом предвиђена могућност да буде ослобођен од казне, а ово из разлога што се окривљени у преткривичном поступку бранио ћутањем, а у претходном поступку, као и на главном претресу, у својој одбрани навео је да је дрогу купио од извесног "Нонија" или "Нанија", па се у конкретном случају, без навођења ближих података за ово лице, не ради о ситуацији да је окривљени открио лице од кога је набавио дрогу, тј. да је практично пријавио то лице надлежним органима, па тиме нема места примени института ослобађања од казне.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 388/12 од 09. фебруара 2012. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 384/11 од 09. септембра 2011. године)

НЕОВЛАШЋЕНО ДРЖАЊЕ ОПОЈНЕ ДРОГЕ

(Члан 246а КЗ)

У изреци пресуде за ово кривично дело, није довољно да се наведе да је окривљени супстанцу која је проглашена за опојну дрогу неовлашћено држао у мањој количини, већ суд мора утврдити о којој количини се ради.

Чланом 246а став 1. КЗ предвиђено је да ће се казнити новчаном казном или затвором до 3 године, а може се и ослободити од казне, ко неовлашћено држи у мањој количини за сопствену употребу супстанце или препарате који су проглашени за опојну дрогу. Према томе, неопходно је да кумулативно буду испуњена два законска услова на страни учиниоца, тј. да он држи препарате или супстанце које су проглашене за опојну дрогу за личну употребу и у мањој количини. Првостепени суд није утврдио коју количину опојне дроге анфетамина у облику сулфата соли, кофеина, парацетамола и креатина је држао окривљени, већ је у изреци пресуде само навео да је окривљени неовлашћено држао у мањој количини за сопствену употребу супстанцу која је проглашена за опојну дрогу, на тај начин

што је код себе у торбици држао једну ПВЦ кесицу у којој се налазила опојна дрога "Спид".

(Решење Вишег суда у Београду Кж.1 бр. 20/14 од 21. фебруара 2014. и пресуда Првог основног суда у Београду К.бр. 2910/13 од 21. октобра 2013. године)

ИЗАЗИВАЊЕ ОПШТЕ ОПАСНОСТИ

(Члан 278. КЗ)

Под пожаром се подразумева свако изазивање ватре која може даље неконтролисано да се шири захватајући друге предмете осим оног који је запаљен, а дело је свршено када ватра може даље да се шири без дејства којим је предмет био запаљен.

(Решење Вишег суда у Београду Кж.1 бр. 15/14 од 26. фебруара 2014. и пресуда Другог основног суда у Београду К.бр. 1039/12 од 16. новембра 2013. године)

НАСИЛНИЧКО ПОНАШАЊЕ

(Члан 344. КЗ)

Окривљени је значајно угрозио спокојство грађана и теже реметио јавни ред и мир тако што се својим возилом зауставио испред градског аутобуса којим је управљао оштећени, изашао из возила, те отворио гепек, извадио секиру, пришао делу аутобуса где се налази оштећени и секиром ударао по стаклу док га није разбио, опсовао оца и мајку оштећеном, након чега се удаљио.

(Пресуда Вишег суда у Београду Кж.1 бр. 13/14 од 13. фебруара 2014. и пресуда Првог основног суда у Београду К.бр. 2376/13 од 15. октобра 2013. године)

ПРИМАЊЕ МИТА

(Члан 367. КЗ)

Окривљени је извршио кривично дело примања мита јер је као шеф смене дежурне службе полицијске станице захтевао и примио од другоокривљеног 200 евра да у оквиру свог службеног овлашћења не изврши службену радњу коју би морао извршити, тако што није лишио слободе другоокривљеног, иако је знао да је од стране суда за њим расписана потрага, већ се са њим виђао и контактирао га телефоном, те возио код адвоката и на друга места.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 6404/12 од 24. априла 2013. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 401/12 од 05. јуна 2012. године)

1.2. Законик о кривичном поступку

СУКОБ НАДЛЕЖНОСТИ

(Члан 35. ЗКП)

Доношењем решења другостепеног суда којим се (грешком) по други пут укида првостепена пресуда, није отворено питање оцене сукоба стварне надлежности, па се та повреда закона не може отклонити кроз сукоб надлежности.

Апелациони суд у Београду донео је решење којим се по други пут укида првостепена пресуда. Виши суд у Београду, чија пресуда је други пут укинута, поднео је Врховном касационом суду предлог за решавање сукоба надлежности.

Врховни касациони суд у Београду одбацио је предлог председника већа за решавање сукоба надлежности, који је изјављен поднеском председника већа.

У овој правној ситуацији, по налажењу Врховног касационог суда, не постоји сукоб стварне надлежности, јер такав сукоб није могућ између првостепеног и другостепеног суда, сходно одредбама Закона о уређењу судова и одредбама раније важећег процесног закона по коме је у конкретном случају ценио ово питање. Наиме, одредбом члана 385. став 2. раније важећег ЗКП, прописана је процесна забрана, односно ограничење у поступању другостепеног суда, којом је одређено да тај суд не може по други пут укинути првостепену пресуду у истом предмету и спис вратити на поновни поступак, већ је дужан да у таквој процесној ситуацији, у смислу одредбе члана 377. став 1. до 5, а затим и одредаба члана 378. и 379. истог Законика, одржи претрес или да у седници већа донесе мериторну одлуку решавајући о изјављеним жалбама против првостепене пресуде.

Повреде наведених одредаба процесног Закона у поступању инстационог (другостепеног) суда, не могу се решавати кроз сукоб

надлежности. Доношењем решења Апелационог суда у Београду, којим је по други пут укинута првостепена пресуда Вишег суда у Београду, није отворено питање оцене и сукоба стварне надлежности, јер је Виши суд несумњиво стварно надлежан за суђење у првостепеном кривичном поступку за кривично дело из члана 246. став 1. КЗ, док је Апелациони суд несумњиво надлежан у поступку о изјављеним жалбама против пресуде Вишег суда. Сходно реченом, нема места покретању поступка за решавање сукоба надлежности у смислу члана 35. ЗКП поводом тих повреда.

Како је решење другостепеног суда донето супротно законској одредби којом је недвосмислено прописан поступак и могуће одлуке тог суда у одређеној процесној ситуацији, то се поменуто решење не може конвалидирати или повреда закона отклонити кроз сукоб надлежности, већ је испитивање правилности и законитости одлуке другостепеног суда могуће једино уз помоћ законом прописаних правних средстава којима се испитује законитост правноснажних судских одлука и поступак који им је претходио (члан 482. ЗКП).

(Решење Врховног касационог суда Кс.бр. 14/13 од 13. октобра 2013. године)

МЕРЕ ЗА ОБЕЗБЕЂЕЊЕ ПРИСУСТВА ОКРИВЉЕНОГ И ЗА НЕСМЕТАНО ВОЂЕЊЕ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Општи услови за одређивање мере (Члан 189. ЗКП)

Када суд одреди две или више мера за обезбеђење присуства окривљеног, дужан је да контролише сваку меру засебно, без обзира што су заједно одређене.

Првостепеним решењем притвор је замењен мером јемства уз коју је изречена и мера забране напуштања боравишта, при чему је окривљеном наложено да се сваког другог понедељка у месецу јавља полицијској станици.

Правилно је првостепени суд, приликом контроле мере, вршио контролу само мере забране напуштања боравишта уз коју је одређено да се окривљени сваког другог у месецу јавља полицијској станици, док није контролисао меру јемства, с обзиром да не постоји обавеза суда да врши редовну контролу јемства, без обзира што су ове две мере скупно изречене према окривљеном.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 215/12 од 24. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 2/10 од 25. априла 2012. године)

**ЗАБРАНА ПРИЛАЖЕЊА, САСТАЈАЊА
ИЛИ КОМУНИКАЦИЈЕ СА ОДРЕЂЕНИМ ЛИЦЕМ**
Услови за одређивање
(Члан 197. ЗКП)

За разлику од особитих околности које указују да би окривљени пуштањем из притвора могао ометати поступак утицањем на сведоке, околности које указују да би окривљени могао ометати поступак утицањем на сведоке (као основ за изрицање забране прилажења, састајања или комуникације са одређеним лицима) слабијег су интензитета.

Ванпретресно веће налази да се основано жалбом браниоца окривљене побија законски основ за притвор из члана 211. став 1. тачка 2. ЗКП. Наиме, веће је, ценивши садржину исказа окривљене, околности да је у односу на окривљену испитано више сведока, затим садржину исказа наведених сведока, али и животну доб окривљене и њено здравствено стање, као и околност да је окривљена пензионисана 2006. године, оценило да, иако је исправан став судије за претходни поступак о постојању особитих околности које указују да ће окривљени ометати поступак утицања на сведоке - ове околности ипак нису таквог интензитета да би оправдале примену најтеже мере обезбеђења присуства окривљеног, меру притвора, већ да је, насупрот томе, према овој окривљеној основано одредити блажу меру – меру забране прилажења, састајања и комуникације са

неиспитаним сведоцима из члана 197. ЗКП, којом мером се, у смислу члана 189. став 1. ЗКП, може постићи иста сврха, из ког разлога је и донета одлука да се мера притвора замени мером забране прилажења, састајања и комуникације са сведоцима.

(Решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења Кв.По1 бр. 549/13 од 18. јула 2013. и решење судије за претходни поступак Посебног одељења Вишег суда у Београду Ки.По1 бр. 21/13 од 12. јула 2013. године)

ЈЕМСТВО

Услови за одређивање

(Члан 202. ЗКП)

Када суд донесе решење којим одређује јемство, неће укинути притвор, већ ће у изреци решења назначити да ће притвор бити замењен мером јемства и окривљени пуштен на слободу када пружи доказ да је јемство положено на рачун буџетских средстава суда.

Решењем Вишег суда у Београду – Посебног одељења усвојен је предлог за одређивање јемства окривљеном, па је ради обезбеђења његовог присуства одређена мера јемства у износу од 6.746.000 динара (која се састоји у упису хипотеке на породичној стамбеној згради и земљишту под зградом). Притом је одређено и то да ће му се мера притвора заменити мером јемства и окривљени пустити на слободу када пружи доказе да је предметни износ положен на рачун буџетских средстава суда, али и то да ће му се одузети вредности дате на име јемства и одредити притвор уколико прекрши обећање да се неће крити и без одобрења суда напустити боравиште, а ако се током предметног кривичног поступка не одазове на позиве суда, а изостанак не оправда, или ако се против њега појаве неки други разлози за одређивање притвора.

На крају, првостепени суд је правилно одредио да ће мера притвора у конкретном случају бити замењена мером јемства, тек

након пружања доказа суду да је у корист Републике Србије, односно буџетских средстава, положен износ у одређено име јемства.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 223/12 од 23. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 бр. 46/11 од 11. маја 2012. године)

ЗАБРАНА НАПУШТАЊА СТАНА

Одлучивање о мери

(Члан 209. став 2. ЗКП)

Предлог јавног тужиоца да се према окривљеном продужи притвор може се тумачити и као мишљење јавног тужиоца за одређивање мере забране напуштања стана, па су испуњени услови да се другостепеним решењем преиначи првостепено решење тако што се притвор замењује мером забране напуштања стана.

Првостепеним решењем према окривљеном је продужен притвор. Другостепеним решењем преиначено је првостепено решење тако што му је мера притвора замењена мером забране напуштања стана.

Из другостепеног решења произилази да је увидом у спис предмета утврђено да је Тужилац за организовани криминал после подизања оптужнице ставио предлог да се притвор продужи. У даљем поступку тужилац није мењао свој предлог из оптужнице, другим речима, то значи да стоји и даље предлог за продужење притвора, што значи да у тренутку одлучивања о жалбама на решење Посебног одељења Вишег суда у Београду фигурира предлог ТОК за продужење притвора према окривљеном, то даље значи да Апелациони суд у Београду - Посебно одељење налази да је другостепени суд, у смислу члана 209. став 2. ЗКП, имао испуњен законски услов из члана 209. став 2. ЗКП, када је и без предлога ТОК по службеној дужности меру притвора заменио мером забране напуштања стана; другим речима, овај предлог ТОК из оптужнице о продужењу при-

твору према окривљеном, представља мишљење тужиоца у смислу члана 209. став 2. ЗКП.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 359/13 од 11. септембра 2013. и решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења К.По1 бр. 57/13 – Кв.По1 бр. 634/13 од 27. августа 2013. године)

ЗАБРАНА НАПУШТАЊА СТАНА

Одлучивање о мери (Члан 209. ЗКП)

Када суд одлучује о продужењу мере забране напуштања стана уз електронски надзор, није довољно да у решењу наведе да чињенице које је утврдио нису таквог степена и интензитета да би оправдале примену строже мере – мере притвора, већ мора и да образложи зашто су те исте околности таквог карактера да би оправдале продужење мере забране напуштања стана.

Првостепеним решењем према окривљеном је продужена мера забране напуштања стана за 3 месеца, због постојања разлога из члана 211. став 1. тачка 3. ЗКП, те је оптуженом забрањено да без одобрења суда напушта просторије у којима живи.

Међутим, по оцени Апелационог суда у Београду, Посебног одељења, овакав закључак првостепеног суда се не може прихватити. По оцени овог суда, првостепени суд је дао контрадикторне разлоге везане за продужење мере забране напуштања стана, те тиме учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 2. ЗКП. Приликом утврђивања чињеница, првостепени суд наводи све чињенице којима се руководио приликом доношења одлуке, те да наведене чињенице нису таквог степена и интензитета да би оправдале примену строже мере – мере притвора, али не образлаже зашто су те исте околности таквог карактера да би оправдале продужење мере забране напуштања стана, што је било неопходно образложити.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 439/12 од 24. октобра 2012. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 70/11 – Кв.По1 бр. 658/12 од 15. октобра 2012. године)

РАЗЛОЗИ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИТВОРА

(Члан 211. ЗКП)

Разлози због којих је притвор одређен протеком времена губе на значају и тежини.

По налажењу Апелационог суда у Београду, Посебног одељења, разлози које је дао првостепени суд нису довољни и оправдани разлози за даље задржавање окривљеног у притвору, а ово због тога што се у конкретном случају ради о чињеницама и околностима које су биле предмет оцене и основ за одређивање притвора према окривљеном, а након тога и за продужење притвора током истраге и приликом подизања оптужнице и у даљем току поступка, али се ради о чињеницама и околностима које су протеком времена изгубиле на значају и тежини, па ти разлози, у недостатку нових чињеница, које првостепени суд узима за продужење притвора према окривљеном, немају значај и снагу коју су имали на почетку вођења предметног поступка и не могу бити основ за даљу примену најтеже мере обезбеђења присуства окривљеног – продужење притвора, а посебно уз чињеницу да је окривљени у притвору провео више од две и по године. Стога је првостепени суд заменио меру притвора мером забране напуштања стана.

(Решење Апелационог суда у Београду, Посебног одељења Кж.2 По1 бр. 366/13 од 12. септембра 2013. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 44/11 – Кв.По1 бр. 645/13 од 02. септембра 2013. године)

ПРИТВОР

(Члан 211. став 1. тачка 3. ЗКП)

Чињеница да окривљени одмах након притвора треба да буде упућен на издржавање вишегодишње казне затвора указује на то да нема могућности да у кратком временском периоду може поновити кривично дело.

Што се тиче навода браниоца петоокривљеног у коме се истиче да је према прво и другоокривљеном укинут притвор, јер су престале да постоје особите околности да ће у кратком временском периоду поновити кривично дело, исти су такође без утицаја на другачију одлуку у овој кривичноправној ствари, јер према наведеним окривљенима притвор је укинут из разлога што су исти упућени на издржавање дугогодишњих казни затвора, а сама чињеница да се окривљени налазе на издржавању вишегодишњих казни затвора, по налажењу овог суда, не указује на могућност да окривљени у кратком временском периоду могу поновити кривично дело, јер укидањем притвора нису пуштени на слободу, већ су упућени на издржавање казни.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 346/12 од 10. августа 2012. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 72/11 – Кв.По1 бр. 479/12 од 19. јула 2012. године)

ПРИТВОР

(Члан 211. став 1. тачка 4. ЗКП)

Узнемирење јавности по свом обиму и интензитету мора да превазилази уобичајено узнемирење које је иначе по правилу присутно у свим предметима у којима се суди за тешка кривична дела.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 208/12 од 21. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 бр. 11/12 – Кв.По1 бр. 292/12 од 03. маја 2012. године)

ПРИТВОР

(Члан 211. став 1. тачка 4. ЗКП)

Тежина последица извршења кривичног дела која се огледа у постојању основане сумње да су окривљени предузимањем инкриминисаних радњи прибавили противправну имовин-

ску корист у износу од око 1.600.000.000,00 динара и у чињеници да је на тај начин оштећено више десетина хиљада грађана Републике Србије довела је до узнемирења јавности, што све може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка.

(Решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења Кв-По1-бр.107/13 од 5. фебруара 2013. и решење судије за претходни поступак Ки-По1 бр.29/12 од 24. јануара 2013. године)

ПРИТВОР

(Члан 211. став 1. тачка 4. ЗКП)

Приликом оцене да ли је дошло до узнемирења јавности, суд треба да цени не само да ли тренутно постоји узнемирење јавности већ и то да би уколико би оптужени били пуштени на слободу, узнемирење јавности било повећано, чиме би било угрожено несметано и правично вођење кривичног поступка.

Осталим жалбеним наводима овај бранилац оспорава закључак првостепеног суда да тренутно постоји јако узнемирење јавности, које би кулминирало уколико би се оптужени нашао на слободи, те сматра да се и у случају да је извесно узнемирење јавности било, због протекла времена, исто очигледно нестало. Међутим, првостепени суд је изричито навео да сматра да би у конкретној фази кривичног поступка, уколико би оптужени био пуштен на слободу, узнемирење јавности било повећано, чиме би било угрожено несметано и правично вођење кривичног поступка.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 број 245/12 од 08. јуна 2012. и Решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења К.По1 број 273/10 од 24. маја 2012. године)

РАЗЛОЗИ ЗА ОДРЕЂИВАЊЕ ПРИТВОРА

(Члан 211. став 1. тачка 4. ЗКП)

Окончање кривичног поступка пред другостепеним судом, односно наступање завршне фазе кривичног поступка, процесно не оставља било какву могућност угрожавања несметаног или пак правичног вођења кривичног поступка, као услова за продужење притвора.

Како је Апелациони суд у Београду, одлучујући поводом жалбе која је изјављена против пресуде на претресу одржаном пред другостепеним судом преиначио првостепену пресуду, то је по службеној дужности у смислу одредбе члана 459. став 2. ЗКП испитивао да ли и даље стоје разлози за притвор, па је нашао да не постоји више законски основ из члана 211. став 1. тачка 4. Законика о кривичном поступку, па је Апелациони суд у Београду нашао да према окривљеном притвор треба укинути.

Наиме, по оцени Апелационог суда, поред објективног услова за меру притвора по законском основу из члана 211. став 1. тачка 4. ЗКП, односно да је кривично дело које је окривљеном стављено на терет прописана казна затвора у трајању преко 10 година, што у конкретном случају није спорно, потребно је да начин извршења и тежина последице кривичног дела доводе до узнемирења јавности која може угрозити несметано и правично вођење кривичног поступка, па како окончање кривичног поступка пред другостепеним судом, односно наступање завршне фазе кривичног поступка, процесно не оставља било какву могућност угрожавања несметаног или пак правичног вођења кривичног поступка, то је ефективно изостао овај законски разлог за даље задржавање окривљеног у притвору, по основу одредбе члана 211. став 1. тачка 4. ЗКП, па је одлучено као у диспозитиву изреке решења.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж. бр. 2744/13 од 17. јануара 2014. и решење Вишег суда у Београду К. бр. 675/12 од 08. марта 2013. године)

ПОЈАМ И ВРСТЕ ТРОШКОВА

(Члан 261. ЗКП)

О трошковима браниоца по службеној дужности који су настали у истрази одлучује тужилаштво, а против овог решења је дозвољена жалба КВ већу.

(Решење Тужилаштва за организовани криминал КТИ. Број 2/12 – КТО број 7/12 од 28. јуна 2013. и Решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења К.По1 број 56/12 – Кв.По1 588/12 од 05. августа 2013. године)

СПОРАЗУМ О ПРИЗНАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА

Садржај споразума

(Члан 314. ЗКП)

Поред обавезних и факултативних елемената споразума, који су прописани законом, споразум може да садржи и обавезу тужиоца да ће дати сагласност за условно отпуштање када се за то буду стекли законски услови.

Из споразума о признању кривичног дела произилази да је у споразум унета и одредница да ће тужилац за организовани криминал дати сагласност за условно отпуштање осуђеног када за то буду испуњени законски услови. У складу са овим споразумом, заменик тужиоца за организоваи криминал је на рочишту поводом условног отпуста изјавио да је сагласан са условним отпуштањем осуђеног. Суд је првостепеним решењем одбио молбу за условни отпуст браниоца осуђеног.

Насупрот изнетим жалбеним наводима, првостепени суд је ценио околности да је на рочишту одржаном поводом молбе за условни отпуст осуђеног заменик тужиоца за организовани криминал навео да је сагласан са молбом за пуштање на условни отпуст осуђеног, имајући у виду извештај који је достављен од стране КПЗ Падинска Скела, његову неосуђиваност и садржину споразума о признању кривичног дела који је постигнут између Тужилаштва за

организовани криминал и осуђеног, али позитивно мишљење тужилаца за организовани криминал не може само по себи да буде довољно за одлуку о условном отпусту.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 212/12 од 22. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења СПК По1 бр. 12/12 – Куо По1 27/12 од 10. маја 2012. године)

СПОРАЗУМ О СВЕДОЧЕЊУ ОКРИВЉЕНОГ

Садржај споразума

(Члан 321. ЗКП)

Не представља сметњу за прихватање споразума чињеница да су се тужилац и окривљени, поред законских елемената споразума, споразумели и да окривљени неће тражити накнаду за време које је провео у притвору и да се тог права одриче.

Решењем Вишег суда у Београду - Одељења за ратне злочине, прихваћен је споразум о сведочењу закључен између Тужилаштва за ратне злочине и окривљеног, а у члану 4. споразума је предвиђено да окривљени неће тражити накнаду за време које је провео у притвору и да се тог права одриче као и да ће сносити трошкове кривичног поступка по одлуци суда. Тужилаштво за ратне злочине се обавезало да ће одустати од кривичног гоњења према окривљеном уколико окривљени на главном претресу изнесе исказ у складу са обавезама из наведеног споразума.

(Решење Вишег суда у Београду, Одељење за ратне злочине Стр.пов.бр. К.По2 бр. 4/12 од 15. јануара 2013. године)

ПОТВРЂИВАЊЕ ОПТУЖНИЦЕ

(Члан 341. ЗКП)

Приликом одлучивања о оптужници, суд цени да ли су прикупљени докази довољни да се основана сумња да је неко лице учинило кривично дело за које се терети подигне на ниво

оправдане сумње, што је неопходан услов за подизање оптужнице, при чему је оцена сваког појединачног доказа по квалитету ствар већа пред којим се држи главни претрес, а који ће на главном претресу испитивати доказе појединачно и у међусобној вези.

Одлуком Апелационог суда у Београду одбијене су као неосноване жалбе окривљених и њихових бранилаца поднете против решења којим је потврђена оптужница Тужилаштва за организовани криминал.

Првостепени суд је правилно, имајући у виду прикупљене доказе, одлучивао о томе да ли су ови докази довољни да се основана сумња, да су наведена лица учинила кривична дела за које се терете, подигне на ниво оправдане сумње, што је неопходан услов за подизање оптужнице, при чему ће оцена сваког појединачног доказа по квалитету бити ствар већа пред којим се држи главни претрес, а који ће се докази и испитивати појединачно и у вези са осталим доказима који ће бити изведени на главном претресу. Имајући у виду све наведено, Апелациони суд у Београду, Посебно одељење, налази да је првостепени суд правилно нашао да је оптужница прописно састављена, а прикупљени докази, како је то већ напред речено, довољни за закључак да су окривљени оправдано сумњиви за дело које је предмет оптужбе.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 199/12 од 16. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 бр. 23/12 Кв.По1 бр. 248/12 од 11. априла 2012. године)

ИЗОСТАНАК БРАНИОЦА

(Члан 382. ЗКП)

Одлуку о висини новчане казне која се изриче браниоцима суд заснива на последицама поступања браниоца и околностима које су довеле до таквог поступка.

Првостепеним решењем двојица бранилаца су кажњена новчаном казном од 150.000 динара, јер су без одобрења суда напустили главни претрес. На главном претресу браниоци окривљеног, након што није усвојен њихов процесни предлог, без одобрења суда напуштају главни претрес који је у том тренутку био у току. Напуштање суднице и суђења које је било у току учињено је поред упозорења председника већа да адвокати не могу да напусте главни претрес, односно да немају одобрење за излазак из суднице.

Наведено понашање бранилаца окривљеног довело је до прекидања и одлагања главног претреса, коме је у тренутку напуштања адвоката било присутно још 31 оптужено лице са својим браниоцима, као и сведок чије сведочење је заказано неколико месеци раније и чије је присуство тешко обезбеђено, а који је требало да сведочи управо по предлогу одбране окривљеног, што је било познато и именованим адвокатима који су упркос наведеним чињеницама и упозорењима председника већа напустили главни претрес.

Поступање адвоката, а у контексту сложености предмета те запређене казне затвора за кривично дело које је окривљеном стављено на терет, доводи поступајуће веће у ситуацију да окривљени коме се суди у одсуству остаје без нужне и законом прописане обавезне одбране и тиме се директно онемогућава даљи ток главног претреса, односно конкретан поступак адвоката доводи до прекида и одлагања суђења.

Првостепени суд је, имајући у виду све наведено, а приликом одлучивања о висини новчане казне коју ће изрећи сваком од бранилаца окривљеног, ценио и последицу њиховог поступка и околности које су довеле до таквог поступка, па је сматрао да у конкретном случају износ од по 150.000 динара за сваког од наведених адвоката представља адекватну казну за њихово поступање, због чега је, и по оцени Апелационог суда, првостепени суд правилно применио одредбу члана 382. став 3. у вези са ставом 1. и 2. ЗКП.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 372/12 од 05. септембра 2012. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 63/10 од 22. јуна 2012. године)

ОСНОВИ ЗА ИЗЈАВЉИВАЊЕ ЖАЛБЕ

(Члан 437. ЗКП)

Приликом одлучивања о жалби другостепени суд има овлашћење и да се упусти у расправљање да ли су повређене одредбе Европске конвенције о људским правима.

Такође, првостепеним решењем нису повређене ни одредбе Европске конвенције о људским правима, како се то неосновано наводи у жалби окривљеног, с обзиром да је одредбом члана 5. став 1. тачка Ц Европске конвенције о људским правима прописано да нико не може бити лишен слободе, осим у случају законитог хапшења и лишења слободе ради привођења лица пред надлежну судску власт, због оправдане сумње да је извршило кривично дело у складу са законом прописаним поступком, па када се има у виду чињеница да је окривљени према стању у списима оправдано сумњив да је извршио кривично дело које му се оптужницом ставља на терет, те да је према њему притвор и одређен и продужен на основу одредбе Закона о кривичном поступку, дакле у складу са законом прописаним поступком, како то захтева Европска конвенција о људским правима, то су жалбени наводи окривљеног и у овом делу оцењени неоснованим.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 233/12 од 13. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 бр. 210/10 – Кв.По1 бр. 341/12 од 24. маја 2012. године)

ЗАБРАНА ПРЕИНАЧЕЊА НА ШТЕТУ ОПТУЖЕНОГ

(Члан 453. ЗКП)

Када је окривљеном изречена васпитна мера, јер је дело извршио и судило му се за време док је био млађе пунолетно лице, па се против ове одлуке тужилац није жалио, те првостепена одлука суда буде укинута, у новом поступку, након што је окривљени напунио 21 годину живота, суд може само да донесе одбијајућу пресуду.

Првостепеном пресудом према једном од окривљених је одбијена оптужба.

Приликом одлучивања, Апелациони суд у Београду је имао у виду чињеницу да је према првоокривљеном првобитно донета одбијајућа пресуда с обзиром да је именованом првостепеном пресудом Вишег суда у Београду изречена васпитна мера појачаног надзора од стране органа старатељства из члана 17. Закона о малолетним учиниоцима кривичног дела и кривичноправној заштити малолетних лица и одређена посебна обавеза да се оспособи за занимање које одговара његовим способностима и склоностима из члана 14. истог Закона, јер је окривљени од момента изрицања наведене васпитне мере до момента пресуђења у поновном поступку навршио 21 годину живота. Како се тужилац, окривљени и његов бранилац на првостепену пресуду нису жалили, при чему је првостепена пресуда укинута по жалби браниоца другоокривљеног, према овом окривљеном у поновном поступку није могуће изрећи нову меру, с обзиром да је, према одредбама Закона о малолетним учиниоцима кривичног дела и кривичноправној заштити малолетних лица, могуће меру изрећи само млађем пунолетном лицу.

Како окривљени више није млађе пунолетно лице, у поновном поступку није било могуће донети неповољнију одлуку у односу на окривљеног, имајући у виду да заменик Вишег јавног тужилаштва у Београду није изјавио жалбу у односу на одлуку која је донесена у првостепеном поступку у односу на првоокривљеног. Стога је првостепена пресуда у односу на првоокривљеног потврђена.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 бр. 4482/13 од 26. децембра 2013. и пресуда Вишег суда у Београду К.бр. 8/12 од 28. децембра 2012. године)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ОДЛУКЕ ДРУГОСТЕПЕНОГ СУДА (Члан 460. ЗКП)

Приликом образлагања своје одлуке другостепени суд се може позивати и на одлуке Уставног суда Србије.

Дакле, с обзиром на чињеницу да окривљени више не ради на комерцијалним пословима, правилан је закључак првостепеног

суда да не постоје особите околности да ће у кратком периоду поновити дело, јер он више није одговорно лице, а што је у складу са одлуком Уставног суда Србије у предмету по уставној жалби Радета Перића од 18. јула 2012. године, која је објављена у "Службеном гласнику" број 74 од 31. јула 2012. године.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 347/12 од 13. августа 2012. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 33/12 – Кв.По1 бр. 486/12 од 23. јула 2012. године)

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ОДЛУКЕ ДРУГОСТЕПЕНОГ СУДА (Члан 460. ЗКП)

Приликом расправљања неког спорног правног питања суд се у образложењу своје одлуке може позвати и на одлуке Европског суда за људска права.

Другостепени суд је уважавањем жалбе окривљеног преиначио првостепено решење тако што је укинуо притвор и одредио меру забране напуштања боравишта. Приликом расправљања питања да ли постоји услов за продужење притвора по основу члана 211 став 1 тачка 1 ЗКП другостепени суд наводи да је Европски суд за људска права у предмету *Tomašić* против Француске навео да домаћи судови нису прописно разматрали овај аспект и да њихове одлуке нису образложене у делу који се односи на опасност од бекства, односно због чега је ризик од бекства био одлучујући и поред непостојања никакве евиденције да је подносилац представке, дакле окривљени, чинио кривична дела и имао чист досије, уз истицање да могућност доношења пресуде да је окривљени крив, није могао бити једини основ за установљавање тог ризика, док, с друге стране, када се може антиципирати вероватноћа такве пресуде и одбијање периодаведеног у притвору, мора се узети у обзир смањени подстицај за бекство.

С обзиром на наведене ставове и одлуку Европског суда за људска права, те чињеницу да је окривљени до сада неосуђиван и да се већ 15 месеци налази у притвору, посебно имајући у виду одред-

бу члана 210. Законика о кривичном поступку, којом је прописана обавеза суда да трајање притвора сведе на најкраће неопходно време, то је Апелациони суд у Београду нашао да жалбу окривљеног и његовог браниоца ваља уважити.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 339/12 од 07. августа 2012. и решење Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 63/11 – Кв.По1 бр. 496/12 од 27. јула 2012. године)

ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

Разлози за подношење захтева

(Члан 485. ЗКП)

Одредбом члана 485. став 4. ЗКП ограничено је право окривљеног (односно његовог браниоца) на подношење захтева за заштиту законитости и то како временски, тако и у погледу разлога због којих се може поднети овај ванредни правни лек, па тако окривљени (односно његов бранилац) може поднети захтев за заштиту законитости због повреде ЗКП само када се ради о повредама које су побројане у ставу 4. члана 485.

Решењем Врховног касационог суда одбачен је као недозвољен захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног, поднет против правноснажног решења Вишег суда у Београду, Посебног одељења, којим је одбијен као неоснован захтев браниоца окривљеног за понављање кривичног поступка окончаног пресудом Вишег суда у Београду, Посебног одељења.

Одредба члана 485. став 1. ЗКП има општи карактер и прописује разлоге због којих се може поднети захтев за заштиту законитости од стране лица која су овлашћена за подношење захтева. Према тој одредби разлози за подношење захтева за заштиту законитости су: повреда закона (члан 485. став 1. тачка 1. ЗКП), примена закона за који је Одлуком Уставног суда утврђено да није у сагласности са Уставом, опште прихваћеним правилима међународног права и потврђеним међународним уговорима (члан 485. став 1. тачка 2. ЗКП) и повреде или ускраћивање људских права и слобода окривљеног и другог учесника

у поступку која су зајамчена Уставом или Европском конвенцијом о заштити људских права и основних слобода и додатним протоколом, а то је утврђено Одлуком Уставног суда или Европског суда за људска права. (члан 485. став 1. тачка 3. ЗКП).

У члану 485. став 4. истог Законика прописано је због којих повреда ЗКП окривљени може поднети захтев за заштиту законитости, а самим тим и његов бранилац, који на основу одредбе члана 71. тачка 5. ЗКП у корист окривљеног предузима све радње које може предузети окривљени.

Дакле, по налажењу Врховног касационог суда, одредбом члана 485. став 4. ЗКП ограничено је право окривљеног, односно његовог браниоца на подношење захтева за заштиту законитости, и то како временски тако и у погледу разлога због којих се може поднети овај ванредни правни лек.

(Решење Врховног касационог суда Кзз Ок.бр. 11/12 од 23. октобра 2013, решење Апелационог суда у Београду - Посебног одељења Кж.2 По1 бр. 360/12 од 31. августа 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења К.По1 бр. 98/10 – Кв.По1 бр. 333/12 од 06. јула 2012. године)

ПРИВРЕМЕНА МЕРА ОБЕЗБЕЂЕЊА

(Члан 540. ЗКП)

Привремена мера обезбеђења може се одредити и према лицу које није оптужено, када долази у обзир одузимање имовинске користи од других лица.

(Решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења Кв.По1 број 125/13 од 13. фебруара 2013. и Решење судије за претходни поступак Посебног одељења Вишег суда у Београду Ки.По1 број 34/12 од 06. фебруара 2013. године)

ПРИВРЕМЕНА МЕРА ОБЕЗБЕЂЕЊА

(Члан 540. ЗКП)

Када суд одреди хипотеку на непокретности као привремену меру обезбеђења имовинске користи, та хипотека стоји уписана и након правноснажности пресуде, и након што окривљени ступи на издржавање казне затвора, све док од окривљеног не буде одузета имовинска корист на начин како је то одређено у судској пресуди.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 број 286/13 од 15. јула 2013. и решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења СПК По1 број 2/13 – Кв.По1 број 473/13 од 20. јуна 2013. године)

ПОСТУПАК ЗА ПУШТАЊЕ НА УСЛОВНИ ОТПУСТ

Покретање поступка

(Члан 563. ЗКП)

Молба за пуштање на условни отпуст може се поднети и у случају када је пресуда донета на основу споразума о признању кривичног дела.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 бр. 212/12 од 22. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења СПК По1 бр. 12/12 – Куо По1 27/12 од 10. маја 2012. године)

ПОСТУПАК ЗА ПУШТАЊЕ НА УСЛОВНИ ОТПУСТ

Претходно испитивање

(Члан 564. став 2. ЗКП)

Суд није дужан да проверава владање осуђеног у притвору, јер приликом одлучивања о молби за условни отпуст то није од значаја, већ извештај завода у којем осуђени издржава казну затвора.

Окривљени је, након што му је продужен притвор до правноснажности пресуде из притвора, упућен на издржавање казне затвора. У притвору је провео већи део казне. Првостепеним решењем одбијен је захтев осуђеног за условни отпуст.

Такође, неосновани су жалбени наводи да је првостепени суд био дужан да службеним путем провери владање осуђеног у притвору Окружног затвора у Београду, јер приликом одлучивања о молби за условни отпуст није од значаја владање осуђеног за време које је провео у притвору, већ извештај завода у којем осуђени издржава казну затвора.

(Решење Апелационог суда у Београду – Посебног одељења Кж2 По1 бр. 212/12 од 22. маја 2012. и решење Вишег суда у Београду – Посебног одељења СПК По1 бр. 12/12 Куо По1 бр. 27/12 од 10. маја 2012. године)

ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Примена законика у започетим поступцима

(Члан 603. ЗКП)

Истраге које су на дан почетка примене овог Законика у прекиду не сматрају се истрагама које су у току и након престанка разлога за прекид за поступање у овим истрагама надлежно је тужилаштво.

Првостепеним решењем судија за претходни поступак Посебног одељења Вишег суда у Београду огласио се функционално ненадлежним за поступање у истрази против окривљеног, а по захтеву за спровођење истраге Тужилаштва за организовани криминал.

Супротно жалбеним наводима, веће је оценило да је правилно судија за претходни поступак ценио одредбу члана 603. ЗКП-а којом је прописано да ће се истрага која је на дан почетка примене тог Законика у току завршити по одредбама Законика о кривичном поступку ("Сл. лист СРЈ" број 70/01.... 76/10) и да ће се даљи ток поступка спровести по одредбама тог Законика, као и одредба члана 307. став 4. ЗКП-а, којом је прописано да ће јавни тужилац настави-

ти истрагу када престану сметње које су проузроковале прекид истраге.

И по оцени већа, када се има у виду чињеница да је против окривљеног истрага прекинута правноснажним решењем истражног судије, која је на основу одредбе члана 250. став 1. судског пословника и завршена, што значи да није било у току у моменту изручења окривљеног из Републике Црне Горе, чиме су престале сметње које су проузроковале прекид истраге, те имајући у виду наведене законске одредбе, то је за даљи ток поступка против окривљеног, супротно наводима жалбе, надлежно искључиво Тужилаштво за организовани криминал.

(Решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења Кв.По1 број 120/13 од 11. фебруара 2013. и Решење судије за претходни поступак Вишег суда у Београду – Посебног одељења Ки.По1 број 318/10 од 06. фебруара 2013. године)

1.3. Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела

ОБИМ ПРИМЕНЕ

(Члан 2. тачка 3. Закона)

Одредбе овог закона се могу применити само на лица која су именована, изабрана или постављена од стране Владе, а не и на лица за чије именовање је Влада Републике Србије само дала сагласност.

Решењем Апелационог суда у Београду потврђено је решење Вишег суда у Београду којим се суд огласио ненадлежним, и то функционално и стварно ненадлежним, за поступање у кривичном поступку те је одређено да се након правноснажности решења спис достави Вишем суду у Београду, Кривичном одељењу, као стварно и месно надлежном. Имајући у виду наведене законске одредбе, те чињеницу да је у конкретном случају окривљеној стављено на терет да је кривично-правне радње предузела у периоду од 2009. до 2010. године као службено лице у својству директора РЗЗО, за чије именовање је дала сагласност Влада Републике Србије, те да ју је управни одбор РЗЗО именовао за директора, а не Влада РС, како је то предвиђено законском одредбом, као и да је окривљена разрешена исте функције одлуком наведеног одбора, а не одлуком Владе РС, то је и по оцени Апелационог суда у Београду првостепени суд правилно закључио да у конкретном случају Виши суд у Београду-Посебно одељење није функционално, па самим тим ни стварно надлежно за поступање у овом кривичном поступку због чега су супротни жалбени наводи тужиоца за организовани криминал оцењени као неосновани.

Жалбени наводи тужиоца за организовани криминал да је првостепени суд погрешно ценио чињеницу именовања окривљене на место директора РЗЗО, засновани на ставу да окривљена спада у круг лица о чијој функцији суштински одлучује Влада РС, а самим тим и у круг лица наведених у члану 2. став 1. тачка 3. Законика о кривичном поступку и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, корупције и других посебно тешких кривичних дела, због чега је по мишљењу тужиоца за поступање у овом кривичном поступку надлежан Виши суд у Београду, Посебно одељење - оцењени су као неосновани. То из разлога што је првостепени суд за свој закључак да је за поступање у овој кривичноправној ствари стварно и месно надлежан Виши суд у Београду, а не Посебно одељење тог суда, дао јасне, довољне и аргументоване разлоге.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж2 По1 број 320/12 од 24. јула 2012. и решење Вишег суда у Београду - Посебног одељења К.По1 број 18/12 – Кв.По1 број 441/12 од 29. јуна 2012. године)

1.4. Закон о јавном тужилаштву

УТВРЂИВАЊЕ РАЗЛОГА ЗА ПРЕСТАНАК ФУНКЦИЈЕ

(Члан 89. став 1. и члан 91. ЗЈТ)

Јавни тужилац врши своју функцију до доношења одлуке о престанку функције, па је без значаја чињеница што је предузимао процесне радње након што је испунио услове за пензију, а пре доношења одлуке о престанку његове функције.

Неосновани су жалбени наводи браниоца окривљеног у делу којим се истиче да је пре издавања спорних наредби Републички јавни тужилац стекао услов за пензију и да самим тим није могао пренети надлежност на Специјалног тужиоца, а он на заменике, имајући у виду чињеницу да Републички јавни тужилац у време издавања наредбе није био разрешен, те да је своју функцију, и поред тога што је стекао услов за пензију, обављао до доношења одлуке о престанку функције. Стога су изнети жалбени наводи по оцени овог суда, неосновани и без утицаја на другачију одлуку.

(Пресуда Апелационог суда у Београду Кж.1 По1 бр. 2/12 од 04. јуна 2011. и пресуда Вишег суда у Београду, Посебног одељења К.По1 бр. 88/10 од 29. марта 2011. године)

1.5. Уговор између Републике Србије и Црне Горе о међусобном извршењу судских одлука у кривичним стварима

УГОВОР ИЗМЕЂУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ О МЕЃУСОБНОМ ИЗВРШЕЊУ СУДСКИХ ОДЛУКА У КРИВИЧНИМ СТВАРИМА

(Члан 2. Уговора)

На одлучивање о молби за извршење судске одлуке, уз премештај осуђеног, није од значаја чињеница да је осуђеном, поред пресуде због које се тражи премештај, изречена и условна осуда пресудом другог суда у Републици Србији, као и затворска казна пресудом суда у Данској.

Првостепеним решењем усвојен је захтев да се изврши судска одлука уз премештај осуђеног у Црну Гору ради наставка издржавања казне затвора у трајању од 15 година на коју је осуђен пресудом Вишег суда у Београду, па је утврђено да су испуњени услови за трансфер – премештај осуђеног у Црну Гору.

Правилно је нашао првостепени суд да је одредбом члана 77. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, прописано да осуђени који је у Републици Србији и издржава кривичну санкцију која се састоји у лишењу слободе, може бити премештен у земљу свог држављанства, односно пребивалишта или боравишта, ради издржавања кривичне санкције у складу са одредбама овог Закона. Надаље, одредбом члана 16. Уговора између Републике Србије и Црне Горе о међусобном извршењу судских одлука у кривичним стварима прописано је: ако је лице које је држављанин једне од држава уговорница или је лице које на њеној територији има пребивалиште, у другој држави уговорници правноснажно осуђен за кривично дело на казну затвора или му је изречена друга мера која подразумева лишење слободе - свака од држава уговорница може да за-

моли да се казна затвора или друга мера која подразумева лишење слободе изврши у оној држави чији је држављанин осуђено лице или у којој има пребивалиште. Чланом 23. став 1. Уговора између Републике Србије и Црне Горе о међусобном извршењу судских одлука у кривичним стварима прописано је да овај Уговор не искључује право осуђеног лица, његовог законског заступника, брачног друга, сродника у правој линији, брата или сестру, да поднесе молбу за пренос извршења суду који је донео одлуку или надлежном органу, како државе изрицања тако и државе чије је осуђено лице држављанин или у којој има пребивалиште. Имајући у виду да је осуђени поднео молбу да се казна затвора на коју је осуђен настави извршити у Црној Гори, да је осуђени држављанин Црне Горе, да се осуђени не налази у евиденцији лица примљених у држављанство Републике Србије, да је пресуда Вишег суда у Београду постала правноснажна и извршна, да је преостали део казне коју осуђени треба да издржи дужи од 6 месеци, да је осуђени саслушан пред истражним судијом Вишег суда у Сремској Митровици, изјавио да је сагласан да остатак казне затвора на коју је осуђен издржи у Црној Гори, те да против осуђеног на територији Републике Србије нису подношене кривичне пријаве, осим за кривично дело за које је оглашен кривим, односно правноснажно ослобођен од оптужбе, то је правилно веће првостепеног суда нашло да у конкретном случају, на основу одредбе члана 77. и 80. Закона о међународној правној помоћи у кривичним стварима, у вези са чланом 2, 16, 22. и 23. Уговора између Републике Србије и Црне Горе о међусобном извршењу судских одлука у кривичним стварима, испуњене претпоставке за премештај осуђеног у Црну Гору ради наставка издржавања казне затвора у трајању од 15 година.

У вези са жалбеним наводима јавног тужиоца да осуђени, осим осуде за кривично дело из члана 113. Кривичног законика на казну затвора у трајању од 15 година по пресуди Вишег суда у Београду, осуђен и пресудом Општинског суда у Панчеву због кривичног дела из члана 201. став 3. Кривичног закона условном осудом као и пресудом Источног другостепеног суда Данске због кријумчарења наркотика на казну затвора у трајању од 6 година, другостепени суд указује да наведене околности нису релевантне за доношење одлуке о премештају осуђеног у Црну Гору, односно

постојање наведених осуда није сметња за позитивно решење молбе за премештај.

(Решење Апелационог суда у Београду Кж.2 По1 бр. 56/12 од 13. јануара 2012. и решење Вишег суда у Београду Кре. 1 бр. 43/11 од 20. децембра 2011. године)

Приредили:

*Мр Александар Трешњев, судија
Бојана Станковић, виши судијски сарадник*

2.0. ГРАЂАНСКО ПРАВО

2.1. Закључци са седница грађанског одељења Вишег суда у Београду

ОДЛУЧИВАЊЕ ПО ЖАЛБИ РФ ПИО ПОВОДОМ МЕШАЊА У ПАРНИЦУ НА СТРАНИ ФОНДА СОВО

О жалби Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање против решења првостепеног суда којим се не дозвољава мешање у парницу Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање на страни туженог Фонда за социјално осигурање другостепени суд одлучује мериторно, а не одбачајем жалбе.

О б р а з л о ж е њ е

Према правилима из члана 209. ЗПП-а, произилази да, до правоснажности решења којим се одбија учешће умешача, умешач може учествовати у поступку и његове парничне радње не могу се искључити.

У конкретној ситуацији, решење којим се одбија његово мешање има карактер решења којим се у односу на умешача окончава поступак, па се с позивом на правила у поступку мале вредности, жалба не одбацује, већ се о њој мериторно одлучује.

Супротним тумачењем ФР ПИО ускраћује се право на правно средство.

Приредила: судија Невенка Калуђеровић

**ПОЛОЖАЈ ФОНДА ПИО У ПАРНИЦАМА РАДИ НАКНАДЕ
ШТЕТЕ ПО ОСНОВУ УСКЛАЂИВАЊА ПЕНЗИЈА
ВОЈНИХ ОСИГУРАНИКА**

Фонд ПИО није од Фонда СОВО преузео потраживања настала до 01.01.2008. године по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада (потраживања накнаде штете у висини неисплаћених пензија по признатом праву на усклађивање у периоду август 2004. године – децембар 2007. године). Ова околност искључује могућност да Фонд ПИО, у својству странке или правног следбеника Фонда СОВО, изјави жалбу против пресуде којом је одлучено о наведеним потраживањима.

Само је Фонд СОВО у периоду до 01.01.2012. године, до када је обављао послове обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања војних осигураника, овлашћен да изјави жалбу против пресуде којом је одлучено о захтеву војног осигураника за накнаду штете због неисплаћивања пензија.

Фонд ПИО би морао имати овлашћење за заступање издато од стране Фонда СОВО да би имао право на заступање у судским поступцима, односно право да изјави жалбу у поступцима који за предмет имају наведена потраживања, јер обављање административно техничких послова, који су чланом 2 Уредбе о обиму и начину преузимања имовине, обавеза и запослених од Фонда за социјално осигурање војних осигураника у Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање ("Службени гласник РС" бр. 97/11) поверени Фонду ПИО, не представља послове заступања Фонда СОВО.

Од 01.01.2012. године Фонд ПИО је, као сукцесор Фонда СОВО, овлашћен да изјављује жалбе у судским поступцима који за предмет имају потраживања војних корисника настала после 01.01.2008. године по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада.

О б р а з л о ж е њ е

Чланом 79. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник РС", бр. 101/10) прописано је да ће послове обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања, као и послове финансијског пословања

који су били у надлежности Фонда за социјално осигурање војних осигураника, на дан 1. јануара 2012. године преузети Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање. Ставом 3 истог члана прописано је да ће даном преузимања послова обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања из става 1. овог члана Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање преузети имовину, обавезе и запослене од Фонда за социјално осигурање војних осигураника, у делу који се односи на послове пензијског и инвалидског осигурања.

Ставом 5. члана 79. поменутог Закона прописано је да се, изузетно од става 3. овог члана, преузимање не односи на обавезе доспелих, а неизмирених новчаних потраживања корисника војних пензија по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада, утврђених у члану 193. став 2. Закона о Војсци Србије ("Службени гласник РС" бр. 116/07 и 88/09), насталих до ступања на снагу овог закона, за које ће се средства обезбедити у буџету Републике Србије, у складу са законом и посебним актом Владе.

Уредбом о обиму и начину преузимања имовине, обавеза и запослених од Фонда за социјално осигурање војних осигураника у Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање ("Службени гласник РС" бр. 97/11) у члану 1. став 1. прописано је да се овом уредбом уређује обим и начин преузимања имовине, обавеза и запослених од Фонда за социјално осигурање војних осигураника, у делу који се односи на пензијско и инвалидско осигурање, у Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање. У ставу 2. прописано је да ће, изузетно од послова пензијског и инвалидског осигурања из става 1 овог члана, Републички фонд ПИО обављати административно-техничке послове у вези са судским предметима по основу доспелих неизмирених новчаних потраживања војних корисника, насталих по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада, и водити посебну евиденцију о средствима неопходним за намирење по основу принудне наплате предметног дуга, која ће му бити благовремено обезбеђена.

Програмом о преузимању послова обезбеђивања и спровођења права из пензијског и инвалидског осигурања Фонда за социјално осигурање војних осигураника од стране Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање, који је саставни део наведене Уредбе, прописано је да Републички фонд ПИО преузима од Фонда СОВО послове остваривања и коришћења права из пензијског и инвалидског осигурања про-

писане чланом 79. став 2. Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању (право на пензију, право на додатак за помоћ и негу, право на новчану накнаду за телесно оштећење и право на накнаду погребних трошкова), осим обавеза прописаних чланом 79. став 5 тог закона. Настале, доспеле а неизмирене обавезе по војним прописима до ступања на снагу Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању не могу се намиривати из средстава Републичког фонда ПИО, нити са раздела Министарства одбране. Средства неопходна за намирење ових потраживања корисника војних пензија по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада, утврђених у члану 193. став 2. Закона о Војсци Србије, обезбедиће се посебним законом којим се регулише јавни дуг, у складу са фискалним правилима утврђеним законом којим се уређује буџетски систем.

Чланом 193. став 1. Закон о војсци Србије, који је ступио на снагу 01.01.2008. године, прописано је да се усклађивање износа пензија војних осигураника остварених до дана ступања на снагу овог закона, као и пензија остварених по ступању овог закона на снагу, врши по динамици и на начин утврђен законом којим се уређује пензијско и инвалидско осигурање. Ставом 2. прописано је да ће Влада Републике Србије у року од 90 дана од дана ступања на снагу закона донети акт којим ће уредити начин, поступак и динамику измирења доспелих, а неизмирених обавеза према корисницима војних пензија, које су настале по прописима из пензијског и инвалидског осигурања војних осигураника до ступања на снагу овог закона. У члану 197. став 2 овог закона прописано је да до доношења прописа о војној обавези, социјалном, здравственом и пензијском и инвалидском осигурању професионалних војних лица остају на снази одредбе Закона о Војсци Југославије о попуни резервног састава (чл. 26. и 27.), о правима на продужено осигурање и на накнаду због престанка запослења (чл. 59. и 59а), поглавље XV – Здравствено осигурање (чл. 211. до 239.), поглавље XVI – Пензијско и инвалидско осигурање (чл. 240. до 260. и од 262. до 278.), поглавље XVII – Војна обавеза (чл. 279. до 336.) и поглавље XIX – Казнене одредбе (чл. 340. до 345.).

Чланом 82. Закона о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник РС" бр. 101/10) прописано је да ће се одредбе чл. 240.-260. (право на старосну пен-

зију, инвалидску пензију, новчану накнаду за телесно оштећење, на додатак за помоћ и негу и породичну пензију), чл. 262.-272. (оства-ривање, коришћење и престанак наведених права), чл. 274, 275, 276. и 277. (финансирање), у делу који се односи на пензијско и инва-лидско осигурање војних осигураника, поглавља XVI Закона о Вој-сци Југославије ("Службени лист СРЈ", бр. 43/94, 28/96, 44/99, 74/99, 3/02 и 37/02 и "Службени лист СЦГ", бр. 7/05 и 44/05), као и одред-бе члана 192. ст. 2, 3. и 4. Закона о војсци Србије ("Службени гла-сник РС", бр. 116/07 и 88/09), примењивати закључно са 31. децем-бром 2011. године, када престају да важе.

Дакле, Фонд ПИО, сагласно наведеним прописима, није од Фонда СОВО преузео потраживања настала до 01.01.2008. године по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада (потра-живања накнаде штете у висини неисплаћених пензија по признатом праву на усклађивање у периоду август 2004. године – децембар 2007. године). Ова околност искључује могућност да Фонд ПИО, у својству странке или правног следбеника Фонда СОВО, изјави жалбу против пресуде којом је одлучено о наведеним потраживањима.

Фонд СОВО је, након ступања на снагу Закона о војсци Ср-бије (01.01.2008. године), наставио да обавља послове обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања, као и послове финансијског пословања, у складу са тада важећим прописима који су регулисали материју пензијског и инвалидског осигурања војних осигураника. Само је, у складу са чланом 193. став 1. Закона о вој-сци Србије, промењен начин усклађивања пензија, тако да се ускла-ђивање износа пензија војних осигураника врши по динамици и на начин утврђен законом којим се уређује пензијско и инвалидско осигурање, односно као и осигураницима Фонда ПИО.

Почев од 01.01.2012. године, пензијско и инвалидско осигура-ње војних осигураника је, сагласно члану 79. Закона о изменама и до-пунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању ("Службени гласник РС", бр. 101/10), из надлежности Фонда СОВО прешло у над-лежност Фонда ПИО, који је даном преузимања послова обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања преузео имовину, обавезе и запослене, у делу који се односи на послове пензијског и ин-валидског осигурања, од Фонда за социјално осигурање војних осигу-

раника, а Фонд СОВО је, у складу са Уредбом о надлежности, делокругу, организацији и начину пословања Фонда за социјално осигурање војних осигураника ("Службени гласник РС", бр. 102/11, са каснијим изменама и допунама), наставио да обавља послове остваривања права из обавезног здравственог осигурања војних осигураника.

Стога је само Фонд СОВО у периоду до 01.01.2012. године, до када је обављао послове обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања војних осигураника, овлашћен да изјави жалбу против пресуде којом је одлучено о захтеву војног осигураника за накнаду штете због неисплаћивања пензија.

Обављање административно-техничких послова у вези са судским предметима по основу доспелих неизмирених новчаних потраживања војних корисника, насталих по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада, који су чланом 2. Уредбе о обиму и начину преузимања имовине, обавеза и запослених од Фонда за социјално осигурање војних осигураника у Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање ("Службени гласник РС", бр. 97/11) поверени Фонду ПИО, не представља послове заступања Фонда СОВО, па би Фонд ПИО морао имати овлашћење за заступање издато од стране Фонда СОВО да би имао право на заступање у судским поступцима, односно право да изјави жалбу у поступцима који за предмет имају наведена потраживања.

Од 01.01.2012. године Фонд ПИО је преузео послове обезбеђивања и спровођења пензијског и инвалидског осигурања дотадашњих војних осигураника и од тада је, као сукцесор Фонда СОВО, који више нема никакве надлежности у погледу пензијског и инвалидског осигурања, овлашћен да изјављује жалбе у судским поступцима који за предмет имају потраживања војних корисника настала после 01.01.2008. године по основу делимичног усклађивања пензија и новчаних накнада.

Приредила: судија Ђурђа Нешковић

2.2. СЕНТЕНЦЕ

2.2.1. Грађанско материјално право

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ ЗБОГ ДУШЕВНИХ БОЛОВА УСЛЕД ПОВЕЋАЊА СТЕПЕНА УМАЊЕЊА ЖИВОТНЕ АКТИВНОСТИ

При оцени основаности тужбеног захтева за накнаду нематеријалне штете због претрпљених душевних болова услед повећања степена умањења животне активности, потребно је разјаснити да ли се код оштећеног, и поред подвргавања лечењу и редовног узимања терапије, погоршање здравственог стања, које за последицу има и повећање степена умањења животне активности, извесно могло очекивати приликом одлучивања о овој штети у претходној парници.

Осим тога, приликом одмеравања правичне новчане накнаде за овај вид нематеријалне штете потребно је разјаснити на који начин се код тужиоца манифестују функционална ограничења, као последица погоршања његовог здравственог стања, која ограничења могу бити мањег или већег обима и могу се састојати у појачаним напорима које оштећени улаже у вршењу свакодневних радњи и послова, обављања физиолошких функција, бављења одређеним позивом ван процеса рада, спортом, као и вршењу других активности којима задовољава своје потребе и интересе.

Према разлозима побијане пресуде, првостепени суд ју је донео са образложењем да је тужилац као професионално војно лице за време НАТО агресије у периоду од 10.04.1999. године па надаље био ангажован у гарнизону у Приштини, у борбеном батаљону, иако је био ограничено способан за војну службу, те да је, због свакодневног бомбардовања и борбених задатака на том подручју, оболео од посттрауматског стресног поремећаја (ПТСП), из ког разлога је тужена, по основу објективне одговорности за штету од опасне

делатности, регулисане члановима 173. и 174. Закона о облигационим односима, у вези са чланом 194. Закона о војсци Југославије ("Службени лист СРЈ", бр. 43/94), одговорна за нематеријалну штету коју је тужилац претрпео, а која се састоји у погоршању његовог здравственог стања, односно у повећању умањења општеживотне активности за 8%, у односу на већ постојеће умањење животне активности од 20%, које је утврђено у правноснажно окончаној парници. Ово погоршање, по оцени првостепеног суда, оправдава досуђивања правичне новчане накнаде у смислу члана 200. став 1. Закона о облигационим односима.

Међутим, по оцени Вишег суда, оваква одлука првостепеног суда се за сада не може прихватити.

Наиме, у случају када након правноснажности пресуде којом је досуђена накнада нематеријалне штете за претрпљене душевне болове због умањења животне активности дође до погоршања здравственог стања оштећеног без његове кривице, па због болести, која се појавила као последица проузроковане штете, дође и до повећања степена умањења животне активности код оштећеног, он тада има право на накнаду штете за душевне болове због повећаног степена умањења животне активности.

Међутим, при оцени основаности тако постављеног захтева за накнаду нематеријалне штете претходно треба разјаснити да ли се код оштећеног, и поред подвргавања лечењу и редовног узимања терапије, погоршање здравственог стања, које за последицу има и повећање степена умањења животне активности, извесно могло очекивати приликом одлучивања о овој штети у претходној парници. Ово стога што, у ситуацији када се штетне последице у психи оштећеног још нису испољиле, али је извесно да ће те последице настати у будућности, суд који одлучује о висини накнаде нематеријалне штете одређује јединствен износ накнаде, узимајући у обзир и њено трајање у будућности. Стога, у одсуству разјашњења да ли је накнада нематеријалне штете за умањење животне активности, досуђена тужиоцу ранијом правноснажном пресудом, обухватила и накнаду за евентуално будуће погоршање његовог здравственог стања, правилност побијане одлуке није могуће испитати.

Осим тога, проценат умањења животне активности није довољан за одмеравање правичне новчане накнаде за овај вид нематеријалне штете иако се она, у смислу члана 200. Закона о облигационим односима, одмерава по слободној оцени. Наиме, новчана накнада нематеријалне штете није сама себи циљ, већ средство којим оштећени, задовољавањем потреба које не би могао подмирити, олакшава себи живот и чини га подношљивијим, ублажава душевни бол који подноси. Стога се основано жалбом тужене указује да је у поступку пред првостепеним судом било нужно разјаснити на који начин се код тужиоца манифестују функционална ограничења, као последица погоршања његовог здравственог стања, а која ограничења могу бити мањег или већег обима и могу се састојати у појачаним напорима које оштећени улаже у вршењу свакодневних радњи и послова, обављања физиолошких функција, бављења одређеним позивом ван процеса рада, спортом, као и вршењу других активности којима задовољава своје потребе и интересе.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 4284/11 и пресуда Првог основног суда у Београду П бр. 9172/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

НАКНАДА НЕМАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

Накнада нематеријалне штете за претрпљене физичке болове може се досудити и када је оштећени претрпео само лаку телесну повреду и без обзира на околност што повреда није оставила трајније последице, ако су ти болови јаког интензитета, без обзира на трајање, или средњег интензитета и дужег трајања. Правична новчана накнада за страх може се досудити ако је страх био интензиван и дужег трајања. Ако је интензиван страх кратко трајао, накнада се може досудити, ако је у дужем временском периоду нарушена психичка равнотежа оштећеног.

Чланом 200. став 1. Закона о облигационим односима прописано је да ће за претрпљене физичке болове, за претрпљене душевне болове због умањења животне активности, наружености, повреде

угледа, части, слободе или права личности, смрти блиског лица, као и за страх суд, ако нађе да околности случаја, а нарочито јачина болова и страха и њихово трајање то оправдавају, досудити правичну новчану накнаду, независно од накнаде материјалне штете као и у њеном одсуству, док је ставом 2. истог члана прописано да ће приликом одлучивања о захтеву за накнаду нематеријалне штете, као и о висини њене накнаде, суд водити рачуна о значају повређеног добра и циљу коме служи та накнада, али и о томе да се њоме не погодује тежњама које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

Наиме, циљ накнаде нематеријалне штете је пружање одређеног задовољства оштећеном лицу, због, између осталог, претрпљених физичких болова и због претрпљеног страха, да би се код оштећеног успоставила нарушена психичка равнотежа.

Накнада нематеријалне штете за претрпљене физичке болове може се досудити уколико дужина трајања болова и њихов интензитет оправдавају досуђивање накнаде по том основу. Ова накнада се, супротно закључку првостепеног суда, може досудити и када је оштећени претрпео само лаку телесну повреду и без обзира на околност што повреда није оставила трајније последице, ако су ти болови јаког интензитета без обзира на трајање или средњег интензитета и дужег трајања. Правична новчана накнада за страх може се досудити ако је страх био интензиван и дужег трајања. Ако је интензиван страх кратко трајао, накнада се може досудити ако је у дужем временском периоду нарушена психичка равнотежа оштећеног.

Имајући у виду наведено, као и чињеницу да је у конкретном случају тужилац услед уједа пса луталице трпео болове јаког интензитета, као и страх који је за последицу оставио реакцију у смислу присутног страха од напада и уједа паса у ситуацији њиховог опажања, што одговара елементима фобичног реаговања и захтева већи опрез приликом сусрета са псима, то, по оцени Вишег суда, а супротно закључку првостепеног суда да лака телесна повреда не оправдава досуђивање правичне новчане накнаде за претрпљене физичке болове, као и за претрпљени страх, тужиоцу припада право на правичну новчану накнаду нематеријалне штете, с обзиром да интензитет и дужина трајања доживљеног страха и претрпљених

физичких болова оправдавају њено досуђивање, због чега је побијана пресуда морала бити преиначена.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 7899/13 и пресуда Првог основног суда у Београду П бр. 5766/11)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ЗАКОНСКА ЗАТЕЗНА КАМАТА НА ТРОШКОВЕ ПОСТУПКА

Камата обрачуната на потраживање трошкова поступка није доспела камата у смислу чл. 279. Закона о облигационим односима јер су трошкови поступка споредно тражење, па се право на камату може евентуално остварити само у поступку одакле потичу ти трошкови, а не у посебној парници.

Према утврђеном чињеничном стању, правноснажном пресудом Првог основног суда у Београду тужени је обавезан, између осталог, и да тужиоцу накнади трошкове парничног поступка у износу од 36.260,00 динара. Тужилац у поступку из кога потиче потраживање трошкова спора није поставио захтев за камату на трошкове спора. Тужени није приступио на прво рочиште за главну расправу одржано дана 23.05.2012. године.

На основу оваквог чињеничног стања првостепени суд је оценио да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби и донео пресуду због изостака из члана 351. ЗПП, којом је усвојио тужбени захтев.

Међутим, оваква одлука првостепеног суда се не може прихватити као правилна, јер је погрешно првостепени суд применио материјално право када је оценио да основаност тужбеног захтева произлази из чињеница наведених у тужби и да тужиоцу припада право на исплату законске затезне камате обрачунате на трошкове поступка који потичу из другог поступка, на шта се основано указује жалбом.

Наиме, парнични трошкови су издаци учињени у току или поводом поступка (члан 150. ЗПП) и странка која изгуби парницу дужна је противној странци да их накнади (члан 153. ЗПП), што зна-

чи да су они споредно потраживање које зависи од успеха у поступку поводом чијег вођења су настали и не могу се потраживати у посебној парници. Због тога ни потраживање камате на досуђене трошкове поступка не може бити главно потраживање и не може се тражити у другој парници, већ само у оној у којој су трошкови досуђени. Како тужилац у парници вођеној ради накнаде штете није уз захтев за накнаду трошкова поставио и захтев за исплату законске затезне камате на досуђене трошкове поступка, то не може у посебној парници тражити исплату доспеле, а неисплаћене камате.

Одредба члана 279. Закона о облигационим односима прописује правила о наплати доспеле камате у случају када се главни дуг плати по доспелости. Међутим, камата обрачуната на потраживање трошкова поступка није доспела камата у смислу овог прописа, јер су трошкови поступка споредно тражење, па се право на камату може евентуално остварити само у поступку одакле потичу ти трошкови, а не у посебној парници. Посебно што у конкретном случају тужиоцу није ни досуђена камата на трошкове поступка у парници за накнаду штете, па исплатом по протеклу паричног рока тужени није пао у доцњу. Стога тужилац нема законског права на потраживање законске затезне камате на трошкове поступка досуђене у другој парници, па је првостепени суд погрешно применио одредбе чланова 277. и 324. Закона о облигационим односима када је усвојио тужбени захтев.

(Пресуда Првог основног суда у Београду II бр. 9390/12 и пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 378/13)

Аутор сентенце: судијски помоћник Јелена Симић

КАМАТА НА КАМАТУ

Тужилац, као поверилац, може тражити обрачунату камату поред главног дуга, али на тако обрачунату камату, која је утужена уз главни дуг, не може тражити законску затезну камату.

Погрешно је првостепени суд применио одредбе материјалног права када је на износ обрачунате, а неисплаћене камате, од доспелости до дана подношења тужбе, досудио тужиоцу законску затезну камату од дана подношења тужбе до исплате.

Наиме, према члану 277. Закона о облигационим односима дужник који задоцни са испуњењем новчане обавезе дугује поред главнице и затезну камату по стопи утврђеној савезним законом. Према томе, дужник у доцњи дужан је да плати обрачунату камату у времену од падања у доцњу до исплате дуга. Сагласно члану 279. став 2. Закона о облигационим односима, на износ неисплаћене камате може се захтевати затезна камата од дана када је суду поднет захтев за њену исплату.

Имајући у виду наведено, тужилац као поверилац, може тражити обрачунату камату поред главног дуга, али на тако обрачунату камату, која је утужена уз главни дуг, не може тражити камату. Ово стога што се у конкретном случају ради о споредном потраживању у овој парници (углавниченој камати), услед чега нема места примене члана 279. став 2. Закона о облигационим односима који се примењује у ситуацији када је главни дуг исплаћен, а неисплаћена камата утужена као главни дуг, па би обавезивање туженог да плати затезну камату на овај износ било супротно члану 279 став 1 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 11011/11 и пресуда Првог основног суда у Београду П бр. 9477/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ПРЕНОВ

Чињеница да уговор о пренову не испуњава услове за своју пуноважност не води престанку раније обавезе из првобитно закљученог уговора.

Према утврђеном чињеничном стању, парничне странке су закључиле усмени уговор о зајму, на основу ког је тужилац, као зајмодавац, предао туженом, као зајмопримцу, износ од 500,00 евра. Након тога, на захтев туженог, тужилац му је предао износ од још 800,00 евра, што са првобитно предатих 500,00 евра укупно износи 1.300,00 евра, који износ су парничне странке споразумно одредиле као накнаду туженом за запошљавање тужиоца на телевизији. Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, првостепени суд је за-

кључио да су странке првобитно закључени уговор о зајму замениле новим правним послом, који је супротан принудним прописима и моралу и тиме ништав у смислу члана 103. Закона о облигационим односима, па је тужбени захтев тужиоца за враћање наведених новчаних средстава у целости одбио, као неоснован.

Међутим, по оцени Вишег суда, погрешно је првостепени суд применио одредбе материјалног права када је захтев тужиоца у целости одбио као неоснован.

Наиме, чланом 348. Закона о облигационим односима прописано је да обавеза престаје ако се поверилац и дужник сагласе да постојећу обавезу замене новом и ако нова обавеза има различит предмет или различит правни основ, док је чланом 352. истог закона прописано да када је уговор о пренову поништен, сматра се да није ни било пренова и да ранија обавеза није ни престала постојати. Из цитираних законских одредаба јасно произлази да је за пренов неопходно испуњење два кумулативно постављена услова. Први услов је сагласност повериоца и дужника да постојећу обавезу замене новом, а други је да нова обавеза мора имати различит предмет или различит правни основ.

У конкретном случају, с обзиром да је постојала сагласност повериоца и дужника да постојећи уговор о зајму замене новим, који има различит правни основ, правилно је првостепени суд закључио да су парничне странке замениле постојећу обавезу новом, која је супротна принудним прописима и моралу. Међутим, чињеница да уговор о пренову не испуњава услове за своју пуноважност, не води престанку раније обавезе из првобитно закљученог уговора о зајму, како је то погрешно закључио првостепени суд, због чега је Виши суд побијану одлуку у наведеном делу преиначио и, применом члана 562 Закона о облигационим односима, обавезао туженог да тужиоцу исплати износ од 500,00 евра, на име обавезе враћања зајма.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 14805/10 и пресуда Општинског суда у Сопоту П бр. 307/06)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

**ПРЕНОС ПОТРАЖИВАЊА У СМИСЛУ ЧЛАНА 436. СТАВ 1.
И 2. ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНИМ ОДНОСИМА**

Поверилац може уговором закљученим са трећим лицем пренети на овога своје потраживање, изузев оног чији је пренос забрањен Законом, или које је везано за личност повериоца или које се по својој природи противи преношењу на другога.

Поверилац може своје потраживање уступити трећем лицу, али за то није довољна његова једнострана воља, већ је потребна и сагласност лица коме се то потраживање преноси. Нека потраживања не могу се уступити другоме, јер је то законом изричито забрањено, те Закон о облигационим односима забрањује уступање потраживања накнаде штете у виду новчане ренте услед смрти блиског лица или услед повреде тела или оштећења здравља као и потраживање накнаде нематеријалне штете, које није признато правноснажном одлуком или писаним споразумом. Такође, по својој природи, противе се уступању она потраживања која су везана за личност повериоца, јер би се уступањем мењала њихова садржина или би била осујећена, односно угрожен њихов циљ.

Како, у конкретном случају, тужиоци за стан у Београду, постављеним тужбеним захтевом, траже исплату закупнине, јер им је право наплате закупнине уступљено уговором о цесији, закљученим између сувласника стана у делу од $\frac{3}{4}$ и уступиоца – цедента, а уступање права наплате закупнине није законом изричито забрањено, нити је везано за личност повериоца/уступиоца, јер се уступањем таквог потраживања не мења нити се осујећује циљ таквог потраживања, погрешно је првостепени суд ставом првим изреке побијаног решења одбацио тужбу тужилаца у овој правној ствари, те је, са наведених разлога, првостепено решење у ставу првом изреке укинута и предмет је у том делу враћен првостепеном суду на поновни поступак.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 8376/12 и решење Првог основног суда у Београду 12456/12)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

НАЛОГ

Налогопримац је дужан извршити налог према примљеним упутствима, са пажњом доброг привредника, односно домаћина, остајући у његовим границама и у свему пазити на интерес налогодавца и њима се руководити (члан 751. став 1. ЗОО).

Одредбе Општих услова туженог, којима тужени искључује своју одговорност за обештећење корисника текућег рачуна у случају реализације изгубљених или украдених чековних бланкета, у конкретном случају, у односу на тужилу као корисника текућег рачуна, противне су добрим пословним обичајима и по оцени Вишег суда, у односу на конкретну правну ситуацију, у односу на тужилу, наведене одредбе Општих услова туженог не производе правно дејство. Ово због тога што је тужила, као депонент и налогодавац, благовремено предузела све радње да отклони штету која би настала на њеном текућем рачуну услед крађе њених чековних бланкета, исплатом њених новчаних средстава и реализацијом њених украдених и неважећих чекова, пре недозвољене реализације, а да тужени, као банка и налогопримац, није поступио по налогу тужиле и да није заштитио њене интересе, што је био дужан сходно члану 751. ст. 1. и 2. Закона о облигационим односима, те је због тога одговоран за обештећење тужиле и пасивно је легитимисан у овој парници.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 8409/12 и пресуда Првог основног суда у Београду 7083/12)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

РЕГРЕС ОСИГУРАВАЧА

Исплатом накнаде из осигурања прелазе на осигуравача, по самом закону, до висине исплаћене накнаде, сва осигураникова права, према лицу које је по ма ком основу одговорно за штету, члан 939. став 1. Закон о облигационим односима.

Из ове законске одредбе јасно произлази да ова суброгација садржи у себи право на регресну исплату главнице и камате. С обзиром да чланом 939. став 1. Закона о облигационим односима питање камате није регулисано, о истој се мора одлучивати приме-

ном законских одредаба које одређују камату и дужничку доцњу. Дужник који задоцни са испуњењем новчане обавезе дугује поред главнице и затезну камату, по стопи утврђеној законом (члан 277. став 1. Закона о облигационим односима). Из ове одредбе јасно произлази да само дужник који задоцни у испуњењу обавезе дугује, поред главнице, и камату. Рок од када је дужник као регресни дужник обавезан да плати камату на утужено регресно потраживање одређен је дужничком доцњом. Дужничка доцња представља скривљено, недозвољено задоцњење у извршењу обавезе од стране дужника. Дужник долази у доцњу ако не изврши обавезу у року у коме је требало да је изврши. За наступање дужничке доцње потребно је да су испуњени услови: да је обавеза доспела за наплату, да је поверилац опоменуо дужника на исплату и да је дужник скривио неиспуњење обавезе. Уколико споразумом странака, законом или на други начин није одређено, доспелост обавезе се утврђује према садржини, природи и циљу облигације. У сваком случају, облигација доспева на наплату кад поверилац позове дужника на испуњење правно ваљане и неспорне облигације. Стога дужник пада у доцњу опоменом/позивом повериоца да облигацију испуни. Опомена/позив за испуњење може се учинити на било који начин - усмено, писмено, преко суда или непосредно. Дужник пада у доцљу ако је крив за неблагоприятно извршење обавезе. Кривица дужника за неизвршење обавезе се претпоставља. То значи да дужник одговара по основу кривице све док не докаже да је до задоцњења у испуњењу његове обавезе дошло независно од његове воље, вишом силом, кривицом повериоца или трећег лица. Када је у питању регресна накнада штете, у смислу члана 939. став 1. Закона о облигационим односима, тужилац би имао право на камату на утужено регресно потраживање, почев од дана када је туженог као регресног дужника позвао да испуни обавезу, на начин одређен чланом 324. став 2. Закона о облигационим односима, а ако то није учинио, онда почев од дана подношења тужбе.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 8421/12 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 87599/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

ГАРАНТНИ ФОНД

У ситуацији када је оштећеном накнађена штета из средстава Гарантног фонда, проузрокована употребом запрежног возила ручне израде, које не подлеже обавези осигурања од одговорности за штете причињене трећим лицима, као и возила за које је био закључен уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности за штету причињену трећим лицима код осигуравајуће одржаније над којом је закључен стечајни поступак, Удружење осигуравача Србије, сходно члану 104. Закона о осигурању имовине и лица ("Сл. лист СРЈ" бр. 30/96, са свим изменама и допунама), нема право истицања регресног захтева према туженима, као власницима, односно возачима наведених возила.

Погрешно је првостепени суд применио одредбе материјалног права када је оценио да тужилац, Удружење осигуравача Србије - Гарантни фонд, сходно члану 939. став 1. Закона о облигационим односима, има право истицања регресног захтева према првотуженом, у смислу члана 52. Закона о систему осигурања имовине и лица, као возачу моторног возила осигураног од аутоодговорности за штету причињену трећим лицима, који је штету проузроковао управљајући моторним возилом под дејством алкохола, као и према друготуженом који је проузроковао саобраћајну незгоду под дејством алкохола, чија је кривица утврђена правноснажном пресудом Општинског суда у Зрењанину, којом је оглашен кривим због кривичног дела из члана 195. став 3. КЗС.

Наиме, чланом 99. став 2. Закона о осигурању имовине и лица ("Сл. лист СРЈ", 30/96 са свим изменама и допунама), важећег у време настанка штете, прописано је да се средства Гарантног фонда користе за накнаду штете проузроковане употребом, између осталог, и моторног возила за које је био закључен уговор о обавезном осигурању са организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак. Чланом 104. истог закона прописано је да се штета проузрокована употребом моторног возила, ваздухоплова или другог превозног средства, чији власник није закључио уговор о обавезном осигурању, а био је дужан да се осигура према одредбама овог закона - накнађује у истом обиму и према истим условима као да је

био закључен уговор о обавезном осигурању, а да се регресни захтев по исплати накнаде штете остварује од власника моторног возила, ваздухоплова или другог превозног средства који није закључио уговор о обавезном осигурању, и то за исплаћени износ накнаде штете, камату и трошкове.

У конкретном случају тужилац је, испуњавајући своју законску обавезу у смислу цитираних законских одредби, исплатио оштећеном накнаду штете претрпљену у саобраћајној незгоди коју је изазвало возило за које је био закључен уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности за штету причињену трећим лицима са осигуравајућом организацијом над којом је закључен стечајни поступак, као и запрежно возило ручне израде, које, сходно члану 73. истог закона, не подлеже обавези осигурања од одговорности за штете причињене трећим лицима. Како је цитираним законским одредбама прописано право Гарантног фонда да се по исплати штете оштећеном регресира од власника моторног возила за које није био закључен уговор о обавезном осигурању, то, супротно закључку првостепеног суда, у ситуацији када је штета проузрокована употребом запрежног возила ручне израде које не подлеже обавези осигурања од одговорности за штете причињене трећим лицима, као и возила за које је био закључен уговор о обавезном осигурању од аутоодговорности за штету причињену трећим лицима код осигуравајуће организације над којом је закључен стечајни поступак, како се то основано жалбом туженог указује, тужилац, у конкретном случају, нема право истицања регресног захтева према овде туженима, због чега је побијана одлука морала бити преиначена и захтев тужиоца у целости одбијен, као неоснован.

(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 8150/11 и пресуда Првог основног суда у Београду П бр. 7704/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

**ПРАВО УДРУЖЕЊА ОСИГУРАВАЧА СРБИЈЕ
– ГАРАНТНОГ ФОНДА НА ИСТИЦАЊЕ РЕГРЕСНОГ
ЗАХТЕВА ПРЕМА ЛИЦУ КОЈЕ ЈЕ ПРОУЗРОКОВАЛО ШТЕТУ
УПРАВЉАЈУЋИ ВОЗИЛОМ ОСИГУРАНИМ
КОД ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЗА ОСИГУРАЊЕ НАД КОЈОМ ЈЕ
ЗАКЉУЧЕН СТЕЧАЈНИ ПОСТУПАК**

Код непостојања изричите законске одредбе којом би била прописана могућност тужиоца Удружења осигуравача Србије - Гарантног фонда да оствари право регреса према лицу које је проузроковало штету, након што ју је тужилац из својих средстава накнадио оштећеном, из разлога што је над осигуравајућом организацијом штетника закључен стечајни поступак, то тужилац, с обзиром на сврху због које је основан, односно ради заштите трећих лица од негативних последица штетног догађаја и начин формирања средстава, у том делу такав губитак права на регрес сноси као свој пословни ризик и не постоји правна могућност да се тужилац с позивом на одредбу чл. 939. ЗОО регресира од било ког лица па и лица које је проузроковало настанак штете, јер није прописано право тужиоца да ступи у права осигуравача над којим је закључен стечајни поступак.

Према утврђеном чињеничном стању, саобраћајну незгоду је изазвао тужени управљајући, под дејством алкохола у крви од 1,2 промила, возилом осигураним код организације за осигурање над којом је закључен стечајни поступак. Тужилац, Удружење осигуравача Србије-Гарантни фонд, власнику оштећеног возила исплатио је одређени новчани износ по основу накнаде штете, који износ по основу регреса потражује од туженог. На тако утврђено чињенично стање правилно је првостепени суд применио материјално право, односно одредбе чл. 99.-107. ЗОИЛ, и тужбени захтев тужиоца одбио као неоснован.

Одредбом чл. 99. став 2. ЗОИЛ прописано је да се средства Гарантног фонда користе за накнаде штете проузроковане употребом моторног возила за које није био закључен уговор о обавезном осигурању за накнаду штете: због смрти, повреде тела или нарушавања здравља и за накнаду штете проузроковане употребом моторног возила за који јесте закључен уговор о обавезном осигурању, али са организацијом за осигурање над којом је отворен стечајни поступак.

Међутим, како право истицања регресног захтева, по исплати средстава Гарантног фонда, изричитом законским одредбама чл. 104. и чл. 105. ЗОИЛ није прописано за случај исплате накнаде штете проузроковане употребом моторног возила за које је закључен уговор о обавезном осигурању са организацијом за осигурање над којом је закључен стечајни поступак, то је правилно првостепени суд одбио тужбени захтев тужиоца као неоснован, након што је оценио да тужени не спада ни у једну категорију лица према којима би, сагласно одредбама чл. 99.-107. ЗОИЛ, тужилац имао могућност истицања и остварења регресног потраживања.

Правилност побијане пресуде није доведена у сумњу жалбеним наводима тужиоца.

Неоснован је жалбени навод тужиоца да се у конкретном случају примењује институт персоналне суброгације по коме би Гарантни фонд требало да ступа у сва права осигуравача над којим је закључен стечајни поступак, па да би, при околности да је тужени причинио штету управљајући возилом под дејством алкохола, исти изгубио права из осигурања, у ком случају би осигуравач, односно Гарантни фонд имао право да се од њега регресира у висини износа исплаћене штете оштећеном лицу.

Наиме, с обзиром на начин формирања Гарантног фонда, који у смислу одребе чл. 99. став 1. и чл. 100. ЗОИЛ чине средства која се образују доприносом организација за осигурање, може се закључити да је основни циљ, односно сврха установљавања Гарантног фонда економска заштита путника и трећих оштећених лица у законом тачно прописаним ситуацијама, које је предвидео законодавац одредбом чл. 99. став 2. ЗОИЛ, каква је и у конкретном случају. Међутим, како не постоји изричита законска одредба којом би била прописана могућност тужиоца да оствари право регреса према лицу које је проузроковало штету, коју је тужилац из својих средстава накнадио оштећеном, јер је над осигуравајућом организацијом штетника закључен стечајни поступак, то тужилац, с обзиром на сврху због које је основан, односно ради заштите трећих лица од негативних последица штетног догађаја и начина формирања средстава, у том делу такав губитак права на регрес сноси као свој пословни ризик и не постоји правна могућност да се Гарантни фонд, с позивом на одредбу чл. 939. ЗОО, регресира од било

ког лица па ни лица које је проузроковало настанак штете, јер није прописано право тужиоца да ступи у права осигуравача над којим је закључен стечајни поступак.

(Пресуда Првог општинског суда у Београду II бр. 166/08 и пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 2174/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Јелена Соврлић

ТРОШКОВИ ПРЕТКРИВИЧНОГ ПОСТУПКА

Браниоцу по службеној дужности у преткривичном поступку припадају трошкови за рад адвоката, на име:

- пријема решења о задржавању;**
- обављања поверљивог разговора са осумњиченим;**
- присуствовања радњи саслушања осумњиченог и радњи препознавања осумњиченог.**

Све наведено према Тарифи о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката важећој у време достављања трошковника надлежној управи Министарства унутрашњих послова пред којима је предузео те радње, на основу одредбе члана 8. Аутентичног тумачења Тарифних бројева 1, 2, 3, 4, 5, 6, 14, 15. и 17. и члана 8. Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, које је донео Управни одбор Адвокатске коморе на седници одржаној дана 05.09.2009. године.

Адвокатској комори Србије, правилима из члана 56 Закона о адвокатури, дато је јавно овлашћење да доноси Тарифу о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката. На основу наведеног законског овлашћења и правила из члана 23. став 1. тачка 3. Статута Адвокатске коморе, Управни одбор Адвокатске коморе Србије на седници одржаној дана 05.09.2009. године донео је Аутентично тумачење Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, у делу који се односи на њену примену у преткривичном поступку пред органима Министарства унутрашњих послова и чланом 8. утврдио да се:

- под појмом "разговор са окривљеним у притвору" има сматрати поверљив разговор са задржаним лицем - осумњиченим у преткривичном поступку пред органима унутрашњих послова који се тарифира са 50% од Тарифног броја 1;

- под појмом "разматрање списка" има се сматрати упознавање са предметом;

- под појмом "одбрана окривљеног" има се сматрати присуство саслушању осумњиченог у полицији, препознавање осумњиченог у преткривичном поступку, који се тарифира према Тарифном броју 1;

- под појмом "разматрање списка" има се сматрати пријем решења о задржавању које се тарифира са 50% од Тарифног броја 1.

Наведеним аутентичним тумачењем ближе се објашњава значење појединих одредаба Тарифе, аутентично тумачење норме врши њен стваралац у поступку који се примењује приликом стварања норме, па оно не представља самосталан акт, већ је својом садржином везано за акт који тумачи.

У датој ситуацији, од стране правног субјекта коме је поверено вршење јавног овлашћења утврђивања Тарифе о наградама и накнадама трошкова за рад адвоката, донето је њено аутентично тумачење, којим је изричито утврђено да браниоцу за пријем решења о задржавању, као и за сваку другу процесну радњу у преткривичном поступку пред органима Министарства унутрашњих послова, припада награда по Тарифи Адвокатске коморе. Право на накнаду браниоцу за ову процесну радњу, када му је такво решење уручено, произилази и из његовог права да се пре саслушања осумњиченог упозна са предметом у смислу правила из члана 74. и 75. Законика о кривичном поступку ("Службени гласник РС", број 58/04, 72/09) против ког бранилац према правилима из члана 229. став 2. истог Закона има право жалбе.

Трошкови одређени по наведеној Тарифи на основу правила из члана 23. став 2. Закона о адвокатури и члана 1. Правилника о висини награде за рад адвоката за одбране по службеној дужности

("Службени гласник РС", број 104/06 од 17.11.2006. године) умању-
ју се за 50% од износа утврђеног Тарифом.

*(Пресуда Вишег суда у Београду Гж бр. 13473/11 и пресуда
Првог основног суда у Београду П бр. 6588/11)*

Аутор сентенце: судија Невенка Калуђеровић

БРАЧНА ТЕКОВИНА

**По основу стицања у браку не могу се стећи сувласничка
ни управљачка права на привредним субјектима у ситуацији када
једна парнична странка није била уписана као суоснивач дру-
штва, иако је у време оснивања предузећа била у браку са туже-
ним.**

Решењем првостепеног суда одређена је привремена мера и
усвојен предлог тужиле ради обезбеђења тужилиног потраживања
по основу 1/2 дела брачне тековине на привредним друштвима, с
обзиром да је закључио да су ти привредни субјекти основани сред-
ствима заједничке имовине која су странке стекле радом у току тра-
јања брачне заједнице.

Међутим, тужени је уписан као једини оснивач привредних
друштава и, с обзиром на то да је једини оснивач тих привредних дру-
штава, њему, као оснивачу, сразмерно улогу припадају сва права про-
писана чланом 55. Закона о предузећима, а којим је прописано да
оснивачи, чланови и акционари, сразмерно свом улогу у имовини
предузећа стичу удео у предузећу, односно акције предузећа. Стога,
иако је тужила у време оснивања предузећа била у браку са туженим,
она није уписана као суоснивач друштва, тако да по основу стицања у
браку не може стећи сувласничка, ни управљачка права у тим при-
вредним субјектима. Тужила у конкретном случају може по основу
стицања у браку захтевати новчану противвредност улога, сразмерно
свом уделу у стицању имовине, па је стога њен предлог за одређивање
привремене мере обезбеђења потраживања неоснован, с обзиром да из
захтева који је поставила суду у том делу не произлази његова основа-
ност.

Ставом другим изреке првостепени суд је наложио Републичком геодетском заводу – служби за катастар непокретности да изврши забрану отуђења и оптерећења на непокретностима у власништву привредног субјекта, на коме је искључиви власник тужени.

Међутим, такав закључак првостепеног суда није правилан с обзиром да тужени није наведен као власник непокретности, јер је она власништво привредног друштва. Наиме, чл. 171. став 1. Породичног закона Републике Србије је прописано да имовина коју су супружници стекли радом у току трајања заједнице живота у браку представља њихову заједничку имовину. Стога, како имовина правног лица не може да представља имовину која је стечена радом оснивача и власника тог правог лица и његовог супружника током трајања његове брачне заједнице, то је и неоснован предлог тужиле за одређивање привремене мере на начин како је наведено у првостепеној одлуци, па је Апелациони суд укинуо одлуку првостепеног суда.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж бр. 5202/13 и решење Вишег суда у Београду П бр. 621/12)

Аутор сентенце: судијски помоћник Јелена Симић

СМЕТАЊЕ ПОСЕДА

У ситуацији када је тужени сметао тужиле у суддржавини стана, тужиле државинску заштиту могу остварити само враћањем спорне непокретности у суддржавину, али не и у искључиву државину, због чега се, у конкретном случају, успостава пређашњег поседовног стања не може остварити исељењем туженог из предметне непокретности.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиле и тужени су брат и сестре по оцу, иза чије смрти су оглашени за његове законске наследнике на стану у Новом Београду, свако са уделом од по 1/8 идеалних делова. Тужиле су живеле у наведеном стану са покојним оцем пре и након његове смрти све до 2011. године, када су отишле на привремени рад у иностранство. Кључ од улазних врата су само оне поседовале и у стану су повремено боравиле за време празника и годишњих одмора. Средином априла месеца 2013. године тужени

је, без сагласности тужила и у њиховом одсуству, обио улазна врата наведеног стана, поставио нову браву и уселио се у стан, а тужилама није предао примерак кључа од новопостављене браве. На овако утврђено чињенично стање правилно је првостепени суд применио материјално право, односно чл. 75.-78. Закона о основама својинско правних односа и, након што је оценио да је тужени обијањем старе и постављањем нове браве на улазним врата стана у Новом Београду, сметао тужиле у суддржавини наведеног стана, те да стога тужилама треба пружити државинску заштиту, одлучио као у изреци решења.

Међутим, погрешено је првостепени суд применио одредбе материјалног права када је наложио туженом да се у року од 8 дана од дана пријема отправка решења исели из предметног стана.

Наиме, чланом 73. Закона о основама својинско правних односа прописано је да наследник постаје држалац у тренутку отварања наслеђа, без обзира на то када је стекао фактичку власт на ствари, док је чланом 80. истог закона прописано да држалац ужива заштиту по одредби члана 75. наведеног закона, у односу на трећа лица, као и у међусобним односима са другим суддржаоцима, ако један од њих онемогућава другога у дотадашњем начину вршења фактичке власти на ствари која је у њиховој државини.

Из стања у списима произлази да је решењем Првог основног суда у Београду, између осталих, тужени оглашен за наследника иза пок. Х.Г. на стану у Новом Београду, у односу на који се државинска заштита поднетом тужбом тражи, из чега следи да је тужени даном отварања наслеђа иза свог оца постао, са својим сестрама, суддржалац спорног стана. Стога, по оцени Вишег суда, у ситуацији када их је тужени сметао у суддржавини, тужиле своју државинску заштиту могу остварити само враћањем предметног стана у суддржавину, али не и у искључиву државину, због чега је овај суд, побијану одлуку у делу којим је наложено туженом да се исели из стана преиначио и захтев тужила у наведеном делу одбио као неоснован.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 11139/13 и Решење Првог основног суда у Београду П бр. 23306/13)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

2.2.2. Грађанско процесно право

2.2.2.1. Парнични поступак

СПОРАЗУМ О НАДЛЕЖНОСТИ

Странке се могу споразумети само о месној надлежности суда, због чега одредбе споразума којом се уговара и стварна надлежност суда не производе правно дејство.

Тужилац је са агенцијом чији је тужена једини оснивач закључио уговор о подзакупу. Чланом 25. овог уговора стране су се споразумеле да је у случају спора надлежан тадашњи Трговински суд у Београду. У време подношења тужбе ради извршења овог уговора агенција је престала да постоји, па је као тужена означена оснивач која има пребивалиште на територији Основног суда у Лесковцу. Одлучујући о истакнутом приговору месне надлежности, првостепени суд је закључио да се због гашења предузетничке радње не могу применити одредбе о уговореној надлежности и да је стога за одлучивање надлежан Основни суд у Лесковцу а сходно чл. 39. и 40. ЗПП.

Виши суд у Београду сматра да се оваква одлука првостепеног суда не може прихватити.

Наиме, одредбом члана 64. ЗПП прописано је да се странке могу споразумети да им у првом степену суди суд који није месно надлежан под условом да законом није одређена искључива месна надлежност неког суда и да је одабрани суд стварно надлежан. Из ове одредбе произилази да се споразумом странака може мењати само месна, али не и стварна надлежност. Стога одредба члана 25. уговора странака представља споразум само о месној надлежности стварног, у том тренутку трговинског суда пошто су обе уговорне стране правна лица и спор је био из њихових међусобних привредноправних односа, у смислу члана 15. тада важећег Закона о судовима. Пошто уговорне стране нису раскинуле овај уговор, то није

јасно са којих разлога првостепени суд сматра да споразум о месној надлежности из члана 25. уговора не производи дејство и да се месна надлежност има ценити по одредбама чл. 39. и 40. ЗПП.

Чињеница да је у време подношења тужбе подзакупац престала да постоји, односно брисана је из регистра радњи, и да за ње не обавезе у складу са одредбом члана 7. Закона о приватним предузетницима ("Службени гласник РС", бр. 54/89 са свим изменама и допунама) одговара предузетник који ју је основао, од значаја је само за стварну надлежност суда из споразума о надлежности из члана 25. уговора пошто се она одређује сходно одредби члана 20 ЗПП на основу Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/08 са свим изменама и допунама).

(Решење Првог основног суда у Београду П бр.44204/10 и решење Вишег суда у Београду Гж бр.11170/11)

Аутор сентенце: судија Зорица Булајић

МЕЂУНАРОДНА НАДЛЕЖНОСТ ДОМАЋЕГ СУДА И ПРЕЈУДИЦИЈЕЛНИ ЗАХТЕВ ЗА УТВРЂЕЊЕ

Не постоји међународна надлежност домаћег суда у спору из наследноправних односа када се непокретности за које се поднетом тужбом тражи да се утврди да чине састав заоставштине не налазе на територији Републике Србије, изузев ако по праву државе у којој се налазе непокретности није надлежан њен орган.

Према члану 71. ст. 1. и 2. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља за расправљање непокретне заоставштине српских држављана постоји искључива надлежност суда Републике Србије ако се та заоставштина налази у Републици Србији, а ако се непокретна заоставштина српског држављанина налази у иностранству, надлежност суда Републике Србије постоји само ако по праву државе у којој се налазе непокретности није надлежан њен орган, док је ставом 4. истог члана прописано да се одредбе ст. 1. до 3. овог члана односе и на надлежност у споровима из наследноправ-

них односа и у споровима о потраживањима поверилаца према заоставштини.

Чланом 72. став 1. Закона о рјешавању сукоба закона са прописима других земаља у одређеним односима Републике Хрватске прописано је да за расправу непокретне оставине страног држављанина постоји искључива надлежност суда Републике Хрватске ако се некретнине налазе у Републици Хрватској, док је ставом 4. истог члана прописано да се одредбе ст. 1. до 3. овог члана односе и на надлежност у споровима из наследноправних односа и у споровима о потраживањима поверилаца према оставини.

Из стања у списима произлази да је, након што је решењем Првог општинског суда у Београду прекинут поступак расправљања заоставштине пок. К.Б., бивше из Београда, и овде тужилац упућен на парницу ради утврђења спорних чињеница од којих зависи састав заоставштине, поднетом тужбом тужилац је, најпре тражио да се утврди да је ништав и да не производи правно дејство уговор о продаји непокретности, што би за последицу имало да непокретности које се налазе у Републици Хрватској, којима је располагамо наведеним уговором, улазе у састав заоставштине пок. К.Б., бивше из Београда.

По оцени Вишег суда, предмет спора у овој парници није правна ваљаност спорног уговора о купопродаји, који би водио примени других параметара за оцену међународне надлежности домаћег суда, већ се ради о спорном правном односу од кога зависи решавање спора о главној ствари (састав заоставштине), па захтев тужиоца да се утврди ништавост уговора о продаји заправо представља прејудисијелни (инцидентни) захтев за утврђење. Стога је, с обзиром да се такав захтев током поступка истиче искључиво ради решавања спора о главној ствари, предмет спора у овој правној ствари утврђење обима заоставштине пок. К.Б., бивше из Београда. Имајући у виду наведено, у конкретном случају ради се о спору из наследноправних односа за одлучивање о ком, сходно цитираним законским одредбама, с обзиром да се непокретности за које се поднетом тужбом тражи да се утврди да чине састав заоставштине, не налазе на територији Републике Србије, не постоји међународна над-

лежност домаћег суда, па је, и по оцени овог суда, тужбу у наведеном делу требало одбацити.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 4750/12 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 11542/11)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ДОЗВОЉЕНОСТ ТУЖБЕ

Чињеница да тужилац није претходно поднео уставну жалбу и да Уставни суд није утврдио повреду права на правично суђење, није од утицаја на дозвољеност тужбе ради накнаде нематеријалне штете због повреде тог права, већ наведена околност евентуално може утицати на основаност постављеног тужбеног захтева.

Поднетом тужбом тражена је накнада нематеријалне штете због повреде права из члана 6. став 1. Европске конвенције о људским правима и члана 32. став 1. Устава Републике Србије. Првостепени суд је донео ожалбено решење применом члана 280. ЗПП, у вези са чланом 1. ЗПП, са образложењем да тужилац, на коме је била обавеза, као странке која сматра да јој је повређено наведено право, да изајви уставну жалбу у смислу члана 89. Закона о Уставном суду, није то учинио, те да, стога, не може тражити накнаду штете у складу са чланом 172. став 1. Закона о облигационим односима, с обзиром да повреду права на правично суђење једино може утврдити Уставни суд у поступку по уставној жалби, као и право на накнаду штете због повреде овог права, а да судови опште и посебне надлежности нису стварно надлежни за суђење у парницама по тужбама за накнаду ове штете.

Међутим, по оцени Вишег суда, оваква одлука првостепеног суда се не може прихватити.

Наиме, из стања у списима произлази да је тужилац захтевом постављеним у тужби тражио да се обавезе тужена да му, на име проузроковане нематеријалне штете услед ускраћивања права на правично суђење, исплати износ од 1.000.000,00 динара. Дакле, у конкретном случају се ради о потраживању накнаде нематеријалне штете, те је, стога, супротно закључку првостепеног суда, како се то основано жалбом тужиоца указује, тужба дозвољена, а околност да

тужилац није претходно поднео уставну жалбу и да Уставни суд није утврдио повреду права на правично суђење, у конкретној правној ситуацији, евентуално, може бити од утицаја на основаност постављеног захтева тужиоца, али не и на дозвољеност тужбе, како је то погрешно закључио првостепени суд, због чега је побијано решење морало бити укинато.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 723/12 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 72197/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ДОЗВОЉЕНОСТ ТУЖБЕ

Није дозвољена тужба за утврђење којом потрошач (купац) у спору против испоручиоца (продавца) електричне енергије захтева да се утврди да испоручилац нема право да од потрошача наплати одређени новчани износ по испостављеном рачуну за тачно одређени период због застарелости потраживања, јер се застарелост као институт који води престанку облигације заснива на протеклу времена, а протек времена представља чињеницу, а не правни однос, те се стога тужбом за утврђење не може захтевати да се утврди да је наступила таква правна чињеница у правном односу између странака, јер су правне чињенице елемент правног односа или одређеног права.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 14218/11 и решење Првог основног суда у Београду 17808/11)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

ПРАВНОСНАЖНО ПРЕСУЂЕНА СТВАР

Нису испуњени услови за одбачај тужбе, прописани чланом 279. став 1. тачка 4. ЗПП, јер не постоји правноснажно пресуђена ствар у ситуацији када је правноснажном пресудом одбијен тужбени захтев којим је тражено извршење уговорне обавезе у динарима, из разлога што то није била уговорна обавеза туженог из

уговора закљученог са тужиоцем и анекса тог уговора, када се новом тужбом тражи извршење уговорне обавезе у еврима, како је и уговорена, јер не постоји идентитет тужбеног захтева.

Према стању у списима поднетом тужбом, тражено је да се обавезе тужени да тужиоцу исплати износ од 5.000,00 евра у динарској противвредности на дан исплате, са припадајућом каматом. Тужилац је захтев постављен у тужби засновао на тврдњи да се тужени, са којим је, као професионални кошаркаш, потписао уговор и анекс тог уговора, обавезао да му исплати накнаду у укупном износу од 16.500,00 евра. Тужени је тужиоцу исплатио износ од 11.500,00 евра, у динарској противвредности, односно 5.000,00 евра мање од уговорене суме. Како је пресудом Апелационог суда у Београду преиначена пресуда Првог општинског суда у Београду тако што је одбијен, као неоснован, тужбени захтев овде тужиоца да се обавезе овде тужени да му на име дуга исплати износ од 328.500,00 динара са законском затезном каматом, првостепени суд је, након што је оценио да је о захтеву тужиоца постављеном у тужби у овој правној ствари већ правноснажно одлучено, применом члана 279. став 1. тачка 4. ЗПП, одбацио тужбу због пресуђене ствари.

Међутим, по оцени Вишег суда, оваква одлука првостепеног суда се не може прихватити.

Наиме, за основаност приговора правноснажно пресуђене ствари неопходно је да постоји идентитет странака, идентитет чињеничног стања и постављеног тужбеног захтева, који услови морају кумулативно бити испуњени. Како је захтевом постављеним у предмету Првог општинског суда у Београду тражено извршење уговорне обавезе у динарима, што није била уговорна обавеза туженог из уговора и анекса тог уговора, из ког разлога је тужбени захтев и одбијен, те како је исплата накнаде тужиоцу за играње код туженог уговорена у еврима, а тужбеним захтевом у овој правној ствари се тражи извршење уговорне обавезе како је уговорена (у еврима), то се не ради о пресуђеној ствари, јер не постоји идентитет тужбеног захтева, због чега је побијано решење морало бити укинута.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 11102/11 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 90569/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

СТРАНАЧКА СПОСОБНОСТ

Отворени инвестициони фонд не може бити странка у поступку, јер нема својство правног лица, будући да представља уговорну творевину, коју, у складу са чланом 5. Закона о инвестиционим фондовима, организује и којом управља друштво за управљање, нити има своју имовину на којој би се могло спровести извршење, с обзиром да је, како то произлази из члана 42. Закона о инвестиционим фондовима, имовина фонда у својини чланова фонда, из ког разлога ни суд, сходно овлашћењу из члана 73. став 3. ЗПП, не може оваквом облику удруживања признати својство странке у поступку.

Чланом 73. став 1. ЗПП прописано је да странка у поступку може бити свако физичко и правно лице, док је чланом 77. ЗПП прописано да у току целог поступка суд по службеној дужности пази да ли лице које се појављује као странка може бити странка у поступку и да ли је странка парнично способна, да ли парничну неспособну странку заступа њен законски заступник и да ли законски заступник има посебно овлашћење кад је оно потребно. Чланом 78. став 5 истог закона прописано је да ако се недостаци везани за страначку способност не могу отклонити или ако одређени рок безуспешно протекне, суд ће решењем укинути радње спроведене у поступку уколико су захваћене овим недостацима и одбацити тужбу ако су недостаци такве природе да спречавају даље вођење поступка.

Из списка произлази да је у овој правној ствари поднета тужба против отвореног инвестиционог фонда, који, сходно члану 42. став 2. Закона о инвестиционим фондовима, нема својство правног лица. Наиме, отвореним инвестиционим фондом, као уговорном творевином, сходно члану 5. Закона о инвестиционим фондовима, управља друштво за управљање, које се оснива и егзистира у правном промету као акционарско друштво.

Имајући у виду наведено, по оцени Вишег суда, тужени Отворени инвестициони фонд нема способност да буде странка у поступку, а која чињеница има значај недостатка процесне претпоставке за одлучивање суда о предмету спора. Наиме, како тужени нема својство правног лица, будући да представља уговорну творевину, коју организује и којом управља друштво за управљање, то се

у конкретном случају ради о недостатку страначке способности, који се не може отклонити. Ово посебно стога што отворени инвестициони фондови немају своју имовину на којој би се могло спровести извршење, с обзиром да је, а како то произлази из члана 42. Закона о инвестиционим фондовима, имовина фонда у својини чланова фонда, из ког разлога ни суд, сходно члану 73. став 3. ЗПП, не може оваквом облику удруживања признати својство странке у поступку. Из изнетих разлога је, и по оцени Вишег суда, сходно члану 78. ЗПП, тужбу требало одбацити, имајући у виду да је наведени недостатак страначке способности такве природе да спречава даље вођење поступка.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 22747/10 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 39594/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ПРЕСУДА ЗБОГ ИЗОСТАНКА

Приликом доношења пресуде због изостанка суд је дужан да цени и наводе туженог, изнете у току поступка до доношења пресуде, у складу са расправним начелом, као општим принципом парничног поступка и законском обавезом оцене свих доказа и то, како сваког доказа појединачно, тако и свих доказа заједно, јер само на овакав начин суд може пружити странкама једнаку и правичну заштиту права, у смислу члана 2. ЗПП.

Чланом 476. ЗПП прописано је да уколико су испуњени услови за доношење пресуде због изостанка, односно уколико је тужени изостао са рочишта за главну расправу на коју је уредно позван, суд може донети ову пресуду којом може усвојити тужбени захтев или га одбити, уколико су чињенице на којима се тужбени захтев заснива у супротности са доказима које је тужилац поднео или са општепознатим чињеницама, као и ако се ради о захтеву којим странке не могу располагати, у смислу члана 3. став 3. ЗПП. Из наведеног произлази да је за доношење пресуде због изостанка којом се усваја тужбени захтев процесни услов да тужени не дође на рочиште за главну расправу, а уредно је позван, али и да тужбени захтев произлази из чињеница које

су наведене у тужби, а да достављени докази нису у супротности са њима, као ни са општепознатим чињеницама и да се не ради о захтевима којима странке не могу располагати. Како је, према стању у списима, предмет тужбеног захтева исплата дуга и како га је тужени у одговору на тужбу оспорио и указао на недостатак активне легитимације тужиоца, који наводи, приликом доношења побијане пресуде, нису били предмет оцене првостепеног суда, то, по оцени Вишег суда, у конкретном случају нису испуњени услови за доношење побијане пресуде због изостанка.

Ово стога што, сходно одредбама Закона о парничном поступку, суд пресуду због изостанка доноси оценом свих навода странака и доказа достављених у дотадашњем току поступка, ценећи притом да ли су чињенице на којима се тужбени захтев заснива у супротности са доказима које је тужилац поднео или са општепознатим чињеницама, али ценећи и наводе туженог изнете у току поступка до доношења пресуде због изостанка, у складу са расправним начелом, као општим принципом парничног поступка и законском обавезом оцене свих доказ, и то како појединачно, тако и свих заједно, јер само на такав начин суд може пружити странкама једнаку и правичну заштиту права у смислу члана 2. ЗПП.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 11119/13 и пресуда због изостанка Првог основног суда у Београду П бр. 7954/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

2.2.2.2. Извршни поступак

ИЗВРШНА ИСПРАВА У СМISЛУ ЧЛАНА 13. СТАВ 1. ТАЧКА 2. ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ И ОБЕЗБЕЂЕЊУ

Извршну исправу представља правноснажна, односно коначна одлука донета у управном и прекршајном поступку и поравнање у управном поступку, ако гласе на испуњење новчане обавезе и ако посебним Законом није другачије одређено.

Како је решење Комисије за утврђивање материјалне одговорности радника, број 05/3-2-403-1124/07 од 03.04.2010. године, донето у управном поступку надлежног органа и гласи на новчану обавезу у износу од 93.715,00 динара, који новчани износ тужилац тужбом потражује, и како је снабдевено печатом правноснажности и извршности дана 24.07.2010. године, то наведено решење представља извршну исправу у смислу члана 13. став 1. тачка 2. Закона о извршењу и обезбеђењу. Такође, у наведеном решењу утврђено је да, уколико запослени у року од 15 дана од дана достављања решења не исплати, односно не почне са исплатом накнаде штете, послодавац ће покренути поступак пред надлежним судом, што управо значи да наведено решење представља извршну исправу, јер је тужилац са таквим извршним насловом могао да се обрати извршном суду, ради принудног извршења.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 10071/12 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 15537/11)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

ПРИВРЕМЕНА МЕРА

Полазећи од Законом о извршењу и обезбеђењу прописане сврхе одређивања привремене мере, у конкретном случају обезбеђења утуженог новчаног потраживања, приликом оцене испуњености услова за њено одређивање, суд мора имати у виду

сразмерност вредности непокретности, чија се забрана располагања поднетим предлогом тражи, и висине утуженог потраживања.

Чланом 293. став 1. Закона о извршењу и обезбеђењу прописано је да привремену меру за обезбеђење новчаног потраживања може одредити суд ако је извршни поверилац учинио вероватним постојање потраживања и опасност да ће без такве мере извршни дужник осујетити или знатно отежати наплату потраживања, тиме што ће своју имовину, односно своја средства, отуђити, прикрити или на други начин њима располагати, док је ставом 2. истог члана прописано да извршни поверилац не мора доказивати опасност ако учини вероватним да би предложеном мером извршни дужник могао претрпети само незнатну штету. Из ове законске одредбе произлази да је привремена мера средство обезбеђења утуженог потраживања и да, стога, мора постојати сразмера између висине утуженог потраживања и средства којим се оно обезбеђује.

Имајући у виду постављени тужбени захтев (исплата износа од 91.000,00 евра), с једне, те предлог за одређивање привремене мере (забрана отуђења и оптерећења петособног стана, површине 189 м², у центру Београда) и сврху одређивања мере, с друге стране, то се, у одсуству оцене сразмерности вредности непокретности, чија се забрана располагања поднетим предлогом тражи, и висине утуженог потраживања - за сада не може прихватити закључак првостепеног суда о испуњености услова за одређивање привремене мере из члана 293. Закона о извршењу и обезбеђењу. Ово стога што од оцене вредности стана, чија се забрана располагања поднетим предлогом тражи, зависи оцена адекватности одређивања предложене привремене мере (да ли је потребна забрана располагања целим станом), као средства обезбеђења утуженог потраживања, због чега је побијано решење морало бити укинато.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 10593/13 и решење Првог основног суда у Београду П бр. 23956/13)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

2.2.2.3. Ванпарнични поступак

ПРИЗНАЊЕ СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ

Накнада нематеријалне штете има строго лични карактер и као таква је везана за личност титулара и гаси се његовом смрћу, из ког разлога се не може преносити на наследнике, изузев ако су испуњени услови из члана 204. ст. 1. Закона о облигационим односима. Стога нису испуњени услови за признање стране судске одлуке прописани чл. 86. - 96. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља у ситуацији када је решењем нотара стране државе, чије се признање поднетим предлогом тражи, утврђено да заоставштину иза покојних чине права утврђена пресудом којом је одлучено о захтеву за накнаду нематеријалне штете правних претходника предлагача, преминулих пре правноснажности пресуде.

Чланом 204. ст. 1. Закона о облигационим односима прописано је да потраживање накнаде нематеријалне штете прелази на наследнике само ако је признато правноснажном одлуком или писменим споразумом.

Из стања у списима произлази да су правни претходници предлагача преминули пре правноснажности пресуде Основног суда у Скопљу, којом је одлучено о њиховом захтеву за накнаду нематеријалне штете. Оставинским решењем нотара, којим је расправљена заоставштина правних претходника предлагача, утврђено је да заоставштину, на којој је за јединог наследника оглашен предлагач, чине права утврђена наведеном пресудом. Како накнада нематеријалне штете има строго лични карактер и као таква је везана за личност титулара и гаси се његовом смрћу, из ког разлога се не може преносити на наследнике, изузев ако су испуњени услови из члана 204. ст. 1. Закона о облигационим односима, то у моменту доношења наведеног оставинског решења нотара није постојала имовина подобна за наслеђивање, с обзиром да потраживање накнаде нематеријалне

штете у моменту смрти правних претходника предлагача није утврђено правноснажном пресудом нити споразумом.

Стога се не може прихватити закључак првостепеног суда о испуњености услова за признање наведених одлука прописаних чл. 86. - 96. Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, због чега је потребно у поновном поступку оценити основаност захтева за њихово признање са аспекта јавног поретка, под којим се подразумевају основне норме домаћег права које се морају заштитити, односно правила правног и друштвеног поретка од којих се не може одступити.

(Решење Апелационог суда у Београду Гж бр. 1529/13 и решење Вишег суда у Београду Р бр. 374/12)

Аутор сентенце: судијски помоћник Јелена Симић

ЛИШЕЊЕ ПОСЛОВНЕ СПОСОБНОСТИ

У поступку ради лишења пословне способности суд је дужан да, сходно члану 36. Закона о ванпарничном поступку, обавезно саслуша лице према коме се поступак води, изузев у посебним законом прописаним случајевима.

Чланом 36. став 1. Закона о ванпарничном поступку прописано је да ће суд лично саслушати лице према коме се поступак води, а ако се оно налази у здравственој организацији, биће саслушано по правилу у тој организацији, где ће и рочиште бити одржано, док је ставом 2. истог члана прописано да суд може одустати од саслушања лица према коме се поступак води само ако би то могло да буде штетно по његово здравље или ако саслушање уопште није могуће с обзиром на душевно или физичко стање тог лица.

Из цитиране законске одредбе јасно произлази обавеза суда да у поступку ради лишења пословне способности обавезно саслуша лице према коме се поступак води, изузев у посебним законом прописаним случајевима.

Како у проведеном поступку првостепени суд није саслушао противника предлагача, нити је изводио доказе на околност њене

способности да буде саслушана у поступку, то је противник предлагача оваквим незаконитим поступањем суда онемогућен да расправља, због чега је побијано решење морало бити укинато.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 11297/13 и решење Првог основног суда у Београду Р2 бр. 350/13)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА

Накнада за експроприсану непокретност ранијем сопственику, коме је додељен на коришћење одговарајући стан, одређује се тако што се утврђена тржишна вредност експроприсане непокретности умањује за вредност стана датог на коришћење. Вредност стана датог на коришћење утврђује се на основу тржишне вредности тог стана, умањене за откупну цену наведеног стана, валоризовану до момента кад се тржишна вредност одређује.

Чланом 16. став 1. Закона о експропријацији ("Сл. гласник РС" бр. 53/95 са свим изменама и допунама), који се у конкретном случају примењује на основу члана 72. истог закона, прописано је да је ранијем сопственику зграде или стана, односно пословне просторије, корисник експропријације дужан да, на његов захтев, да у својину или сусвојину другу стамбену зграду или стан, односно пословну просторију на истом месту или ближој околини, која по структури и површини одговара условима становања, односно обављања делатности, коју је ранији сопственик имао пре експропријације. Чланом 17. истог закона прописано је да је, у случају када се вредност експроприсаног објекта и објекта који се даје на име накнаде у својину или у сусвојину разликује - корисник експропријације, односно ранији сопственик, дужан да другој страни исплати разлику у цени. Накнада за експроприсану непокретност ранијем сопственику коме је додељен на коришћење одговарајући стан, одређује се тако што се утврђена тржишна вредност експроприсане непокретности умањује за вредност стана датог на коришћење. Вредност стана датог на коришћење утврђује се на основу тржишне

вредности тог стана, умањене за откупну цену наведеног стана, валоризовану до момента кад се тржишна вредност одређује.

Ради правилне примене цитираних законских одредаба потребно је претходно утврдити разлику вредности између експроприсане непокретности и дела стана који је предлагачу дат на коришћење у моменту експропријације. Уколико би тако добијена вредност стана датог на коришћење предлагачу била нижа од вредности експроприсане непокретности, онда би било неопходно утврдити проценат разлике вредности између те две непокретности и тако добијени проценат досудити предлагачу, према тржишним ценама у моменту доношења одлуке.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 7282/12 и решење Првог основног суда у Београду Р1 бр. 441/11)

Аутор сентенце: судијски помоћник Никола Калађурђевић

ДЕОБА СТАНА ЈАВНОМ ПРОДАЈОМ

Првостепени суд је дужан да приликом деобе стана јавном продајом одлучи о остварењу уписаног стварног права – хипотеке.

Полазећи од стања у списима предмета, а с обзиром да је стан који је предмет ове деобе оптерећен уписаном хипотеком, као стварним правом, у корист умешача као продавца стана, по уговору о откупу из 1997. године, правног претходника учесника у поступку, као купца, а да првостепени суд, пошто је утврдио да физичка деоба предметног стана није могућа, побијаним решењем није одлучио о остварењу уписаног стварног права – хипотеке, јер деобом стана јавном продајом хипотека не престаје, а о чему је првостепени суд био дужан да одлучи, сходно члану 154. став 2. ЗВП, побијано решење је укинато и предмет је враћен првостепеном суду на поновни поступак.

(Решење Вишег суда у Београду Гж бр. 8297/12 и решење Првог основног суда у Београду Р-1 1766/10)

Аутор сентенце: судијски помоћник Слађана Ђурић

3.0. ПРАКСА УСТАВНОГ СУДА СРБИЈЕ

ПРАВО НА ПРАВНО СРЕДСТВО

(Члан 36. став 2. Устава РС)

Уставни суд, *Б. Ј. против Србије*, Уж-4985/2012, 12. децембра 2013. године. – Упркос укидању првостепених решења о продужењу притвора, окривљеном је притвор продужаван из истих разлога, без поступања по примедбама другостепеног суда.

Вишеструко укидање првостепених решења о продужењу притвора и доношење нових, а у суштини потпуно истих решења од стране суда првог степена, без поступања по примедбама другостепеног суда, указује, према схватању Уставног суда, на озбиљан недостатак у судском систему. Поред тога, ни жалбени суд није искористио своје овлашћење да преиначи решење о притвору.

Уставни суд истиче да приликом одлучивања о жалби против решења којим се према неком лицу одређује или продужава мера притвора, није довољно да у смислу одредбе члана 36. став 2. Устава одлука буде формално донета, већ је неопходно да се мериторно одлучи и отклони свака неизвесност у погледу основаности притварања неког лица. У том смислу, Уставни суд подсећа да једна од основних одлика делотворног правног лека јесте суштинско испитивање наведене повреде права и могућност отклањања последица (ЕСЈП, *Leander против Шведске*, од 26. марта 1987. године, § 77).

Вишеструко укидање првостепених решења о продужењу притвора и доношење нових, а у суштини потпуно истих – преписаних решења од стране суда првог степена, без поступања по примедбама другостепеног суда, указује, према схватању Уставног суда, на озбиљан недостатак у судском систему (у том смислу видети одлуку ЕСЈП, *Wierciszewska против Пољске*, од 25. новембар 2003. године, § 46). Овај недостатак је утолико озбиљнији будући да је у конкретном случају реч о притворском предмету у којем се нарочито инсистира на хитности у поступању.

С тим у вези, Уставни суд истиче да је Апелациони суд у Београду након усвајања жалбе имао могућност да, сагласно одредби члана 467. став 3. ЗКП, преиначи побијано решење, а не само да га укине и врати ствар на поновно одлучиње. Уз то, специфичност наведене законске одредбе је у томе што другостепени суд након уважавања жалбе и укидања решења предмет враћа на поновно одлучивање само по потреби. Реч је, у суштини, о поништењу (стављању ван снаге) побијаног решења, до чега може да дође у случају када жалбени суд сматра да уопште није било потребно, односно да није било законског основа за доношење решења, а да након тога није потребно да суд првог степена доноси друго решење. Управо на тај начин је требало да поступи Апелациони суд у Београду када је (четврти пут заредом) укинуо решење Вишег суда у Београду о продужењу притвора, иако је имао сазнање (што несумњиво произилази из образложења другостепеног решења) да је решењем Вишег суда у Београду одређено јемство за подносиоца уставне жалбе, те је, након полагања јемства, према подносиоцу уставне жалбе притвор већ укинут и исти је пуштен на слободу. Овако поступање Апелационог суда у Београду је имало за последицу да је Виши суд у Београду донео решење којим је према подносиоцу уставне жалбе ретроактивно продужио притвор, иако је претходно подносиоцу уставне жалбе укинуо притвор и одредио да се има одмах пустити на слободу. Решење којим је подносиоцу уставне жалбе притвор формално продужен, иако тада више није егзистирао, образложено је у основи на исти начин као и сва претходна решења Вишег суда у Београду која су била укинута. Међутим, у овом случају је Апелациони суд у Београду у образложењу свог уставном жалбом оспореног решења, одбио жалбе одбране и истакао да је "првостепени суд у образложењу побијаног решења дао јасне, исцрпне и уверљиве разлоге за своје закључивање да стоје разлози из члана 211. став 1. тачка 1. ЗКП за продужење притвора", а што је потпуно супротно свему што је исти суд наводио када је укидао претходна решења о продужењу притвора подносиоцу.

На основу свега изложеног, Уставни суд је утврдио да је подносиоцу уставне жалбе повређено право на правно средство, зајемчено одредбом члана 36. став 2. Устава.

4.0. ПРАКСА ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

ПРАВО ДА СЕ НЕ БУДЕ СУЂЕН ИЛИ КАЖЊЕН ДВА ПУТА У ИСТОЈ СТВАРИ

(Члан 4. Протокола бр. 7 уз ЕКЉП)

Европски суд за људска права, *Sergey Zolotukhin против Русије*, 10. фебруар 2009. године. – Након што је подносилац представке осуђен за прекршај против јавног реда и мира због псовања полицијских службеника и гурања једног од њих, на основу истих чињеница му је суђено у кривичном поступку и ослобођен је од оптужбе.

Осуда за прекршај против јавног реда и мира представља "казнени поступак" у аутономном значењу овог појма. Након правноснажности ове осуде оптужба за кривично дело против јавног реда и мира заснивала се управо на истом понашању, тј. обухватила је битно исте чињенице, тако да је дошло до повреде члана 4. Протокола бр. 7 уз ЕКЉП.

Став Европског суда за људска права је да се члан 4. Протокола бр. 7 уз ЕКЉП мора схватити на тај начин да забрањује казни прогон или суђење за друго "дело" у мери у којој оно произлази из *истоветних* или *битно истих чињеница*. Ово јемство постаје релевантно на почетку новог казног прогона, кад је претходна ослобађајућа или осуђујућа одлука постала *res iudicata*.¹

У том светлу треба размотрити материјал који се односи на одлуку којом је први "казнени поступак" довршен и оптужбу која је поднесена против истог лица у новом поступку. Тај материјал редовно садржи наводе о чињеницама који се односе како на дело за

¹ Сагласно члану 4. Протокола бр. 7 уз ЕКСЉ деловање начела *ne bis in idem* везује се за правноснажну ослобађајућу или осуђујућу пресуду, док се у нашем праву, у складу са чланом 34. став 2. Устава РС, забрана двоструког суђења односи и на случај правноснажног одбијања оптужбе или правноснажне обуставе поступка.

које је окривљеном већ суђено, тако и на дело за које је оптужен. По мишљењу Суда, то представља полазну тачку за одлучивање да ли су чињенице у оба поступка биле истоветне или битно исте. Неважно је притом који су делови нових оптужби правноснажно потврђени или одбијени у новопокренутом поступку, јер члан 4. Протокола бр. 7 уз ЕКЉП искључује могућност да се некоме поновно суди или да поновно буде гоњен у новом поступку, а не само доношење друге осуђујуће или ослобађајуће одлуке. Због тога се у испитивању треба усредсредити на скуп конкретних чињеница које укључују истог окривљеног и које су нераскидиво повезане у времену и простору, а чије постојање треба доказати како би се осигурала осуђујућа пресуда или покренуо казни поступак.

Приредио: др Горан П. Илић

ДИСКУСИЈЕ

Судија Александар Степановић,
В. ф. председника Вишег суда у Београду

УЛОГА СУДА И СТАНДАРДИ ДОКАЗИВАЊА У ПОСТУПКУ ПОТВРЂИВАЊА ОПТУЖНИЦЕ И ПРИПРЕМНОГ РОЧИШТА

Посебно одељење Вишег суда у Београду још се од 15.01.2012. године сусретало са применом нових института кривичног поступка који су унети у Законик о кривичном поступку ("Службени гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013), као што је институт потврђивања оптужнице и припремног рочишта, те са променењем улогом суда, посебно истражног судије, као и са новим стандардима доказивања.

Доношењем новог Законика о кривичном поступку¹, у одређеној мери се, поред многобројних и значајних измена, променила и фаза оптужења, односно испитивања оптужнице, а све у циљу појачане контроле оптужница које се подижу од стране јавног тужилаштва, с обзиром на то да је у "руке" јавног тужиоца стављена истрага, што представља највећу промену прописану новим Закоником о кривичном поступку. Управо, у корелацији са оваквим решењем, прописан је и битно другачији поступак у фази испитивања оптужнице.

Оптужница се према новом Законику о кривичном поступку подиже у року од 15 дана након завршене истрага од стране јавног тужиоца, и то када постоји оправдана сумња да је одређено лице учинило кривично дело².

Из наведеног се одмах може уочити значајна измена коју је нови Законик о кривичном поступку прописао у односу на Законик

¹ "Службени гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013 и 45/2013

² Прочитати члан 331. ст. 1. и 2. новог ЗКП

о кривичном поступку из 2001. године³, а која се огледа у градацији сумње окривљеног да је извршио кривично дело које је предмет оптужбе. Наиме, нови Законик о кривичном поступку је као претпоставку за подизање оптужнице прописао постојање оправдане сумње да је одређено лице учинило кривично дело, при чему је појам оправдане сумње дефинисан као скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужбе⁴. Дакле, да би оптужница била подигнута према новом Законнику о кривичном поступку, потребан је у извесној мери већи степен извесности да је одређено лице учинило кривично дело које је предмет оптужбе него што се то тражило у Законнику о кривичном поступку из 2001. године.

Надаље, значајна разлика која се јавља између поменутих законика о кривичном поступку јесте та што се, према одредбама новог Законика, оптужница доставља кривичном ванпретресном већу из члана 21 став 4 (у даљем тексту: веће), као надлежном за испитивање да ли је оптужница прописно састављена, односно да ли садржи све елементе који су прописани као обавезни елементи оптужнице, заједно са списима сачињеним током истраге од стране јавног тужиоца⁵. Ово решење је у извесној мери другачије од оног које је прописивао Законик о кривичном поступку из 2001. године, по коме се оптужница достављала надлежном суду, где је председник већа који је задужен кривичним предметом и пред којим ће се одржати главни претрес био надлежан да испита да ли је оптужница прописано састављена. Треба напоменути да су оба законика о кривичном поступку у својим одредбама на исти начин прописала садржај оптужнице, односно који су то обавезни елементи које оптужница мора да садржи.

У фази прелиминарне - прве контроле оптужнице, односно у фази испитивања да ли је оптужница прописно састављена, веће има две могућности: да јавном тужиоцу врати оптужницу ради отклањања уочених недостатака, када је јавни тужилац дужан да у року од три да-

³ "Службени лист СРЈ", бр. 70/2001, 68/2002, "Службени гласник РС", бр. 58/2004, 115/2005, 49/2007 и 72/2009

⁴ Прочитати члан 2. став 1. тачка 19. новог ЗКП

⁵ Прочитати члан 333. новог ЗКП

на исправи недостатке (при чему се из оправданих разлога тај рок може од стране већа продужити) или да, уколико утврди да је предметна оптужница прописно састављена, исту достави окривљеном и браниоцу, са поуком о праву на подношење одговора⁶.

Из наведеног, може се приметити да у одредбама новог Законика о кривичном поступку није прописано у којој форми треба да буде одлука већа о враћању оптужнице јавном тужилаштву ради отклањања уочених недостатака, као ни у којој форми треба да буде одлука, када се утврди да је оптужница прописно састављена. Управо из поменутих разлога, од почетка примене новог Законика о кривичном поступку па до данас мењала се форма у којој се оптужница враћала јавном тужилаштву ради отклањања уочених недостатака. У прво време то је чињено у форми дописа, па се тек након више одржаних седница судија Посебног одељења и Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду, уз асистенцију судија Апелационог суда у Београду, заузело правно схватање да таква одлука треба да буде донета у форми решења, које има недвосмислено јачу правну снагу и обавезујући карактер. У ситуацији да јавни тужилац пропусти наведени рок од три дана да исправи недостатке на које му је указано, веће решењем одбацује оптужницу. Из ових разлога би се можда оправдано могло поставити питање легитимности такве одлуке, у ситуацији да се са дописима наставило налагање исправљања уочених недостатака. Са друге стране, када веће утврди да је оптужница прописно састављена, одлука се констатује на записнику који је сачињен на основу одредбе члана 232. став 1. Законика о кривичном поступку у вези са радњом предузетом на основу члана 333. став 2. Законика о кривичном поступку, који садржи, како је напред наведено, и поуку о праву на подношење одговора.

На овом месту, у вези са испитивањем да ли је прописно састављен оптужни акт, није наодмет указати и на законска решења у погледу рокова за достављање прописно састављене оптужнице. Наиме, важно је напоменути да оба законика о кривичном поступку прописују да се оптужница која је прописно састављена доставља окривљеном који је на слободи без одлагања, а ако се налази у притвору, у року од 24 часа од пријема оптужнице, с тим што нови За-

⁶ Прочитати члан 336. новог ЗКП

коник о кривичном поступку уводи још једну могућност: да се оптужница која је прописно састављена, у нарочито сложеним предметима, доставља окривљеном који се налази у притвору у року од највише три дана од дана пријема оптужнице⁷. У вези са поменути- тим, потребно је истаћи да су кривични предмети у Посебном одељењу и Одељењу за ратне злочине Вишег суда у Београду неретко на неколико хиљада страна, а саме оптужнице достижу и стотинак страна, због чега је напред наведени рок од три дана боље решење. Треба имати у виду да је за најсложеније предмете понекад и тај рок недовољно дуг, да би се на најбољи могући начин испитала прописна састављеност оптужнице окривљеног.

Међутим, суштинска разлика која је прописана новим Закоником о кривичном поступку у односу на закон из 2001. године огледа се у страначкој природи кривичног поступка коју је предвидео нови Законик о кривичном поступку, а у односу на оптужницу, превасходно се манифестује у наредној фази контроле оптужног акта, која се назива испитивање оптужнице и која следи након што веће утврди да је оптужница прописно састављена. Иако и контрола да ли је оптужница прописно састављена, свакако представља важан вид контроле оптужног акта са формалне стране, суштинска контрола оптужнице је управо њено испитивање, односно испитивање да ли из доказа који су прикупљени у предистражном поступку и у току тужилачке истраге, ниво основане сумње, који је био довољан за вођење истраге, може да се подигне на ниво оправдане сумње, који је неопходан за оптужење. Дакле, након што се од стране већа установи да је оптужница прописно састављена, иста се доставља окривљенима и њиховим браниоцима, који имају могућност да року од 8 дана од дана достављања поднесу писани одговор на оптужницу. У року од 15 дана од истека рока за подношење одговора на оптужницу⁸, веће ће приступити напред наведеној фази испитивања оптужнице. Дакле, у фази испитивања оптужног акта, веће припрема кривични предмет, тако што установљава да ли за свако оптужено лице, које и даље има својство окривљеног све док се оптужница

⁷ Прочитати члан 335. новог ЗКП

⁸ Рок за припремање кривичног предмета у овој фази је заправо 23 дана од дана последњег пријема оптужнице

правноснажно не потврди, постоје докази који ће постојање основане сумње подићи на ниво оправдане сумње. Најбитнија разлика коју је прописао нови Законик о кривичном поступку јесте та што се оптужница испитује и у ситуацији када окривљени или његов бранилац нису изјавили одговор на оптужницу, дакле испитивању оптужнице се приступа по службеној дужности, односно *ex officio*, што је у потпуности супротно решење од оног које је прописано према Законiku из 2001. године, где се оптужница испитивала по изјављеним приговорима на оптужницу, осим у ситуацији када је веће на захтев председника већа пред којим треба да се одржи главни претрес могло одлучити о сваком питању о коме се иначе решава поводом приговора. Дакле, предвиђеним решењем новог Законика о кривичном поступку постигло се да веће испитује оптужницу и у ситуацији уколико се не изјави ниједан одговор на оптужницу, што је додатно појачало контролу оптужнице.

Следећа одлука коју веће може да донесе, а што се неретко дешавало у пракси од почетка примене новог Законика о кривичном поступку, јесте да приликом испитивања оптужнице утврди да је потребно боље разјашњење стања ствари да би се испитала њена основаност и нареди да се истрага допуни. Дакле, из наведеног се може приметити да је нови Законик о кривичном поступку прописао да се одлука о допуни истраге доноси у форми наредбе. Управо законска могућност да се испитивању оптужнице по новом Законiku о кривичном поступку приступа по службеној дужности, односно *ex officio*, у појединим кривичним предметима се доносила наредба о допуни истраге из разлога који нису ни били истакнути у одговорима на оптужницу које су поднели браниоци или сами окривљени.⁹

У вези са тим, пракса Посебног одељења и Одељења за ратне злочине Вишег суда у Београду је таква да се све уочене неправилности и нејасноће отклоне у фази испитивања оптужнице, односно да се у фази испитивања оптужнице настоји да се учини све како би се стање ствари у одређеном кривичном предмету што боље разјаснило и евентуално допунило оним што је у току истраге про-

⁹ У једном од предмета је након допуне истраге, услед недостатка доказа, тужилаштво донело решење о обустави поступка, у односу на једног окривљеног, а да то од одбране није ни потенцирано у одговорима на оптужницу.

пуштено да се уради, а све из разлога да се кривични поступак у значајној мери убрза у наредним фазама. Самим тим се председнику судећег већа умногоме олакшало руковођење главним претресом и уопште вођење кривичног поступка. У том смислу, свака радња која се евентуално могла спровести и у некој каснијој фази кривичног поступка, као што је нпр. превод докумената, вештачење, итд., а није предузета у истрази, била је разлог да се оптужница врати на допуну истраге, како би у циљу концентрације свих потребних доказа предмет у наредној фази кривичног поступка био што перфектнији, а све са циљем убрзања кривичног поступка.

Уколико веће утврди да је стање ствари довољно разјашњено, односно да постоје докази који ниво основане сумње да су окривљени учинили кривична дела подиже на ниво оправдане сумње, а не постоје разлози да се суд огласи ненадлежним, да се донесе одлука о обустави поступка или одбијању оптужбе, оптужница тужилаштва ће се потврдити решењем, које мора бити образложено, али тако да се унапред не утиче на решавање оних питања која ће бити предмет расправљања на главном претресу.

Следећа велика новина коју прописује нови Законик о кривичном поступку, јесте та да се против решења којим је потврђена оптужница јавног тужилаштва од стране окривљеног може изјавити жалба о којој одлучује апелациони суд. Овакво решење је у извесној мери допринело томе да се још једном, од стране више инстанце, изврши контрола оптужнице. Дакле, тек по доношењу одлуке више инстанце којом се одбијају жалбе изјављене против решења о потврђивању оптужнице, као неосноване или пак протеклом рока за изјављивање жалби против решења којим је оптужница потврђена, оптужница се сматра правноснажно потврђеном и тек тада се додељује у рад председнику судећег већа. Такође, јавни тужилац може изјавити жалбу на решења о ненадлежности суда, обустави поступка и одбијању оптужбе.

У преосталом делу ове фазе кривичног поступка, односно фазе испитивања оптужнице, решења која је предвидео нови Законик о кривичном поступку су у великом делу идентична са решењима која је прописивао стари законик.

Такође, новим Закоником о кривичном поступку уведен је потпуно нов институт припремног рочишта, као фаза кривичног поступка која претходи главном претресу, а долази након фазе испитивања оптужнице, односно након потврђивања оптужнице. Иако је основна идеја законодавца била да се припремним рочиштем убрза кривични поступак, а пре свега да се током припремног рочишта странке у кривичном поступку усагласе у вези са чињеницама које су им неспорне, а како би се касније у фази главног претреса кривични поступак у великој мери убрзао, истина је да се у пракси изузетно ретко дешава да је било шта међу странкама у кривичном поступку неспорно.

Надаље, како се на припремном рочишту окривљени изјашњава о оптужби, прво питање које се поставило међу судијама јесте у ком обиму и на који начин оптужени треба да се изјасни о предмету оптужбе, имајући у виду да ово још увек није фаза главног претреса и изјашњавања оптуженог о оптужби. На седници коју су одржале судије Посебног одељења Вишег суда у Београду изнето је мишљење да начелно на припремном рочишту најпре јавно тужилаштво треба да изнесе битне чињенице и доказе којима се те чињенице доказују, при чему странка не може да да анализу или неко образложење садржине тих доказа, што ће бити предмет током доказног поступка на главном претресу и анализе завршних речи. Што се тиче одговора друге стране, на поменутој седници изнето је мишљење да одбрана оптуженог чињенице наведене од стране јавног тужилаштва може само да оспори, па ће оне као такве бити предмет утврђивања на главном претресу, али при томе не може да оспорава и доказе које је јавни тужилац предложио, већ да само укратко наведе разлоге за своје супротне тврдње, на који начин би се спречило да се тај одговор претвори у изношење одбране.

У погледу одлучивања о предлозима за извођење доказа на припремном рочишту које је предложила одбрана, у пракси се наилази на две ситуације: да се донесе формално решење о томе који ће се докази извести на главном претресу или да се о томе не доноси формално решење. У наведеном случају сврсисходније је да председник већа на припремном рочишту не донесе формално решење, из разлога што је одредбом члана 395. Законика о кривичном поступку (коју одредбу председник већа на припремном рочишту примењује приликом одлу-

чивања о предлогу за извођење доказа) прописано да странке, бранилац и оштећени могу до завршетка главног претреса предложити да се изведу нови докази, а могу поновити предлоге који су раније одбијени, о чему такође одлучује председник већа. У прилог оваквом мишљењу иде и став 5 истог члана, у којем је прописано да након што сходно ставу 4 председник већа образложеним решењем одбије доказни предлог, ако оцени да је, између осталог, реч о доказу за који су странке бранилац и оштећени знали у току припремног рочишта (члан 359 став 1 Законика о кривичном поступку), али га без оправданог разлога нису предложили, веће поводом приговора на наведено решење председника претресног већа може преиначити такво решење и одлучити да се предложени доказ изведе. Такође, председник већа и сам може да опозове своје решење донето на припремном рочишту.

Одређивање тачно поименично наведених доказа од стране председника већа, који ће се извести на главном претресу, може да доведе до беспотребног одуговлачења кривичног поступка, што свакако није била интенција законодавца.

На припремном рочишту се може донети одлука о евентуалном сачињавању споразума о признању кривичног дела, о притвору, о обустави поступка, као и другим питањима за која суд оцени да су од значаја за одржавање главног претреса.

У функцији обезбеђења ефикасности кривичног поступка, прописано је да је председник већа дужан да у року од 30 дана, када је оптужени у притвору, односно у року од 60 дана, када је на слободи, одреди припремно рочиште, а да ће уколико у поменути роковима не одреди припремно рочиште, о томе обавестити председника суда, који ће предузети мере да се припремно рочиште одмах одреди.

Треба напоменути и да председник већа, када сматра да припремно рочиште није потребно из разлога прописаних Законом, а за кривична дела за која је прописана казна затвора до дванаест година, наредбом одређује главни претрес.

У вези са позивањем странака на припремно рочиште и почетком припремног рочишта у пракси се није наилазило на било какве потешкоће.

У погледу већ поменутог изјашњавања странака, треба напоменути да се још увек до краја није искристалисала пракса која се тиче сегмента припремног рочишта, где се оптужени изјашњава о оптужби, јер су се јавила различита тумачења ове одредбе: да ли се о оптужби изјашњава само оптужени или и његов бранилац, односно да ли то може да у овом тренутку учини само бранилац, будући да ће оптужени на главном претресу износити своју одбрану.

Такође, спорно је и како поступити у ситуацији када је оптужени одлучио да се брани ћутањем, а бранилац у изјашњењу о оптужби на припремном рочишту предложи конкретне доказе којима се оспоравају наводи оптужнице.

Овде треба напоменути да уколико се на припремном рочишту сви наводи оптужнице учине спорним од стране одбране, онда оно губи своју сврху.

Важно питање које се односи на судбину лица које је у притвору и да ли се на припремном рочишту (имајући у виду да се одржава пред председником већа, а не судским већем) може решавати о притвору у случају када међу странкама не постоји сагласност да се према оптуженом притвор укине, у пракси су се јавила различита тумачења. Према једном становишту, с обзиром на то да члан 351. Законика о кривичном поступку изричито прописује да председник већа притвор може укинути само када постоји сагласност међу странкама, у случају да такве сагласности нема, неће се ни доносити било каква одлука о притвору. По другом становишту и у случају када међу странкама на припремном рочишту не постоји сагласност око укидања притвора, о остављеном предлогу треба одлучити, и то веће из члана 21. став 4. Законика о кривичном поступку. И о овом питању се расправљало на поменутој седници судија Посебног одељења Вишег суда у Београду, где је прихваћено мишљење да у поменутој ситуацији председник већа није овлашћен да о таквом предлогу одлучује, већ би списе предмета требало доставити већу из члана 21. став 4. Законика о кривичном поступку.

Поред изнетог, треба истаћи да у фази предлагања доказа на припремном рочишту председник већа може, без предлога странака, браниоца и оштећеног, наредити прибављање нових доказа за главни претрес.

Истакао бих да је таква могућност суда, односно овде председника већа, изузетак од најзначајније новине у новом Законнику о кривичном поступку, која се огледа у улози суда у доказивању и утврђивању чињеница. Наиме, улога суда је у основним одредбама новог закона дефинисана тако да суд изводи доказе на предлог странака, уз право да интервенише само изузетно и супсидијарно, те да би такав **стандард доказивања** можда поново требало променити на начин како је то било прописано одредбама старог Законика о кривичном поступку.

На крају, у вези са стандардом доказивања, треба напоменути да се у пракси ипак често догађа да судије теже задовољењу начела материјалне истине, које је као такво било доминантно у претходном Законнику о кривичном поступку, имајући у виду досадашњу правну традицију кривичног поступка, те да се уноси додатна несигурност код судија када треба да донесу коначну одлуку у кривично правној ствари, будући да се чланом 15. Законика о кривичном поступку у ставу 3. у потпуности одступа од начела утврђивања истине, јер према датом решењу "суд може дати налог странци да предложи допунске доказе или изузетно сам одредити да се такви докази изведу, ако оцени да су изведени докази противуречни или нејасни и да је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио". Стога не постоји ниједан оправдани разлог да се суду не омогући да своје одлучивање заснива на истинитим чињеницама које су од важности за доношење законите одлуке, тако да би при евентуалним изменама и допунама Законика о кривичном поступку требало водити рачуна да се (члан 15. Законика о кривичном поступку) суду омогући да, и поред тога што је терет доказивања оптужбе на јавном тужиоцу, изведе доказе којима се истините чињенице утврђују, ако такве доказе нису извеле странке или уколико суд оцени да су изведени докази нејасни, противуречни или у супротности са другим доказима, а када је то неопходно да би се предмет доказивања свестрано расправио.

др Драгица Попеску,
судија Апелационг суда у Београду

ПОВРЕДА ПРАВА НА ЛИК И НАКНАДА ШТЕТЕ

1. Право на лик спада у права личности и оно је вид права на приватност. То је субјективно, везано за личност и, као такво, апсолутно право сваког лица, као титулара права, да дозволи или да не дозволи регистравање - бележење и публикување - објављивање записа свог лика.¹

У случају да интерес за заштиту овога права у конкретној ситуацији не преовлада у односу на нека друга права или интересе јавности да се запис лика објави, који могу бити јачи од интереса појединца за његову заштиту (нпр. случај објављивања фотографије државника, јавне личности или објављивање записа лика несталог лица, преносника заразне болести, лица за којим је расписана потерница и др.), појединцу се неће пружити судска заштита због објављивања записа његовог лика у мас-медијама. Дакле, ако је већи интерес јавности од интереса титулара да му се лик не објави (нпр. код јавних личности), запис ће се објавити, због тог претежног интереса. Обратно, ако је јачи интерес појединца да право на лик заштити, прекомерно је извештавање јавности ако је о неком догађају пружено довољно информација, па их је непотребно допуњавати записом лика. Осим тога, ако је у питању објављивање записа лика малолетног лица, судска заштита му се пружа, сходно члану 43. у вези са чланом 46. ЗЈИ РС.²

¹ Саша Гајин, чланак *Накнада штете у случају повреде права на лик*, Правни живот, часопис за правну теорију и праксу, број 11-12/1992/година XLII /књига 401 II том/ стр. 2071-2080.

² Види члан 46. Закона о јавном информисању РС ("Сл. гласник РС", бр. 43/2003, 61/2006), у даљем тексту ЗЈИ РС - Титулар права у случају повреде права на приватни живот, односно лични запис, може тужбом против одговорног уредника јавног гласила захтевати поред а) пропуштања објављивања информације, одно-

У случају да мас-медиј искоришћава нечији лик у комерцијалне сврхе, радња којом се повређује право на лик може бити противправна. Такви су општепознати случајеви илустровања "насловница" и текстова фотосима познатих особа, за коју намену титулар није дао сагласност за коришћење. Таква радња објављивања записа је недозвољена, и њоме је не само повређен запис лика, који се без дозволе титулара не сме искоришћавати, већ често долази и до штетне последице за титулара права.

Понекад радње искоришћавања лика у себи не садрже елемент противправности, ако је аутор информације, тј. чланка и илустрације, поступао у складу са *обавезом новинарске пажње*. То је случај када особа која објављује запис не може да спозна да је у питању фотомонтажа, или објави запис који делимично или у целости не представља лик оштећеног титулара права, или објави неки други запис лика који подсећа на њега (повреда идентитета или аутентичности личности), па тада и нема њене одговорности за штету.

2. Осим истинитом информацијом из приватног живота, у коју спада и запис лика, приватност, па и право на лик, као вид овог права, може се повређивати *и неистинитим и нетачним информацијама и личним записима (фотомонтажа)*. Иначе, важно је запамтити да су **лични записи видови информација**, јер се јавност информисе писаним, аудио, аудио-визуелним путем, те запис лика, гласа, лични писани запис не треба посматрати одвојено у односу на информације јер су то само видови права на приватност. На концу конца, најбоље је свеобухватно информисање које се постиже на сваки од наведених начина, читањем текста, гледањем слике, слушањем гласа. Зато не би требало заборавити да је и *запис лика, такође, информација о личности из домена права приватности*, дакле

сно записа; б) предају записа, уклањање, или уништење објављеног записа - брисање видео, или аудио записа, уништење негатива, одстрањење из публикације и сл.; в) накнаду материјалне и нематеријална штете и г) објављивање пресуде, којом је утврђена повреда овог права личности титулара, као вид неновчане накнаде нематеријалне штете предвиђен у ЗОО. Међутим, наведена одредба члана 46. ЗЈИ РС, који је *lex specialis*, не условљава објављивање пресуде ничим до повредом приватног живота и личних записа, дакле не помиње ни штету, ни штетника, као што то чини Закон о облигационим односима.

и приватног живота, и то врло упечатљива. Стога, *није исправно издвојено посматрати запис лика* као предмет - фотографију, кадар филма, нечију слику у односу на *приватни живот*, јер запис представља саопштење о изгледу личности, што јесте приватност, најчешће из домена приватно-јавне сфере. Осим тога, сликом се може одаслати информација конклюдентним путем или упознати јавност са нечијом интимом, самим тим титулару се нарушава право на приватни живот. Уосталом, повреда права на лични запис регулисана је управо из тог разлога Законом о јавном информисању, јер запис лика, гласа, лични писани запис информишу јавност. ***Стога се путем мас-медија, информацијом о нечијем приватном животу, али и путем записа лика дате особе (као и гласа, писаног записа) може информисати јавност о нечијој приватности.*** Неспорно је да мас-медији користе записе лика да би информисали јавност о некој појави, лицу, догађају и др.

3. Како су лични записи ништа друго до информације из домена права на приватност, на њих се примењују све одредбе везане за накнаду материјалне и нематеријалне штете настале повредом тог права услед објављивања информације из приватног живота у медијима (види члан 80. став 2. ЗЈИ РС). Стога ***не постоји разлог да се на остваривање права на накнаду штете настале повредом права на лик не примењују одредбе чл. 79. и 80. ЗЈИ РС, које говоре о новчаној накнади штете и солидарној одговорности новинара, одговорног уредника и правног лица које је оснивач јавног гласила.***³ Зато, према члану 79. ЗЈИ РС, свако лице на које се односи не-

³ Оснивач јавног гласила (види чл. 14. ст. 1. ЗЈИ РС), се у закону некада називао издавачем, који израз више није у употреби, јер функција издавача јавног гласила или медија није ни предвиђена у ЗЈИ РС. Тај термин се користи за издавање публикација, уџбеника, књига и др., сходно *Закону о издавању публикација* ("Сл. гласник РС", бр. 37/91, 53/93, 67/93, 48/94, 135/2004, 101/2005), па је према чл. 1. тог закона *публикација*: књига, брошура, часопис, спис, штампано музичко дело, репродукција, уметничка слика и цртеж, амблем и заштитни знак, разгледница, фотографија, географска карта, плакат, план насељеног места, дијапозитив, грамофонска плоча и компакт-диск, аудио и видео касета, образац, као и друго дело које се умножава штампањем или на сличан начин. Штампани и на други начин умножени примерци службеног материјала који служи искључиво за рад државних органа, друштвених организација, предузећа, установа и других организација, као ни оригинална ликовна дела која настају умножавањем, нису публикације. Према чл. 2. истог за-

тачна, непотпуна или друга информација чије је објављивање у складу са овим законом забрањено (у шта спада и информација о лику титулара права, сем уколико дато право трпи ограничења предвиђена у члану 45. ЗЈИ РС), а које због њеног објављивања трпи штету, има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете, у складу са општим прописима и одредбама ЗЈИ РС.

Такође, сходно члану 80. ЗЈИ РС, **новинар, одговорни уредник и правно лице које је оснивач јавног гласила солидарно одговарају за материјалну и нематеријалну штету проузроковану објављивањем информације**, ако су пре објављивања информације, с пажњом примереном околностима, могли утврдити недопуштеност објављивања истините информације из приватног живота – дакле, и истинитог записа лика (гласа, писаног записа), као и у другим случајевима недопуштеног објављивања информације (дакле, и при објављивању неистинитог или полуистинитог записа – због фотомонтаже, аудиомонтаже, брисања, сенчења, затамњења и сл.).

4. Одговорност новинара за накнаду штете која је проузрокована објављивањем лезионо способне информације **субјективна је** и условљена је његовом кривицом. Међутим, за новинаре не важи претпоставка кривице за насталу штету, чак ни за обичну непажњу,

кона, издавањем публикација, могу се бавити сва правна и физичка лица (у даљем тексту: *издавач*). С друге стране, у смислу одредбе чл. 11. ЗЈИ РС ("Сл. гласник РС", бр. 43/2003 и 61/05), *јавна гласила* су: новине, радио програми, телевизијски програми, сервис новинских агенција, интернет и друга електронска издања наведених јавних гласила, као и друга средства јавног информисања која помоћу речи, слике или звука објављују идеје, информације и мишљења намењене јавној дистрибуцији и неодређеном броју корисника. Јавно гласило нема својство правног лица. Према одредби чл. 14. став 1. истог закона, *јавно гласило може основати домаће правно лице*, а то је *оснивач јавног гласила*. Одредбом чл. 14. став 2. ЗЈИ РС, *оснивач јавног гласила*, тј. оснивач правног лица које је основало и издаје гласило, може бити свако домаће или страно правно или физичко лице у складу са законом. Стога се не могу поистоветити оснивачи јавног гласила са издавачима публикација, нити је Законом о јавном информисању предвиђена функција издавача јавног гласила. Означавање издавача у импресуму јавног гласила не представља ништа друго до означавање оснивача јавног гласила, те у медијским споровима није исправно сматрати да, поред одговорности оснивача јавног гласила по одредбама ЗЈИ РС, постоји и одговорност издавача јавног гласила по одредбама ЗОО, јер исто није предвиђено у ЗЈИ РС.

већ је потребно да се докаже да је штета настала управо његовом кривицом. То је супротно одредби члана 154. став 2. ЗОО, где се одговорност штетника за насталу штету претпоставља.⁴ **Одговорност новинара доказује оштећени**, па новинар не доказује да није крив, већ да је поступао у складу са обавезом новинарске пажње. Имајући у виду да је и одговорни уредник новинар, иста правила важе и за њега, те **одговорни уредник никако не може одговарати по принципу објективне одговорности за штету насталу објављивањем информације везане за приватност, у коју спада и фотографија или други запис лика**. Стога је погрешно тумачење да при повреди права на личне записе и приватни живот објективна одговорност одговорног уредника за накнаду штете произлази из одредбе члана 46. став 1. тачка 3. ЗЈИ РС, те да друга лица из медијске куће нису пасивно легитимисана за насталу штету. Овом одредбом се набрајају све врсте захтева које титулар права на приватни живот, односно на лични запис, може поднети против одговорног уредника у случају повреде тих права, која су компоненте права на приватност. То не значи да не могу бити тужена остала солидарно одговорна лица из члана 80. ЗЈИ РС, која, наводно, нису пасивно легитимисана. Насупрот том погрешном схватању, њихова легитимација произлази управо из одредбе члана 80. ЗЈИ РС, **јер одредбу члана 46. став 1. тачка 3. ЗЈИ РС не можемо посматрати изоловано од одредбе члана 80. ЗЈИ РС и сматрати да код настале штете због повреде права на приватни живот и личне записе тужбом може бити обухваћен само одговорни уредник**. То лице, пре свега, не може имати капацитет да буде у свако доба на сваком месту у редакцији гласила или на терену ради контроле новинара или репортера, затим оно има право на годишњи одмор и боловање, могућност да буде на службеном путу, због чега има заменике и помоћнике и друге запослене, који такође могу да повредe нечије право личности својим радњама. Одговорни уредник може бити и без кривице у свом делању, али да грешку учини други уредник, попут уредника фотографије, који није третиран одредбом члана 46. став 1. тачка 3. ЗЈИ РС. Осим тога, претпоставка је да уредник ради за плату, те да нема ни финансијски капацитет да може плаћати све износе накнаде који се

⁴ Водинелић, Владимир В., *Право масмедија*, Београд, 2003, стр. 109.

остваре пред судовима због објављивања записа лика у свом гласилу. Стога је закон и предвидео могућност да, као солидарно одговорно, буде тужено правно лице које је оснивач јавног гласила, које има далеко веће платежне могућности.

Битно је напоменути да износ накнаде штете који се одмери том правном лицу због субјективне одговорности за запосленог у редакцији (новинара, репортера, уредника и др.) не мора бити увек једнак износу накнаде коју суд одмери за новинара или одговорног уредника, чија кривица може бити и мања, па је износ накнаде штете на који се солидарно обавезује нижи, или да њихова кривица изостане, па да одговара само оснивач јавног гласила. Оснивач, наравно, одговара уколико тужилац, као титулар права, докаже да је неко лице запослено у том правном лицу повредило лично добро (приватност, лик, глас, писани спис), поступајући непажљиво, мерено према стандарду доброг стручњака за новинарство, фотографију, политику, спорт, културу итд.

Усвајање тужбеног захтева за накнаду штете због повреде права на запис лика, искључиво у односу на одговорног уредника медија и одбијање истог, као неоснованог, због недостатка пасивне легитимације у односу на правно лице које је оснивач јавног гласила, као и у односу на новинара, у светлу одредбе члана 46. став 1. тачка 3. ЗЈИ РС, није исправно. Наиме, овако ригидно језичко тумачење наведене одредбе, без повезивања са одредбом члана 80. ст. 1. и 2. ЗЈИ РС и са одредбама Закона о облигационим односима, које говоре о одговорности за штету, погрешно је и колидира са постојећом судском праксом у овој области у периоду од 2003. године до 2010. године.⁵ Осим тога, одговорне уреднике доводи у незавидан

⁵ Види пресуду Врховног суда Србије у Београду Гж 67/08 од 12.06.2008. године, којом је потврђена пресуда Окружног суда у Београду П.бр. 85/06 од 24.10.2007. године, где су тужени Кнет д.о.о., као оснивач јавног гласила и одговорни уредник дневног листа Куир, солидарно обавезани на плаћање накнаде штете због претрпљених душевних болова тужилаца насталих услед објављивања њихових фотографија са приватног видео-снимка; види пресуду Врховног суда Србије у Београду Гж 113/08 од 04.09.2008. године, којом је потврђена пресуда Окружног суда у Београду П.бр. 113/04-06 од 14.04.2008. године, којом су солидарно обавезани оснивач јавног гласила, одговорни уредник и новинар да тужиоцу солидарно исплате накнаду нематеријалне штете због објављивања фотографије тужиоца у дневном листу Вечерње

финансијски положај, а оштећени су често онемогућени да остваре износ накнаде штете у сразмери са њеном висином, што није ни законито, ни правично, па таква пракса није добра.

Наиме, члан 80. став 2. Закона о јавном информисању РС говори о солидарној одговорности новинара, одговорног уредника и правног лица које је оснивач јавног гласила, за материјалну и нематеријалну штету проузроковану недопуштеним објављивањем истините информације из приватног живота, пребацивањем за извршено кривично дело и друго, као и у другим случајевима недопуштеног објављивања информације. Одговорност оснивача јавног гласила у односу на штету коју запослени (аутор информације - новинар или одговорни уредник, али и уредник фотографије, репортер, сниматељ, графички дизајнер, и др.) у раду или у вези са радом проузрокује трећем лицу субјективне је природе и темељи се на одредби члана 170. став 1. ЗОО. Стога ће оснивач бити одговоран за штету уколико запослени није поступао према стандарду новинарске струке, који подразумева *пажњу доброг стручњака*, што не подразумева само дужност провере садржаја сваке информације пре објављивања, као обавезу коректног новинарства, већ и настојање да се како неистинитим, нетачно пренетим или непотпуним, тако ни истинитим информацијама не повређују лична добра, односно да извештавање не буде прекомерно, да се штите морал друштва, достојанство, углед и друга права личности и др. Послодавац, тј. оснивач јавног гласила, одговара и без обзира на кривицу, у смислу члана 170. став 3. ЗОО, ако је запослени проузроковао штету трећем лицу опасном ствари, или опасном делатношћу. Када исплати треће лице, оснивач јавног гласила се може регресирати, ако је запослени (један или више њих) нанео штету трећем лицу намерно, или крајњом непажњом, у смислу члана 172. став 2. ЗОО.

5. Солидарно одговорни новинар, одговорни уредник и правно лице које је оснивач јавног гласила *обични су супарничари*, па правни лек једног од њих не користи, нити штети другом супарничару. Ако правни лек поднесе један солидарни дужник, па његова обавеза буде смањена, обавеза другог солидарног дужника остаје

новости и друге сличне правноснажне пресуде бившег Окружног суда у Београду, које се налазе у архиви Вишег суда у Београду.

неизмењена. *Солидарна одговорност ових лица за штету постоји ако су пре објављивања с пажњом примереном околностима могли утврдити неистинитост, непотпуност или недопуштеност информације.*

6. Постоји недоумица око тога да ли постоји солидарна одговорост лица из члана 80. став 1. ЗЈИ РС за штету насталу објављивањем *нетачне, неистините или непотпуне* информације, или записа из приватног живота. Међутим, управо одредба члана 80. став 2. ЗЈИ РС, отвара могућност пружања судске заштите за повреду права приватности и у таквој ситуацији. Њоме се титулару даје могућност да поднесе тужбу за накнаду настале материјалне и/или нематеријалне штете због повреде права приватности услед изношења неистинитих информација или фотомонтаже личних записа. Право на тужбу није условљено тиме да објављивање истовремено штети његовој части и угледу.⁶

Забрана објављивања информације из приватног живота, односно личног записа, без обзира на њену истинитост, односи се на сваку информацију везану за нечију приватност, којом се титулару може повредити ово право и нанети штета. Наведено произлази из дела одредбе члана 79. ЗЈИ РС, која каже да свако лице на које се односи "нетачна, непотпуна или друга (дакле и истинита) информација чије је објављивање у складу са овим законом забрањено, а које због њеног објављивања трпи штету", има право на накнаду материјалне и нематеријалне штете у складу са општим прописима и одредбама овог закона. Али то не значи да се право на приватност повређује само објављивањем истините информације из нечијег приватног живота или објављивањем оригиналног личног записа, јер се не сме занемарити део одредбе члана 80. став 2. ЗЈИ РС према којем обавеза солидарно одговорних лица (оснивача јавног гласила, одговорног уредника и новинара) постоји и "у другим случајевима недопуштеног објављивања информације", па отуд и за објављивање неистините информације везане за нечију приватност (дакле, и монтираног личног записа).

⁶ Водинелић, Владимир В.: Увреда, клевета и повреда приватности политичара и јавних функционера, уједно критика предлога кривичног законика Србије 2004, *op. cit.* (фуснота 233), стр. 5 – 18.

7. Иначе, за све видове повреде личних добара, па и за повреду приватности, накнада нематеријалне штете одмерава се по истим параметрима - према интензитету и дужини трајања претрпљених душевних болова и/или страха, што су видови повреде права на *психички интегритет*, као независно право личности. Дакле, и у случају повреде права приватности (подаци из приватног живота, лични записи) нематеријална штета настаје нарушавањем нечијег психичког интегритета и огледа се у трпљењу интензивног и/или дуготрајног душевног бола и/или страха.

Да би се успоставила нарушена психичка и емоционална равнотежа титулара повређеног права,⁷ сатисфакција се може постићи и *неновчаним путем, објављивањем пресуде или исправке неистините информације* везане за приватност (податак из интимне, приватне, приватно-јавне сфере живота титулара, запис настао монтажом лика, гласа, личног писаног записа) *објављивањем опозива или на други начин*, чиме се може остварити сврха која се постиже новчаном накнадом, све сходно члану 199. Закона о облигационим односима, који представља општи пропис.

⁷ Гајин Саша, *supra* (фуснота 1), стр. 2078-2079.

Синиша Петровић,
судија Вишег суда у Београду,
Посебног одељења за борбу против организованог криминала
Предраг Ћетковић,
виши саветник у Тужилаштву за организовани криминал

О ВРСТИ ПРАВОСНАЖНИХ ОДЛУКА ПРОТИВ КОЈИХ СЕ МОЖЕ ПОДНОСИТИ ЗАХТЕВ ЗА ЗАШТИТУ ЗАКОНИТОСТИ

Уводна реч

Право на употребу правног лека представља један од основних института процесног права и једно од основних људских права; ово право је прописано како међународним актима тако и Уставом Републике Србије, који чл. 36. гарантује право на једнаку заштиту права и на правно средство.¹

Није потребно наглашавати колики је значај правних лекова у обезбеђивању законитости кривичних поступака. Без обзира на необориву претпоставку да *iura novit curia*, и судије су живи људи, а не аутомати, и радећи праве грешке. У настојању да се правилно примени закон, у одређеним ситуацијама, како у поступку тако и у одлукама којима се поступак окончава, може доћи до повреда закона – материјалних или формалних, на које се може реаговати само путем правног лека.² Идеално правосуђе би било оно које би кажњавало све кривце, а с друге стране, никада не би захватило невиног.³

¹ Бата Цветковић, *Захтев за заштиту законитости – практична примена и спорна питања у судској пракси*, Билтен Врховног касационог суда бр. 2/2012, Београд, 2012. године, стр. 13.

² Анђелка Станковић, *Повреда закона и положај окривљеног у поступку по правним лековима*, Билтен Врховног касационог суда бр. 2/2011, Београд, 2011. године, стр. 23.

³ др Загорка Јекић, *Кривично процесно право – посебни део*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2006. године, стр. 104.

Иако стварно кривично правосуђе никада неће достићи овај постављени идеал, путем ванредних правних лекова многе се судске (или тужилачке)⁴ заблуде могу отклонити.

Правни лекови се могу поделити на редовне правне лекове и на ванредне правне лекове. За разлику од редовних правних лекова, који се у кривичном поступку често улажу (а било је периода у историји кривичног поступка када је њихово улагање било обавезно,⁵) коришћење ванредних правних лекова одувек представља искључиво ствар избора странака у кривичном поступку и користе се знатно ређе. Општа одлика ванредних правних лекова јесте да се они улажу против правоснажних судских одлука.

Што се тиче конкретно захтева за заштиту законитости, реч је о ванредном правном леку који представља врло битно процесно средство заштите права странака у кривичном поступку, а самим тим и заштите законитости и генералног утицаја на правну сигурност у друштву.⁶ Значај овог правног лека је још већи због решења које предвиђа ЗКП из 2011. године, по коме, поред Републичког јавног тужилаштва овај правни лек могу да поднесу и окривљени и његов бранилац.

Законске одредбе

Ако се погледају законске одредбе Законика о кривичном поступку из 2001. године и Законика о кривичном поступку из 2011. године,⁷ *prima facie* би се могао извести закључак да је у овим процесним законима потпуно јасно и недвосмислено одређено против којих одлука је могуће поднети захтев за заштиту законитости.

⁴ Имајући у виду да се захтев за заштиту законитости по ЗКП-у из 2011. године може подносити и против одлука јавног тужилаштва, о чему више касније.

⁵ Оваква обавеза је била правдана заштитом и остварењем јавног интереса, који би био угрожен уколико би нека неправилна и незаконита одлука стекла правну снагу. Мр Роберт Сепи, *Забрана reformatio in peius у кривичном процесном праву*, Службени гласник РС, Београд, 2007. године, стр. 23.

⁶ Бата Цветковић, *op. cit.*, стр. 22.

⁷ Предмет анализе у овом раду биће оба законика о кривичном поступку, с обзиром на то да у тренутку писања овог рада оба представљају позитивно право.

Чл. 419. ЗКП-а из 2001. године гласи: "Против **правоснажних** судских одлука и против судског поступка који је претходио тим правоснажним одлукама надлежни јавни тужилац може подићи захтев за заштиту законитости."

Чл. 482. ст. 1. ЗКП-а из 2011. године гласи: "Против **правоснажне** одлуке јавног тужиоца или суда због повреде одредаба поступка који је претходио њеном доношењу, овлашћено лице може поднети захтев за заштиту законитости под условима прописаним у овом закону." У чл. 483. ст. 1. ЗКП-а стоји: "Захтев за заштиту законитости могу поднети Републички јавни тужилац, окривљени и његов бранилац."

На основу овакве законске формулације, по нашем мишљењу јасно је да се против **сваке правоснажне** одлуке суда (или тужиоца) може поднети захтев за заштиту законитости, али је пракса поступања Републичког јавног тужилаштва и делом Врховног касационог суда отишла у другом смеру.

Конкретан случај из праксе

Првостепену пресуду Вишег суда у Београду, Посебног одељења К По1 бр. 103/2010 од 28.10.2011. године Апелациони суд у Београду, Посебно одељење, укинуо је својим решењем Кж1 По1 бр. 8/12 од 08.02.2013. године и упутио предмет првостепеном суду на поновно суђење.

Сматрајући да је овом другостепеном одлуком повређен закон, Тужилаштво за организовани криминал упутило је Републичком јавном тужилаштву, као надлежном, иницијативу за подизање захтева за заштиту законитости.

Републичко јавно тужилаштво је сматрало да нема места захтеву за заштиту законитости, а своју одлуку је у допису КТЗ 335/13 од 08.04.2013. године образложило на следећи начин:

"...Приликом доношења одлуке о иницијативи за подизање захтева за заштиту законитости имао сам у виду неподељен став судске праксе да се **против одлуке којом се укида првостепена пресуда не може подићи захтев за заштиту законитости**. Став судске праксе је, по мом уверењу, исправан јер се одлуком о враћа-

њу предмета на поновно суђење одређује начин поступања пред судом тако да таква одлука, **са материјалне стране гледано, не представља правоснажну одлуку у кривичном поступку** (БСЈ Кзз 8/58, ВСС Кзз 35/72 и др.).

Иако овај став не представља обавезно упутство Републичког јавног тужилаштва, он одражава општи став Републичког јавног тужилаштва када је у питању подизање захтева за заштиту законитости, па сматрамо да заслужује коментар у овом тексту. Сама околност да је првостепена пресуда у једном врло обимном предмету из надлежности Вишег суда у Београду, Посебног одељења, укинута решењем које Тужилаштво за организовани криминал сматра незаконитим по више основа, а потом таква одлука суда другог степена није могла бити испитана од стране Врховног касационог суда, оправдава овакав осврт. Уколико би се оваква неваљана пракса поступања Републичког јавног тужилаштва наставила, и други покушаји да се чује реч трећестепеног суда и измени пракса из прошлог века остаће безуспешни. Перпетуирати није могуће ни законски текст, а камоли праксу тумачења законских норми.

Анализа проблема

Увидом у коментаре Законика о кривичном поступку из 2001. године,⁸ као и Законика о кривичном поступку из 2011. године,⁹ утврдили смо да се аутори ових коментара уопште не баве врстом правоснажних одлука против којих се може подизати захтев за заштиту законитости. Који је разлог за то, односно да ли су ове одредбе два законика сматрали јасним, или ни њима није познат цитирани став оновременске неподељене судске праксе - нисмо у могућности да растумачимо. Морао би се ставити под лупу начин на који је хипероним "правоснажне пресуде" неваљаном херменеутиком сведен на хипоним "материјалне правоснажне пресуде", с обзиром на то да поменути коментари не дају смернице за решавање овог

⁸ Видети др Милан Шкулић, *Коментар Законика о кривичном поступку*, Правни факултет Универзитета у Београду и Службени гласник РС, Београд, 2011. године, стр. 1145.

⁹ Видети др Горан П. Илић и др., *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник РС, Београд, 2012. године, стр. 955-956.

проблема. Овде је дошло до својеврсне неосноване *pars pro toto* замене теза, што ћемо и аргументовано објаснити.

Са ставом Републичког јавног тужилаштва који је заузет у конкретном случају не слажемо се на два колосека: да се захтев за заштиту законитости може подносити само против материјалних правоснажних одлука, као и да решење којим се пресуда укида и упућује првостепеном суду на поновно одлучивање представља процесну правоснажну одлуку.

Образлажући потоњи од ова два наша става, односно природу тзв. укидног решења (да ли је реч о одлуци материјалне или процесне природе), навешћемо шта о томе каже један од корифеја наше кривичне процесне јуриспруденције, др Загорка Јекић:

"...другостепени суд доноси одлуке у седници већа или на основу одржаног претреса. Те одлуке могу бити разматране са различитог аспекта: по врсти, то могу бити пресуде или решења, **по својој суштини**, оне се могу односити на **процесна питања** (када одлучују о извесним претпоставкама за поступак пред судом правног лека) и бити **материјалне природе** (у случају да **дају став другостепеног суда о жалби и побијаној пресуди**)..."¹⁰

У наставку елаборације, она набраја процесне и материјалне одлуке другостепеног суда по жалби, експлицитно наводећи да је **решење о укидању првостепене пресуде материјална одлука** о жалби и побијаној пресуди. Из наведених разлога налазимо да је категоризација решења о укидању првостепене пресуде као одлуке која није материјалног карактера невалидна.

Врховни касациони суд је у својој одлуци Кзз бр. 91/11 од 28.12.2011. године, као и на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда од 03.11.2011. године изразио став да је повреду поступка и одлуку донету супротно одредби чл. 385. ст. 2. ЗКП-а (укидање првостепене пресуде након што је она већ једанпут укинута) могуће отклонити **једино захтевом за заштиту законитости**.¹¹ Образлажући свој став, Врховни касациони суд је казао:

¹⁰ др Загорка Јекић, *op. cit.*, стр. 96.

¹¹ Бата Цветковић, *op. cit.*, стр. 17.

"Решење о другом укидању првостепене пресуде, за разлику од решења којим се оно први пут укида (и решења о укидању других првостепених одлука код којих не постоји ограничење броја укидања), има и формалну и материјалну правоснажност, дакле испуњава све услове из чл. 419. ЗКП-а да се против њега може изјавити захтев за заштиту законитости.

Против таквог решења није дозвољена жалба, што га чини **формално правоснажним**, а странке чији су **материјалноправни односи** предмет кривичног поступка (окривљени и овлашћени тужилац) не могу тражити, јер им то одредбом чл. 385. ст. 2. ЗКП-а није дозвољено – да се по истој кривичној ствари води нови првостепени поступак, већ је коначну одлуку о кривичној ствари овлашћен донети само другостепени суд. То одлуци жалбеног суда – решењу о другом укидању првостепене пресуде даје и **материјалну правоснажност**."

На овај начин се вештачки покушава повући црта између првог и другог укидајућег решења са позивом на то да прво решење нема материјалну правоснажност, јер се после њега може водити првостепени поступак, па се стога против њега не може ни подизати захтев за заштиту законитости.

Грешку коју на овај начин прави судска (а водећи се њом и тужилачка) пракса састоји се у мешању одређених категорија које је законописац имао у виду, а што је, дајући аутентично тумачење законске норме чл. 482. ЗКП-а из 2011. године, лепо и објаснио професор др Горан П. Илић.¹² Смисао подношења захтева за заштиту законитости **није да се заштити нечије право**, јер се о правима и обавезама одлучује само у финалу, кроз правоснажну пресуду, већ да се **спречи повреда закона кроз донету одлуку, или поступак који је тој одлуци претходио!**

Ако бисмо некритички прихватили став да је подизање захтева за заштиту законитости могуће само код другог, а не и првог укидног решења (као и других одлука код којих не постоји ограничен број укидања), то би у пракси могло да доведе до апсурдних ситуација. *Exempli*

¹² Ово тумачење дато је на промоцији коментара Законика о кривичном поступку из 2011. године у згради Вишег суда у Београду, Посебног одељења, дана 15.04.2013. године.

causa, другостепени судови би могли да приликом доношења одлука чине и очигледне повреде закона, попут неправилног састава већа (нпр. већу недостаје судија, па позове некога ко није правник како би се обезбедио довољан број људи у већу, или веће одлучи да ради у непотпуном саставу), а да се те одлуке не могу напасти у току поступка, јер не постоји правни лек којим би таква одлука могла да се нападне и обори, већ би се поново водио првостепени поступак на основу незаконитог решења, па би се тек након правоснажности пресуде таква одлука могла напасти пред судом трећег степена као незаконита. Наравно, овде су наведени примери који би се тешко могли догодити у пракси, али су теоријски могући.

Неконсеквентност у поступању Републичког јавног тужилаштва и Врховног касационог суда видна је и кроз захтеве за заштиту законитости које је подигло Републичко јавно тужилаштво, а уважио их кроз своје пресуде Кзз 37/10 од 31.03.2010. године и Кзз 142/10 Врховни касациони суд. У првој пресуди Врховни касациони суд је укинуо првостепено и другостепено решење због учињених повреда одредаба чл. 114. и 115. ЗКП-а у вези са чл. 368. ст. 1. тач. 11. ЗКП-а, а та решења су се односила на извршено вештачење у кривичном предмету, док су другом пресудом укинута правоснажна решења због повреда одредбе чл. 102. ст. 2. у вези са чл. 108. ст. 2. ЗКП-а, која су донета поводом кажњавања сведока у парничном поступку.

Каква је правна природа ових решења? Да ли су у питању процесна или материјална решења? Сам аутор текста који је навео цитиране пресуде којим су решења укинута назива их **процесним решењима**.¹³ О овим ситуацијама аутор каже:

"...Укидањем наведених правоснажних решења, **из правног поретка се уклањају незаконито донете одлуке нижестепених судова, и то је у овом случају циљ захтева, али и пресуде Врховног касационог суда.**

Пресуде донете у наведеним случајевима употпуњују већ истакнуту **објективну природу захтева за заштиту законитости** као

¹³ Гордана Маравић, *Захтев за заштиту законитости у пракси кривичног одељења Врховног касационог суда*, Билтен Врховног касационог суда бр. 2/2011, Београд, 2011. године, стр. 74.

ванредног правног лека уз помоћ кога се законитост у раду суда испитује и у великој мери **могу створити услови за доношење нове и законите одлуке решењем спорног питања и отклањањем учињене повреде закона у новом поступку.**"¹⁴

Коначно, процесни закон по коме поступају Виши суд у Београду, Посебно одељење, и Тужилаштво за организовани криминал јесте Законик о кривичном поступку, чија већ цитирана норма чл. 482. ЗКП-а каже да се захтев за заштиту законитости може подносити против правоснажних одлука јавног тужиоца или суда. Да је законодавац желео да се захтев за заштиту законитости подноси искључиво против материјално правоснажних одлука, а не и против процесно правоснажних одлука, да ли би **изричито** навео одлуке јавног тужиоца као одлуке против којих је могуће подносити захтев за заштиту законитости? Којом својом одлуком јавни тужилац одлучује тако да је она правоснажна у материјалном смислу, да се може сматрати пресуђеном ствари и имати материјалну правоснажност у пуном смислу?

Ни решење о одбацивању кривичне пријаве из чл. 284. ЗКП-а или наредба о обустави истраге из чл. 308. ЗКП-а немају овај карактер. Овакав закључак несумњиво следи из одредбе чл. 4. ст. 1. ЗКП-а која каже да нико не може бити гоњен за кривично дело за које је **одлуком суда (!)** правоснажно ослобођен или осуђен или за које је оптужба правоснажно одбијена или је поступак правоснажно обустављен. Дакле, као *res iudicata* се може сматрати само одлука суда, а не и тужилаштва, што је и логично, јер тужилаштво тужи, а суд суди.

Закључак

У потпуности смо свесни да право није егзактна наука,¹⁵ те да се законска норма као имперфектна творевина може значењски различито тумачити. Управо зато се тумачењу законских норми мо-

¹⁴ *Ibid.*, стр. 75.

¹⁵ Без обзира на то што право несумњиво функционише по принципима логике, и правно расуђивање правника практичара најчешће поштује правила логике. Др Јасминка Хасанбеговић, *Заблуде о правној норми – логичка структура правне норме*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2002. године, стр. 276.

ра посветити велика пажња и потребно је брижљиво трагати за вољом законодавца у сваком конкретном случају.

Ипак, у описаном конкретном случају није нам јасно како се од једног ширег појма "правоснажних одлука", који наизглед бива јасан, тумачењем праксе дошло до ужег појма "материјалних правоснажних одлука", чиме се знатно сужава круг одлука у односу на које се може поднети захтев за заштиту законитости. Не видимо ниједан аргументован разлог због кога се против процесно правоснажних одлука не би подносио захтев за заштиту законитости *ceteris paribus* као и против материјално правоснажних одлука. Нити тако нешто происходи из саме законске норме, нити је, по нашем мишљењу, то била интенција законодавца.

Наравно, у питању је став аутора, који је подложен критикама, и за који би аутори овог текста искрено волели да чују противаргументе, што и јесте основни разлог наше намере да публикујемо овај рад. Штура аргументација коју је изнело Републичко јавно тужилаштво није нас убедила у ваљаност праксе по којој се тренутно поступа.

Судија Александар Ивановић,
Виши суд у Београду

ЗАХТЕВ ДА СЕ УКЛОНИ ОПАСНОСТ ШТЕТЕ

Члан 156. Закона о облигационим односима

Увод

Специфичност нашег права састоји се у томе што оно пружа заштиту и пре настанка штете. У том случају се заинтересованом лицу обезбеђују превентивне мере заштите његовог повређеног права. Превентивном мером сматра се свака мера којом се спречава настајање штете или узнемиравање. О захтеву за пружање заштите одлучује суд или други орган. Уколико захтев за пружање заштите буде усвојен, суд или други орган може наредити уклањање извора опасности. Трошкове таквог уклањања сноси ималац извора опасности. Лице које претрпи штету због вршења општекорисне делатности за коју је добијена дозвола од надлежног органа може тражити накнаду штете која прелази границе уобичајене штете коју подноси околина, без обзира на кривицу и противправност радње учиниоца штете, полазећи од начела да онај ко извлачи корист од одређене делатности треба да накнади губитак који од такве делатности подноси околина.

1. Правна средства против опасности штете

У ранијем праву развила се теорија о имисијама. Према наведеној теорији, власник земљишта може забранити суседу утицање са свог земљишта разним сметањима, као нпр. отпадном водом, димом, гасовима, топлотом, смрадом, буком. Заштита му је признавана само уколико су сметње прелазиле према месним приликама уобичајену границу и уколико је тим сметњама у исто време битно ометано уобичајено коришћење земљишта. Тиме је законом допуштена посредна имисија до границе која се према конкретним приликама може толерисати. На тај начин је уређено суседско право, а

право спречавања сметњи припадало је само ономе ко је имао право на земљишту на које се сметња протезала. Суседско право заснивало се на идеји да појединац који живи у друштву мора трпети и неке непријатности које намеће живот у заједници.

Раније теорије су истицале да су и ненормалне сметње допуштене уколико не представљају дирање у битне интересе. Према истој теорији, сметње су морле бити физичке, а не апстрактне.

Посебно правило важило је у случају када је неко имао дозволу за делатност која је изазивала сметње. У таквом случају, уколико би услед обављања дозвољене делатности на суседном земљишту наступила штета која прелази уобичајене границе, држалац земљишта имао је само право на накнаду проузроковане штете. Предмет пружања заштите је могла бити штета која прелази месно уобичајену границу.

Некадашња југословенска судска пракса је у погледу ометња човекове средине почела заступати мишљење да се, ако је дозвољена делатност, дозвољена је и радња у вези са том делатности, али је недозвољено проузроковање штете тим радњама. Уколико је тим радњама проузрокована штета, настаје обавеза накнаде штете. То становиште је прихваћено у југословенској судској пракси у првим годинама после Другог светског рата. Још 1949. године је одлуком суда фабрика обавезана на накнаду штете, иако је за своју делатност добила дозволу, ако је вршењем те делатности уништен рибљи фонд у реци. ("Људски правник" 1949, 151). Исти став налазимо и у доцнијим одлукама. Рударско предузеће било је одговорно за штету проузроковану на суседном пољопривредном земљишту прахом који је створила фабрика и који је покрио земљиште. (Зсо 1965, 175). Штета је уопште забрањена, ако до ње дође, на подручју које није предвиђено за одређену делатност. Дозвола за рад не значи забрану за трећа лица и њихову имовину да дођу на подручје где се налази постројење које својим радом ствара имисије.¹ Тако је нпр. забрањено свако загађивање природних вода којим се уништавају рибе или штетно утиче на њих. Заузето је становиште да треба само утврдити: није ли издавањем дозволе одређена зона мање заштите од сметњи, није ли индустријским рејоном проглашено подручје у коме се дозвоља-

¹ Милошевић, Штета од шкодљивих материја и питања накнаде штете, Београд 1972, 27.

ва загађивање у већем обиму од нормалног. У таквом случају оштећени који су се ту настанили пошто је издата дозвола о стварању таквог рејона, не би имали право на накнаду штете која им је причињена пошто су се настаниле на том подручју (Зсо 1970, 236).

Овакво становиште у југословенском праву је напуштено. Право оштећеног на заштиту не ограничава се само на случајеве имисије, већ се проширује и на штету која прети. Лица овлашћена на тражење заштите од штете су сва она лица којима прети опасност, без обзира на то да ли су то власници односно други носиоци стварног права на земљишту на чије подручје сметње утичу или то нису.²

Правно средство које закон установљава јесте захтев за отклањање опасности од штете. Опасност се отклања уклањањем извора опасности. Када је реч о обиму опасности који представља основ да се пружи заштита, Закон не говори само о опасности штете, већ и о узнемиравању, које се не квалификује увек и као штета. Имисије управо представљају најчешћи облик оваквог узнемиравања.

Такав став заузет је и у судској пракси. Заинтересовано лице може тражити о трошку имаоца опасности (иако је у питању вршење општекорисне делатности за коју је дао дозволу надлежан орган) предузимање друштвено оправданих мера ради спречавања настајања штете. Друштвено правно лице чије је основно средство далековод дужно је платити трошкове премештаја зграде тужиоца преко које су проведени водови високог напона, због чега постоји стална угроженост те зграде и живота станара од последица које могу настати ако би се раскинуо вод далековода, пошто је установљено да се та опасност не може отклонити на неки други начин.³

Под штетом која прелази нормалне границе и за коју одговара штетник-друштвено правно лице које врши општекорисну дозвољену делатност која је извор настајања те штете подразумевају се такве штетне последице (узнемиравање или губитак имовине) које прелазе оквире уобичајене и толерантне у савременој урбаној средини, са свим штетним имисијама које је појединац дужан прихватити ако живи у таквој средини. При оцењивању обима такве штете

² Перовић, Коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1983, стр. 352.

³ Зсо 1980. 129.

одлучујуће су такве користи које има оштећеник на основу вршења конкретне општекорисне делатности, а оцењују се имајући у виду сваки појединачан случај понаособ.⁴

Формулација закона је тако широка да је њоме овухваћена и заштита човекове средине и штићењем географских подручја као природних лепота и њиховим проглашавањем националним парковима.⁵ Овакав вид заштите свакако није довољан. Проглашавањем географских подручја националним парковима само по себи не обезбеђује потпуну и ефикасну заштиту те средине од штете. Пракса је показала да предузимање превентивних мера у циљу очувања заштићених подручја није довољно за потпуну заштиту. По правилу, у случају нарушавања заштићене средине потребно је обезбедити заштиту у виду признања обавезе накнаде штете. Признање се споро одвија јер се неке врсте штете у неким земљама не признају, док је у другим земљама признање тек у току правног развоја. Тако, дуго времена није признавана штета због буке, иако су практични случајеви доказивали да могу људи од ње тешко трпети.⁶ Најбрже је ишао развој у признавању штете због загађења воде, где се признавала накнада штете за случај угињућа рибљег фонда због таквог загађивања.⁷

У нашем праву судска пракса је почела признавати дирање човекове средине не само када је настала штета рибама због загађења вода, већ када је штету причинио рудник покривши земљиште штетним материјама.⁸

Права и дужности који проистичу из заштите човекове средине у нашој земљи утврђена су Законом о заштити човекове средине. Док се садржина дужности лако закључује из правних извора, дотле се садржина права грађана у односу на средину мора утврђивати, будући да у том смислу законски прописи не дају јединствену

⁴ Зсо 1980, 131.

⁵ Ђетваи Карољ, Право и човекова природна средина, Зборник радова, Нови Сад 1974, 3, 12.

⁶ Љубисав Ћирић, одговорност за штету проузроковану буком и засенчењем електричне светлости средствима јавног саобраћаја, Правни живот, 1970, XI, 42, 45.

⁷ Милошевић, О неким питањима накнаде штете настале услед загађивања вода, Правни живот, 1970, XI, 27, 32.

⁸ Милошевић, Штета, 2; Јанковић Милка, Примена грађанског права у заштити човекове средине, правни живот, 1974, V, 23, 28.

слику овлашћења која сачињавају ово право. Анализа је показала да у борби за човекову средину превенција даје најефикасније резултате. Досадашњим великим бројем прописа у овој области том захтеву није удовољено. Општи принцип да вршење делатности не сме ићи на штету људи и природе далеко је од тога да буде ближе одређен. Да би превентивне мере биле ефикасне, треба најпре знати против којих се неправилности превентива мора управити. Треба знати која је то штета на човековој средини која је допуштена и шта је право на средину које треба појединцу признати.

2. Грађанскоправна заштита човекове средине

Грађанскоправна заштита права на заштиту човекове средине обухвата предузимање мера и дужности уздржавања. Право на остваривање та два захтева зависи од два услова: штета која прети мора бити знатнија; шта представља знатнију штету, то закон не утврђује. С обзиром на традиционално гледиште, требало би појам знатније штете интерпретирати у том смислу да штета не сме бити незнатна. Други је услов да се опасност не може спречити предузимањем одговарајућих мера. Није потребно да се уклони извор опасности, да се према томе спречи даљи рад који може бити сам по себи користан, кад се одбије његова опасност по човекову средину или уопште опасност за друге, ако се уз настављање рада опасност може спречити уређајима којима се обезбеђује да штета не настаје.⁹ Такви уређаји су нпр. уређаји за пречишћавање отпадних вода. Мера за спречавање настанка штете или узнемиравања мора бити, дакле, адекватна. Предузимање превентивне мере странка може постићи судским путем. Ако нађе да је захтев који обухвата превентивну меру основан, суд може уклонити извор опасности о трошку имаоца извора опасности. Имаоцем извора опасности треба сматрати лице које држи тај извор опасности под својим надзором и из тог разлога сноси терет старања о њему.

Сметње коју закон настоји уклонити јесте опасност од настанка штете или узнемиравања. Неки сматрају да треба појам узнемиравања разматрати само онда када он представља знатније дирање у људ-

⁹ Перовић, Коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1983, стр. 354.

ско добро.¹⁰ Превише широко тумачење исувише би ограничавало живот људи који живе на малом простору због велике концентрације.

3. Обим штете

Обим заштите утврђен је већ тиме што се опредељује обим штете која прети да би се могла остварити мера безбедности. Закон говори о већој штети. Истовремено, закон не изражава посебно релативност опасности од које зависи захтев. Та релативност је била утврђена у ранијем праву тиме што је захтев био допуштен ако је опасност била таква да је прелазила уобичајену границу према месним приликама. Међутим, да ли је штета толика да се мора оквалификовати као већа штета или не, то треба оцењивати са гледишта странке која штету трпи. И у нашем праву треба применити релативни критеријум у случају када се не може на други начин утврдити опште правило шта се сматра штетом. Нарочито треба у случају када је реч о штети на човековој средини, имати у виду да човек не третира сва географска подручја своје средине на исти начин. На подручјима заштите човекове средине уведено је планирање, утврђена је подела на зоне у којима је прописана већа или мања чистоћа, утврђени су критеријуми о границама до којих је дирање у средину дозвољено, а преко којих забрањено. Друкчије се третира средина у којој људи живе од средине која представља индустријску зону. Друкчије се третирају подручја у којима се људи лече од подручја у којима користе своје слободно време и од подручја у којима проводе свој одмор. Различитост подручја заштите узимала је у обзир и наша досадашња судска пракса. Привредна организација која подиже своје објекте у близини производног погона нема право на накнаду штете коју претрпи због загађености ваздуха до које долази у процесу производње.¹¹

4. Случајеви допуштености делатности а недопуштености штете

Посебно уређење садржи закон за случајеве вршења општекорисне делатности. Услов је да је вршилац делатности за ту општекорисну делатност добио дозволу од надлежног органа. У таквим случајевима може се тражити уклањање опасности штете само ако

¹⁰ Перовић, коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1983, стр. 354

¹¹ Зсо, 1970, 236.

треба заштити јачи интерес. Закон одређује да се у таквом случају могу тражити само друштвено оправдане мере за спречавање настанка штете, односно за смањење те штете. Општи принцип мора бити да делатност не сме бити штетна по здравље људи и да се њо-ме не сме нарушавати равнотежа у природи. Такав интерес је сигур-но јачи од интереса који представља делатност појединог предузећа. У обзир треба узети и друге интересе, одмерити их и утврдити да ли је јачи интерес да опстане предузеће или је јачи интерес да се штити средина односно људи у њој.

Савезни врховни суд је на саветовању одржаном 25.01.1979. године настојао дати ближа упутства о томе шта се сматра прекомер-ном штетом. У области стварног права писци истичу да се веома те-шко могу разграничити уобичајене и неуобичајене имисије.¹² Месне прилике се исувише брзо мењају. Сагласност о том питању није по-стигнута, али је посебна радна група предложила да се прекомерном штетом сматра она штета која је проузроковала смрт, нарушила здра-вље или смањила способност за живот и рад или пак проузроковала знатно оштећење имовине и добара преко граница које се сматрају нормалним у односној делатности, пошто су предузете све неопходно потребне мере за заштиту човекове средине. Ти критеријуми, међу-тим, нису прихваћени, пошто се постављало питање да ли садржина нарушења здравља представља штету. Неповољна околност је та што се штета често може утврдити тек као задоцнела последица. Индиви-дуално би требало оцењивати утицај времена, места и обичаја. При-том опет настају дилеме, неће ли такво становиште довести до арби-трарности. Увек су органи надлежни за издавање дозволе за делатно-сти које су опасне за човекову средину овлашћени за давање тих до-звола само под условом да траже уграђивање уређаја за пречишћава-ње, односно других одговарајућих уређаја којима се могу отклонити извори опасности. Стварност је да се све опасности не могу унапред предвидети. Истовремено додатни је проблем и тај што су многа пи-тања у вези са давањем одобрења за обављање делатности које су опасне за човекову средину препуштена слободној оцени органа који одлучују у поједином случају.

¹² Милан Марковић, Имисије, Анали 1979, 341.

Ако настане штета вршењем општекорисне делатности за коју је издата дозвола, закон обезбеђује оштећеном право на накнаду штете. То је право ограничено исто као и у ранијем праву. Теорија је још раније тражила примену старог правила о имисијама на човекову средину. Одговорност за штету постоји само тамо где имисија прелази месно уобичајену границу. Истицањем је економски момент да треба дати предност општем економском развоју. Тако је у једној својој одлуци суд изрекао да право на накнаду штете, због имисија које потичу од јавног пута чију су изградњу одобрили надлежни органи, припада оштећеном само ако су имисије које по интензивности у знатнијој мери ограничавају власницима коришћење њиховог права својине, а не признаје се накнада штете ако су имисије по интензивности, према месним обичајима, сносљиве.¹³

У другој прилици суд је у својој одлуци изрекао да постоји одговорност туженог за накнаду штете настале смањењем пољопривредних приноса, што је проузроковала цементна прашина која је падала из димњака погона туженог и загадила околину. У питању је објективна одговорност, чији је узрок загађење преко дозвољене границе.¹⁴

Ново право не говори о месно уобичајеној мери, већ о нормалним границама. Узимајући у обзир описане специфичности, треба као нормалне оценити истовремене односе дужег трајања у истом месту, односно истој околини; не сме бити више имисије него што се иначе јавља у односном пределу. У обзир треба узети и време јављања појединих степена имисија.¹⁵

Формулација новог права је много боља од старог права. Задирење у нечију сферу може постати и уобичајено, иако се штета не може више оквалификовати као допуштена. При тражењу решења исувише се узима у обзир постојеће стање технологије и данашњи начин коришћења енергије, уместо да се потраже неки други путеви. У борби за човекову средину не сме се занемарити уклањање штетних последица дирања у ту средину. Традиционална становишта у том погледу су била уска. Произвођачи који су реметили средину били су

¹³ Наша законитост, 1971, 318.

¹⁴ Адвокатура БиХ 1976, III, 83.

¹⁵ Стојан Цигић, Захтев за одстранитев шкодне неварности (популарна тожба) за шкодо, ки огрожа окоље ин људи. Здружено дело 1979, 123.

уверени да, у случају када имају дозволу за рад не могу одговарати за штету која проистиче из таквог дозвољеног рада. Савремена судска пракса је и у погледу сметања средине почела бранити мисао да дозвољена експлоатација оног који врши ту експлоатацију не разрешава одговорности за штету коју тиме проузрокује.

5. Одговорност

Домаћа судска пракса све више истиче одговорност без кривице, јер је онај који ствара опасност дужан сносити и последице те опасности. На тај начин су судови својим одлукама почели прихватити објективну одговорност. Ако правно лице у вршењу своје делатности загађивањем ваздуха причини штету трећем лицу, дужно је ту штету надокнадити без обзира да ли је исту скривило.¹⁶

Одговорност за штету је објективна. Иако закон не квалификује одговорност ни као субјективну ни као објективну, обавеза одговорног лица да одговара за штету, иако је вршио дозвољену делатност, упућује на закључак да одговорно лице одговара за штету иако није криво. Одговорно лице одговара за штету увек кад год је у питању потенцијална опасност коју је проузроковало својим деловањем. Потенцијалну опасност представља и погоршавање човекове средине.

6. Узрочна веза

У вези са накнадом штете проузроковане погоршањем човекове средине треба решити и нека посебна питања. Последице које се не виде одмах после догађаја не откривају увек свој извор. Изузетно се тешко доказује да је баш одређени извор загађења проузроковао одређену штету код које постоји могућност да је настала из неких других извора. Такво стање тражи да се одустане од захтева строгог доказа каузалне везе, као што то важи у традиционалном грађанском праву, већ се треба задовољити високим степеном вероватноће. На то упућују већ постојећа становишта процесног права у случајевима у којима се тешко утврђивала висина штете. У таквим случајевима се по чл. 224. Закона о парничном поступку одлучује по слободној оцени.

¹⁶ Наша законитост, 1966, 529.

7. Штета

Исто као при оцењивању да ли су друштвено оправдане мере за спречавање настанка штете или за њено смањење, треба и овде, кад је у питању накнада штете, стати на становиште да штета увек прелази нормалне границе ако задире у човеково здравље, ако задире у равнотежу природе и ако нарушава друге важне интересе који су јачи од вршења корисне делатности. Треба бити свестан да не може месно уобичајеним границама одговарати штета ако на одређеном географском подручју изумре животињска врста као карактеристичан део средине, нпр. ако је уништен рибљи фонд.¹⁷

Појам имисије треба оцењивати у сваком поједином случају према околностима у којима те имисије настају. Општи критеријум законом није одређен. Чак и кад би се могао успоставити неки општи критеријум, становништа нису јединствена. У теорији је, нпр. настало питање сметњи које проузрокује сенка. Спорно је да ли се сенка може сматрати имисијом. У неким судским одлукама сенка представља имисију.

8. Узрочник сметњи

Кад има више потцијалних узрочника опасности од штете због нарушавања средине, оштећено лице се налази пред дилемом на који начин установити део којим је поједини узрочник учествовао у штети, у случају када се на поуздан начин не може утврдити његово учешће у узроку који је довео до штетне последице. За такве случајеве законска решења би у будућности требало да нађу решење у погледу накнаде претрпљене штете. Решење би се састојало у оснивању фонда у који би сви потенцијални узрочници штете уплаћивали одговарајућу накнаду. При утврђивању висине накнаде, која би се уплаћивала у овај фонд, требало би водити рачуна о коришћењу материје која проузрокује загађивање. Такав фонд би морао имати својство правног лица са пасивном легитимацијом да наступа као туженик пред судом и из њега накнађивала штете жртвама. Уместо да је жртва принуђена обраћати се појединцима, имала би могућност да тужи фонд.¹⁸ Поред ове могућ-

¹⁷ Шпендал, Објективна одшкоднинска одговорност, Правник 1961, 170.

¹⁸ Перовић, Коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1983, стр. 358.

ности, требало би установити и обавезу осигурања. У конкретном случају потенцијални загађивач би требало да закључи уговор о осигурању од несрећног случаја.

9. Популарна тужба

Традиционално грађанскоправне тужбе нису у стању да пруже адекватну заштиту против опасности загађивања човекове околине.

Заштиту од опасности може остваривати одређено лице у име групе заинтересованих лица. Појединац је можда претрпео само малу штету, али када се сагледа штета коју су претрпели људи са одређеног подручја, таква штета може бити огромна. Стога је уместо да може једно заинтересовано лице, макар његова штета сама по себи, као одвојена штета, не била велика, наступати и у име осталих заинтересованих лица: народна тужба. Свако може тражити отклањање опасности које прете њему или неодређеном броју лица.¹⁹

У упоредном праву неки су израдили тачан поступак за доношење популарне тужбе, на основу које би, у случајевима масовних штета, настала обавезна заједница оштећеника. Као таква штета помиње се штета настала 10.07.1976. године у северној Италији, у Севесу, када је већа количина јако отровне супстанце ТЦДД загадила, у виду плинског облака, најмање 320 ха површине, па је најмање 800 лица било принуђено да напусти своја пребивалишта. У годинама 1957. до 1961. труднице које су узимале препарате који су садржавали thalidomid рађале су децу са тешким физичким манама и крњим деловима тела. Произвођач се обавезао да оштећеницима исплати накнаду у износу од 100 милиона немачких марака.

У савременим правним системима, како то показује упоредноправни преглед, развила су се најмање три модела заштите колективних интереса.²⁰

¹⁹ Перовић, Коментар Закона о облигационим односима, Београд, 1983, стр. 359

²⁰ Моника Нинковић, Заштита животне средине и еколошке парнице у САД, магистарски рад, Београд, 2004, *op. cit.*, стр. 78-79.

Тужба овлашћеног државног или парадржавног органа (*Relator Action*)

Карактеристика овог модела јесте што законодавац поверава одређеном органу овлашћење покретања судског поступка ради заштите колективног интереса. У процесноправном смислу орган који је овлашћен да покрене поступак уместо групе или појединца преузима улогу странке. Недостатак тог решења је у томе што покретање поступка зависи од оцене целисходности тог органа, а често и недоречених упутстава која му законодавац даје за одлуку да покрене поступак.

Организациона тужба (*Organisational Action*)

Ова тужба се у литератури означава као најзначајнији недржавни (приватни) институт за заштиту колективних интереса у грађанској парници. Тужбу подноси организација, а некад и појединац кога организација овласти, ради заштите интереса организације или њених чланова. Овај модел заштите је ограничен пошто су организације за заштиту човекове средине још увек слабе, посебно у Западној Европи, у којој је овај модел најзаступљенији. Овим тужбама се не може издејствовати накнада штете (изузетно је то у неким поступцима могуће у немачком праву, а у француској је допуштена симболична накнада).

***Class action* и популарна тужба**

Class action је право једног члана групе да тужи у име свих, без претходне сагласности било којег члана групе. Ова тужба је уведена у Правилу 23/b/3/*Federal Rules of Civil Procedure* која прописује парнични поступак пред федералним судовима САД. Усмерена је на накнаду штете и доступна је сваком појединцу који се налази у правној ситуацији као и остали чланови групе. Уколико се парница успешно оконча, накнада штете се распоређује свим члановима групе. Уколико је исход парнице неуспешан, парничне трошкове сноси сви. Пресуда је везана за све чланове групе без обзира да ли је тужба поднесена са њиховим пристанком или без њега. Предност *Class action* у односу на организациону тужбу је евидентна: подношење тужбе је право сваког појединца који припада

групи, па не зависи од осталих чланова групе, а овом тужбом се може реализовати накнада штете. Свакако да постоје и бројне критике које се се упућују механизму *Class action*-а. Постоји могућност манипулисања интересима групе, посебно адвоката, чије је учешће обавезно. Исто тако, суд, приликом одлучивања није снабдевен довољним контролним овлашћењима (*adversary principle*), која су темељ прикупљања процесне грађе у америчком праву, па је елиминисано истражно начело. "Адекватност репрезентације" колективних интереса ма ког појединца најслабија је тачка ових тужби.

Популарну тужбу може да поднесе било које лице, не доказујући своју легитимацију. Постоје европски правни пореци који познају тужбу појединца ради заштите интереса групе, или неодређеног броја појединаца. Такво је и југословенско право које у члану 156. ЗОО садржи један модел *actio popularis*.²¹

Судска заштита од извора опасности који прети неодређеном броју лица која је у домаћи правни поредак уведена чланом 156. ЗОО и у пракси и у теорији поставила је најмање три групе проблема:

1. механизме заштите дифузних, фрагментарних и колективних интереса који се не могу везати за појединца или за (одређено) правно лице. Интерес заштите човекове околине само је један од таквих. У погледу материјалних и процесних аспеката намећу се и питања поводом заштите потрошача и спречавања нелојалне конкуренције;

2. садржина и место одредбе члана 156. ЗОО изазива проблеме тумачења материјалноправних претпоставки које се морају испунити, како би се реализовао метод заштите који предвиђа ова одредба;

3. процесноправни проблеми који настају при реализацији заштите из члана 156. ЗОО указују на значајне правне празнине, што налаже потребу надградње система процесних правила.

²¹ Види: Весна Ракић Водинелић, *op. cit.*, стр. 865-884.

10. Процесно правне и материјално правне претпоставке за тужбу из члана 156. ЗОО

Садржина члана 156. ЗОО и врста тужби

(1) Свако може захтевати од другог да уклони извор опасности од кога прети знатнија штета њему или неодређеном броју лица, као и да се уздржи од делатности од које произилази узнемиравање или опасност штете, ако се настанак узнемиравања или штета не може спречити одговарајућим мерама.

(2) Суд ће на захтев заинтересованог лица наредити да се предузму одговарајуће мере за спречавање штете или узнемиравања, или да се отклони извор опасности, на трошак држаоца извора опасности, ако овај сам то не учини.

(3) Ако штета настане у обављању општекорисне делатности за коју је добијена дозвола надлежног органа, може се захтевати накнада штете која прелази нормалне границе.

(4) Али и у том случају се може захтевати предузимање оправданих мера за спречавање наступања штете или за њено смањење.

Полазећи од садржине члана 156. ЗОО, поједини правни теоретичари сматрају да оваква одредба закона овлашћује лице које тражи заштиту на подношење популарне тужбе. На закључак да су тужбе еколошке Весна Ракић Водинелић даје следеће разлоге: У југословенској литератури се цитирана одредба означава као "еколошка" и "имисиона"; поједине одлуке судске праксе ове тужбе изричито сматрају и средствима за заштиту човекове околине, а југословенско позитивно право је формулисало право на здраву околину као уставно право човека и обавезало државу да се путем својих органа, дакле и судова, стара о спречавању и отклањању штетних последица, које угрожавају живот и здравље људи. То намеће закључак да су овлашћења из члана 156. ЗОО један од видова законске реализације ових уставних правила. Сама чињеница да је омогућена популарна тужба указује на то да се ради о колективном, а не индивидуалном интересу, а међу признатим интересима одредба члана 156. ЗОО могла је да има у виду само еколошке.

Пре него што се у овом семинарском раду размотре ближе појединачни акти као извори права, потребно је напоменути да појам "из-

вори права" спада у оне правне категорије око којих се у правној науци воде теоријске расправе и спорови. Последица таквог стања огледа се у чињеници да постоји толико различитих схватања и одређења "извора права" колико је било значајнијих аутора који су о том појму расправљали. Теоријски спорови око "извора права" не ограничавају се само на област правне науке и филозофије, већ посредно утичу на мишљење и понашање правника практичара у свакодневном правном животу. И управо ово последње јесте довољан разлог да се о овом проблему и даље расправља у оквиру правне науке.

Да би се остварила заштита из члана 156. ЗОО, према претпоставкама које се морају испунити, у материјалном смислу разликују се три врсте тужби:

1. за уклањање извора опасности, односно за престанак делатности;
2. за предузимање одговарајућих мера које треба да спрече настанак штете или узнемиравање (без уклањања извора опасности); и
3. за накнаду штете.

Према садржини заштите, у процесном смислу све три врсте тужби спадају у кондемпнаторне, пошто се тражи одређено (активно или пасивно) понашање туженог.

1. Материјалноправне претпоставке за прву врсту тужби јесу:
 - могућност наступања штете или узнемиравања;
 - неспособност спречавања наступања штете или угрожавања на било који други начин, осим престанком делатности, односно уклањањем извора опасности.
2. Претпоставке за другу врсту тужби јесу:
 - опасност наступања штете или угрожавања;
 - могућност предузимања мера које ће спречити наступање штете или узнемиравања.
3. Претпоставке за трећу врсту тужбе јесу:
 - претпоставке за накнаду штете уопште, за утврђење да штета прелази нормалне границе, при чему није сасвим јасно да ли се ради о објективној или субјективној одговорности.

11. Активна легитимација

Полазећи од садржине члана 156. ЗОО, којим је предвиђено да свако може поднети тужбу, ако последица прети њему или неодређеном броју лица, поставило се питање да ли може у име неодређеног броја лица тужити само онај који се налази у истом положају као и сва лица ради чије заштите се тужба подноси, или и онај који је ван тог круга. Може ли тужити само онај ко је изложен штетним утицајима, или неко за кога је извесно да није изложен таквим утицајима. На примеру ове тужбе мора се разјаснити легитимација лица које је овлашћено да тражи заштиту. Процесно је легитимисан тужилац који тврди да је изложен штетним утицајима, без обзира да ли је то тако, али стварна легитимација припада ономе ко је стварно изложен угрожавању. Како је предмет разматрања питање процесне легитимације, поставља се питање да ли може тужити онај ко за себе тврди да је изложен штетним утицајима, а извесно је да не спада у круг лица која су угрожена. Одговор на ово питање своди се на схватање појма *actio popularis*. Ако се ради о тужби коју свако може поднети, без обзира на свој конкретни правни интерес, онда би тумачење да може да тужи само онај ко за себе тврди да је угрожен наметнуло закључак да то није *actio popularis*, него да се ради о *class action*. Поводом активне легитимације постоје бројне теорије о популарној тужби. Опредељење за неку од тих теорија не би допринело решењу проблема из члана 156. ЗОО, пошто квалификовање тужбе ни у корист *actio popularis*, ни у корист *class action* не би ништа променило. Наше позитивно право не дефинише никакве посебне материјалне и процесне режиме за ова два појма. Међу објављеним судским одлукама нема ни једне која би била донесена на основу тужбе која макар асоцира на популарну, пошто су све биле усмерене на индивидуалну заштиту.

12. Опасност наступања знатније штете и узнемиравање

Претпоставка за успех тужбе која се подноси због наступања знатније штете захтева анализу појма "опасност штете" и појма "знатнија штета". Опасност наступања штете мора бити конкретна, под чиме се тумачи да те опасности нема ако је "сасвим неизвесна и условљена неким неизвесним будућим догађајима". Појам "знатни-

је" штете чини претпоставка да штета која прети не сме бити таква да не заслужује да се суд њоме бави (*minimum non curat praetor*).²²

Полазећи од еколошког карактера ових тужби, заштићени објекти су, примарно, живот и здравље људи, а секундарно, човекова околина од које зависи примарно заштићено добро. Начелно би зато требало узети да свака опасност угрожавања човека и његове околине представља могућност наступања знатније штете. Оваква конструкција омогућава још један значајан ефекат: њоме се терет доказивања пребацује са тужиоца на туженог. Тужени би требало да доказује да штета која може наступити не би била штета.²³

Тужба се може поднети не само због могућности наступања штете већ и због узнемиравања. Долазе у обзир и радње због којих не би могла наступити одговорност накнаде штете. Домаће право не признаје неке видове накнаде неимовинске штете који су познати у упоредном праву. У том случају тужилац не би могао тврдити да постоји опасност наступања штете, али би могао указати на то да постоји узнемиравање, што је материјалноправна претпоставка за тужбу из члана 156. ЗОО.

13. Субјективна или објективна одговорност

Тужба којом се захтева уклањање извора опасности, као и тужба ради предузимање мера за смањење или спречавање штете не стављају у први план одговорност за накнаду штете. Оцењујући опасност наступања штете, суд мора решити питање основа одговорности за штету која може настати. Суд, дакле, мора заузети став да ли ће заштиту пружити само када је тужени скривио опасност наступања штете или и онда када би штета наступила независно од његове кривице. Тужба за накнаду штете у нашем праву није *actio popularis*. За то јој недостају процесноправне и материјалноправне претпоставке. Закон о облигационим односима не дозвољава могућност да једно лице тражи накнаду штете за себе и друга лица, а да истовремено не буде пуномоћник тих других лица. Тужилац по члану 156. ЗОО није пуномоћник, пошто он може тражити заштиту независно

²² Цигој, С.: *op. cit.*, стр. 436.

²³ Весна Ракић Водинелић, *op. cit.*, стр. 865-884.

од воље других. Материјалноправно, *actio popularis* је могућа само за тужбе којима се тражи пасивна радња, односно уздржавање од делатности, а изузетно превентивна активна радња, којом се уклањају извори опасности и предузимају мере за спречавање опасности. Репресивна активна радња (каква је накнада штете) захтева неминовно додатне материјалноправне институте, који у домаћем праву нису формиран. Један од таквих је принцип pollute-pay (загађивач плаћа) којим се формира фонд у који би сви потенцијални загађивачи уплаћивали одређену суму новца и који би у парницама ради накнаде штете имао положај туженог. Процесно је немогућа концепција захтева за накнаду штете лицима која се у процесном смислу не појављују као парничне странке.²⁴

Основ одговорности за накнаду штете по члану 156. ЗОО је споран. Одредбе се не налазе ни у одсеку који је посвећен накнади штете на основу кривице, ни у оном о објективној одговорности, нити у одсеку са посебним случајевима одговорности. Прва одредба одсека са општим начелима садржи општа правила о свим основама одговорности за накнаду штете. У неким судским одлукама постоји контроверзан став у опредељењу између субјективне и објективне одговорности. У литератури је изражен веома резолутан став у прилог објективне одговорности. Ново право посебно не квалификује одговорност, не опредељујући је ни као субјективну, ни као објективну. Странка одговара за штету иако врши дозвољену активност, па се може заузети став да она одговара иако није крива. Уколико би се прихватио став о одговорности за кривицу, то би за правни развој значило корак назад, јер развој упућује на објективну одговорност увек кад је у питању потенцијална опасност која настаје нечијим деловањем. Таква потенцијална опасност је и погоршање човекове средине.²⁵

14. Процесноправни проблем - страначка способност тужиоца

Домаће парнично право није прилагођено материјалноправним претпоставкама популарних тужби из члана 156. ЗОО, пре свега у погледу субјективних граница правоснажности. По члану 156.

²⁴ Моника Нинковић, Заштита животне средине и еколошке парнице у САД, магистарски рад, Београд, 2004, стр. 133.

²⁵ Цигој С.: *op. cit.*, стр. 439.

ЗОО тужбу може да поднесе појединац (физичко или правно лице) за групу људи која је изложена угрожавању. Појединац је, дакле, парнична странка, док остали из групе који нису тужили, без обзира што су у истом положају, немају својство парничне странке нити као група нити као појединачни субјект групе. Али, усвојили тужбени захтев привилегије које ће уживати појединац, оне би се морале проширити и на остале чланове групе. У противном би *actio popularis* била бесмислена. Наша процесна правила не утврђују које би бенефиције остали чланови групе могли уживати, нити под којим условима би им биле приступачне. То је свакако један од разлога што у пракси нема популарних тужби.²⁶

Члан 74. став 3. ЗПП-а за судско признање страначке способности захтева:

1. испуњење битних услова за стицање правног субјективитета, под чим се подразумева одређени степен организације неког облика удруживања људи;

2. имовина на којој би се могло спровести извршење, а оба услова с обзиром на конкретни предмет спора.²⁷

Основни разлог ове немогућности лежи у дикцији члана 156. ЗОО (неодређена лица) која омогућава тужбу и субјекте међу којима не влада никакав степен организованости. Идеја која је навела законодавца да формулише одредбу о судском признавању страначке способности употребљива је за прилагођавање процесног права новим материјалноправним институтима колективних интереса. Могло би се размишљати о формулацији да су сви субјекти који су у истом положају у случају подношења популарне тужбе једна странка.²⁸

15. Тужбени захтев

Кондемпнаторна тужба којом се тражи уклањање извора опасности као и она за предузимање мера за спречавање опасности може се поднети због угрожавања, а не само због повреде права.

²⁶ Вид.: Весна Ракић Водинелић, *op. cit.*, стр. 865-884.

²⁷ Вид.: Цигој С.: *op. cit.*, стр. 439.

²⁸ Вид.: Весна Ракић Водинелић, *op. cit.*, стр. 865-884.

У 36. глави новог Закона о парничном поступку ("Службени гласник РС", број 72 од 28.09.2011. године) налазе се одредбе којима је први пут уређен парнични поступак за заштиту колективних права и интереса грађана. Према одредби члана 495. ЗПП-а удружења, њихови савези и друге организације могу покренути поступак за заштиту колективних права и интереса грађана. Тужбени захтев може бити кондемпнаторан или декларативан. Њиме се може тражити забрана предузимања активности од које прети повреда права и интереса грађана које је тужилац законом овлашћен да штити; уклањање постојеће повреде колективних права и интереса грађана или штетних последица поступања туженог и успостављање пређашњег стања; утврђивање недопуштености радње којом су повређени колективни интереси права грађана и објављивање пресуде којом је усвојен тужбени захтев, из горе наведених разлога. На страни тужоца могу да се мешају друга лица која су овлашћена на вођење ове парнице са положајем јединственог супарничара, као и трећа лица чија су колективна права и интереси повређена радњама туженог. Поступак се покреће пред стварно и месно надлежним судом. Према одредбама члана 497. ЗПП-а, поред опште месне надлежности, предвиђена је и посебна месна надлежност према подручју на коме је предузета радња којом се повређују колективна права и интереси, ако није друкчије одређено. У поступцима за заштиту колективних права и интереса правноснажна пресуда има значај решења претходног питања, ако после ње уследи парница за накнаду штете настале овом повредом. На такав закључак упућују одредбе члана 504. став 1. ЗПП-а, према којима физичка и правна лица могу у посебним парницама за накнаду штете да истичу повреду колективних права и интереса грађана која је утврђена правноснажном пресудом у поступку заштите колективних права и интереса грађана, из члана 498. Закона. У поступку за накнаду штете у овим парницама тужени не може да оспорава повреду права и колективних интереса грађана која су утврђена правноснажном пресудом. Иако су предмет заштите у овим парницама повређена колективна права и интереси грађана, ефекти постигнутог успеха тужилаца у овим споровима значајно су умањени чињеницом да закон не предвиђа проширење субјективних граница правноснажности пресуда. То значи да лица која нису тужила у поступку заштите колективних права и интереса грађана,

без обзира на то што су у истоветном положају као тужиоци који су у овим парницама успели, немају активну легитимацију.

Закључак

Наш правни систем пружа заштиту не само у ситуацији када је штета настала, већ и у случајевима пре настанка штете, када је извесно да до штете, према редовном току ствари, може доћи. О мерама заштите од штете одлучује суд или други орган, када је то законом прописано. У парницама поводом захтева да се уклони опасност штете на страни тужиоца могу бити физичка и правна лица. Уколико захтев за пружање заштите буде усвојен, суд или други орган може наредити уклањање извора опасности. Први пут наше процесно законодавство уређује поступак заштите колективних права и интереса грађана, чиме се сврстало у ред законодавстава којима се на ефикасан начин омогућује заштита колективних права и интереса који су законом заштићени.

Међутим, пракса ће показати да ли су поједина законска решења у поступку ради заштите колективних интереса у складу са очекиваним циљевима према којима је прописивање овог посебног поступка у функцији пружања ефикасније заштите колективних интереса.

Бојана Станковић,
виши судијски сарадник Вишег суда у Београду

МЕРЕ ЗАШТИТЕ СВЕДОКА ПРЕДВИЂЕНЕ ЗАКОНИКОМ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Увод

Посвећивању веће пажње сведоцима и њиховој заштити допринео је свакако значајан пораст савремених кривичних дела, чији су главни елементи организованост, бројност чланова и конституисане улоге истих у вршењу кривичних дела. Овакав облик криминалних активности, назван у свету и код нас *организовани криминалитет*, карактеришу најтежа кривична дела по врсти и запрећеној казни, као што су трговина људима, дрогом, корупцијска кривична дела, изнуда, уцена, вршење тешких кривичних дела са елементима насиља, прање новца, деликти повезани са играма на срећу, организованом крађом, препродајом возила и др. Ове криминалне активности праћене су рекетирањем или "елиминисањем конкуренције" и традиционалном појавом попут "закона ћутања", а карактеришу их затвореност структуре организација и повезаност са експонентима државне власти.

Економска снага и богатство вођа и чланова организоване криминалне групе и њихова спремност да посегну и за тешким насиљем ради наметања своје воље или чувања стечених позиција и моћи доводе до појаве страха код жртава од освете и страха сведока од сведочења. Што се тиче припадника криминалних организација, страх за себе и породицу свакако постоји, али ова лица обично везују и родбинске и пријатељске везе са осталим припадницима групе, па због лојалности према њима ретко пристају на сведочење. Ако још имамо у виду да су припадници неке криминалне групе добровољно приступили истој, да су финансијски збринути и задовољни, те нису жртва у кривичноправном смислу, јасно је да мотиви за сведочење изостају.

У поступцима против извршиоца кривичних дела ратних злочина, у којима се радње доказивања, због протеча времена и чињенице да се злочини дешавају у ратно време, своде углавном на казивања жртава и сведока, уочава се исти проблем. Жртве и сведоци се плаше освете од стране "злочинаца" против којих сведоче, док је осећај лојалности сведока који сведоче против својих некадашњих ратних другова, извршилаца злочина, још више изражен.

У настојању да се изнађу нормативне могућности којима би се превазилазиле описане потешкоће, улажу се напори у доношењу таквих законодавних решења којима би се осигурала атмосфера у којој ће сведоци слободно давати изјаве без страха од претњи или притисака који могу угрозити њихов живот или живот њима блиских особа. Предвиђање посебних механизма заштите сведока и жртава и креирање процесних могућности за увођење специфичних сведока, као што је сведок сарадник или прикривени иследник, наша држава је и обавезана међународним актима. Наиме, Конвенција УН против транснационалног криминала, коју је Србија ратификовала 2001. године ("Службени гласник РС - Међународни уговори" 6/2001), уз три протокола (Протокол о трговини људима, Протокол о кријумчарењу и Протокол о ватреном оружју), потписана је 12. децембра 2000. године у Палерму од свих чланица Европске заједнице експлицитно обавезује државе да у оквиру расположивих средства, не угрожавајући права оптуженог, предузму одговарајуће мере с циљем пружања ефикасне заштите и помоћи лицима која сведоче.

Потреба заштита лица која сведоче

Анализирајући значај исказа сведока очевидаца, сведока жртава, сведока сарадника, нарочито у кривичним поступцима организованог криминала и ратних злочина, мишљења смо да њихово сведочење представља основ доказног материјала за доношење пресуда и као такво најзначајније и најчешће коришћено доказно средство. У циљу спречавања утицаја на сведоке и застрашивања, али и настојања да се предупреди давање лажних исказа, законодавац је предвидео одређене механизме заштите сведока.

Када је заштита сведока у питању, она се пре свега односи на оне сведоке који хоће да истинито и тачно сведоче, али су то у немогућности због страха од могућег угрожавања или повређивања његових најважнијих добара, попут живота, имовине, здравља, тела, слободе и др. Сведок неретко има страх од сведочења на главном претресу, страх од "агресивних" питања бранилаца окривљених, страх од сусрета са окривљенима, страх од публике, суда као институције и слично.

Заштита сведока има највећи значај када се ради о угрожавању, претњама, стављања у изглед неког зла сведоку, односно оштећеном, или друге радње које се свеобухватно могу називати застрашивање.

Застрашивање се може дефинисати као планирана делатност учиниоца кривичног дела, његових сарадника или чланова породице, директним или индиректним претњама, усмереним према сведоку, оштећеном/жртви или њима блиским особама с циљем да се онемогући њихово слободно сведочење (укључујући и давање информација органима кривичног поступка пре започетог кривичног гоњења)¹. Застрашивање се може вршити на различите начине, и то директно или индиректно, конклюдентним радњама, а може бити усмерено ка самом сведоку, односно оштећеном или неретко ка његовом блиском лицу или породици.

Застрашивање је усмерено ка ускраћивању слободног и истинитог казивања лица које је у могућности да пружи одређене информације о кривичном делу и учиниоцу, односно о чињеницама које су релеванте за решавање кривичноправне ствари и има за основни циљ избегавање вођења кривичног поступка и осуде окривљеног.

Овде се може направити дистинкција између застрашивања које представља део криминалне активности појединих група, као што је то код организованог криминала или тероризма, како би се спречило разоткривање читаве организације и њених активности и застрашивање од стране чланова породице или блиских особа окривљеног, које је мотивисано жељом да му се помогне или је по-

¹ Глушић С.и др.: Прецесне мере заштите сведока, Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Савет Европе, издање 2006, 21. страна

сведоци не верују да је блиска особа или члан породице извршио кривично дело. У пракси се показало да је много једноставније предупредити други облик застрашивања и пружити заштиту оваквим сведоцима, с обзиром да на пориве и мотиве предузимања радњи застрашивања.

Пружање заштите сведока и оштећених од наведених облика застрашивања неопходно је из више разлога. Потреба да се ова лица заштите произилази из принципијелних разлога, који се огледају у ефикасном очувању људских права оштећених, сведока као и свих учесника у преткривичном и кривичном поступку.

Када су у питању посебно осетљиви сведоци и оштећени, а овде се пре свега мисли на жртве и очевице насилних кривичних дела, кривичних дела против живота и тела, кривична дела ратних злочина, против полне слободе, трговина људима, отмице и слична дела која су оставила трауматичан траг на ова лица. Њихово сведочење представља за њих веома трауматично искуство, због поновног проживљавања мучних догађаја из прошлости, што може довести до тога да буду несигурна у својим казивањима, често и до блокаде приликом сведочења, тако да своја проживљена искуства заувек задржавају за себе. Због тога законодавац предвиђа и посебна правила испитивања за ову категорију сведока.

Најзад, неспорни су и поменути прагматични разлози за пружање заштите сведоцима и оштећенима, а који се односе на успешно разоткривање кривичног дела и учioniца, јер се без ефикасне заштите ових лица, која су спремна да сведоче у кривичним поступцима пред судом, а поготову у поступцима организованог криминалитета, ратних злочина и тероризма, где доказни поступак ретко обилује материјалним доказима, остаје без доказа за решавање кривичноправне ствари. Сигурно је да је један од највећих неуспеха органа кривичног поступка "губитак сведока", пре свега сведока који су хтели да сведоче и да истинито казују пред судом оно што су видели и чули.

Због тога је кључна улога државних органа, пред којима се води кривични поступак, пре свега тужилаштва у претходном поступку и суда у кривичном поступку, на главном претресу, да омогуће сведоку, који је најчешће и оштећени, да се у поступку сведочења, као

једног од незаобилазног начина утврђивања правнорелевантних чињеница, осећа сигурно и заштићено у највећој могућој мери.

Правовременом и сигурном заштитом избегава се секундарна виктимизација сведока и оштећених, која у криминалистичком смислу подразумева недостатак разумевања за патње жртве, што може учинити да се осећа изоловано и несигурно, губећи поверење у институције од којих би требало да добије помоћ. Искуство секундарне виктимизације појачава непосредне последице злочина кроз погоршање и продужење трауматичног стања: различити поступци, понашање, чињење и пропусти могу код жртве да створе осећај отуђености од друштва у целини.

Мере заштите сведока у кривичном поступку

Процесне мере заштите сведока могу се дефинисати као оне мере, које на основу прописа који регулишу кривични поступак, одређује суд који води кривични поступак, а које за последице имају подизање нивоа безбедности сведока у том поступку. Те мере се могу поделити на мере које се односе на опште мере заштите сведока и управљање главним претресом и мере које имају за циљ само заштиту сведока, тзв. анонимизацију сведока.² За разлику од ванпроцесних мера заштите сведока које се односе на Програм заштите, процесне мере заштите сведока се примењују у судском поступку, и то након покретања кривичног поступка.

Сврха ових мера, као што смо већ напоменули, јесте да се опасност која сведоку прети сведу на најмању могућу меру, како би се сведок осећао сигурно да слободно да свој исказ у поступку. Међутим, често се дешава да објективна сигурност по сведока и његова лична сигурност нису компатибилни, односно постоје ситуације када су сведоци стварно угрожени, а тога нису свесни или нису објективно угрожени, а имају осећај несигурности. У сваком случају дужност је органа који води кривични поступак да сведоку пружи заштиту и препозна потенцијалну опасност.

² *Ibid.*, стр. 283

Планирање процесних мера заштите подразумева учествовање, осим суда, органа унутрашњих послова и тужилаштва. Наиме, полиција и тужилаштво би требало, по сазнању за неке околности које указују на угроженост сведока, пре поступка или у току поступка известе суд. Наравно уколико се овакве околности појаве пре покретања поступка, неопходно је предузети и ванпроцесне мере заштите, како би се реаговало на време, а потом предузети процесне мере када отпочне поступак.

У пракси, потреба за процесном заштитом сведока јавља се најчешће код поступака који су интересанти за јавност, чији учесници су јавне или политичке личности или када је кривично дело извршено према страном држављанину или на јавном месту пред већим бројем потенцијалних сведока. Међутим, када је у питању опасност од застрашивања сведока од стране породице и блиских особа окривљеног како би помогли да избегне одговорност за учињено кривично дело, ту нема "правила".

Мере заштите сведока у нашем правном поретку предвиђене су Закоником о кривичном поступку³ и Законом о програму заштите учесника у кривичном поступку.⁴

1. Опште процесне мере заштите сведока

Опште процесне мере заштите су оне мере које за циљ немају само заштиту сведока већ се односе на управљање кривичним поступком и овлашћења суда која се односе на руковођење главним претресом, које се односе на све ученике у поступку а којима се, између осталог, остварује и одређена заштита сведока. Ове мере обухватају мере за несметано вођење кривичног поступка и мере у руковођењу главног претреса.

Очигледно је да је домет ових мера релативно ограничен, јер се тичу само оних потенцијалних опасности за сведока и оштећене које би произашле у току самог кривичног поступка.

³ "Службени гласник РС", бр. 72/2011, 101/2011, 121/2011, 32/2013 и 45/2013

⁴ "Службени гласник РС", бр. 85/2005

*1.1. Мере за несметано вођење кривичног поступка
као мере заштите сведока*

Мере за несметано вођење кривичног поступка и обезбеђење присуства окривљеног предвиђене Закоником о кривичном поступку обухватају позив, довођење, забрану прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем, забрану напуштања боравишта, јемство, забрану напуштања стана и притвор. Оне мере којима се индиректно пружа заштита сведоцима су забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и притвор.

Чланом 197. Законика о кривичном поступку прописано је да, ако постоје околности које указују да би окривљени могао ометати поступак утицањем на оштећеног, сведоке, саучеснике или прикриваче или би могао поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети - суд може забранити окривљеном прилажење, састајање или комуницирање са одређеним лицем. Поред основног циља, а то је доступност окривљеног суду, овим мерама се индиректно остварује и заштита сведока или оштећених. Тако, на пример, може се забранити окривљеном да посећује насеље у коме живе сведоци или да приђе и успоставља контакт са оштећенима или сведоцима лично или преко трећих лица.

У пракси, постојање околности да ће окривљени утицати на сведоке, оштећене, често произилази из постојања доказа о ранијим покушајима да окривљени дође до сведока или га је већ наговарао, претио или стављао у изглед неко зло.

Притвор представља посебан облик превентивног лишења слободе у току кривичног поступка и најтежу меру којом се обезбеђује присуство окривљеног током кривичног поступка, али се том мером могу постизати и други циљеви. Као други циљеви могу се навести спречавање доказне опструкције и превентивни циљеви⁵. Један од разлога за одређивање притвора јесте да постоји основана сумња да је лице учинило кривично дело и да постоје околности које указују да ће уништити, сакрити, изменити или фалсификовати

⁵ Шкулић М.: Кривично процесно право, Правни факултет у Београду, "Службени Гласник", Издање 2009, стр.142

доказе или трагове кривичног дела или ако особите околности указују да ће ометати поступак утицањем на сведоке, саучеснике или прикриваче. Ради се о тзв. колузионој опасности која прети одређеним учесницима у поступку.

Када суд одређује или продужава притвор због опасности од утицања на сведоке, у решењу се мора навести постојање конкретних околности које као особите указују да би окривљени могао ометати поступак утицањем на сведоке.⁶ Наиме, у законској одредби члана 211. став 1. тачка 2. Законика о кривичном поступку инсистира се на постојању особитих околности, а не било каквих околности, па би суд требало да тачно наведе и образложи ове околности, и то у односу на које сведоке или оштећене постоји опасност, намера окривљеног да утиче на сведока, његово раније понашање и слично.

Разлог за притвор предвиђен одредбом члана 211. став 1. тачка 3. Законика да постоје особите околности да ће окривљени у кратком временском периоду поновити кривично дело, или довршити покушано кривично дело, или учинити дело којим прети, може се довести у везу са заштитом сведока. Наиме, овај разлог се најчешће односи на жртве и формално нема везе с његовим исказом, односно покушајем утицања на садржај тог исказа, али фактичка веза може постојати ако окривљени упути сведоку претњу због исказа који је он дао.⁷

1.2. Мере заштите у руковођењу главног претреса

Сведоку је гарантована, пре свега, заштита од насиља органа поступка, па је тако забрањена и кажњива свака примена мучења, нечовечног и понижавајућег поступања, силе, претње, принуде, обмане, медицинских захвата и других средстава којима се утиче на слободу воље или изнуђује признање или каква друга изјава или радња од окривљеног или другог учесника у поступку.⁸ Поступање

⁶ Илија Симић, Александар Трешњев: Збирка судских одлука из кривичноправне материје, осма књига "Службени гласник", издање 2008, Решење Врховног суда Србије Кж 1926/06 од 14. новембра 2006. године

⁷ Глушић С.и др.: Прецесне мере заштите сведока, Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Савет Европе, издање 2006, 169 страна

⁸ Члан 9. Законика о кривичном поступку

супротно овој одредби повлачи кривичну одговорност, јер предузимањем ових радњи остварују се обележја кривичног дела, нпр. кривичног дела изнуђивања исказа или квалификовани облик злостављања и мучења.

Суд може, од отварања заседања па до завршетка главног претреса, у свако доба, по службеној дужности или по предлогу странака, али увек по њиховом изјашњењу, искључити јавност за цео главни претрес или један његов део, ако је то потребно ради интереса националне безбедности, чувања јавног реда, заштите и морала, интереса малолетника, приватности учесника у поступку и других оправданих интереса у демократском друштву⁹. Одредбама Законика о кривичном поступку сада се као посебна мера заштите предвиђа искључење јавности са главног претреса.¹⁰

Такво решење је уследило након што је суд у пракси, услед недостатка ове процесне могућности, посезао за заобилазним решењима, па је тако у случају "Сјеверин" била искључена јавност због чувања јавног реда и заштите морала, иако је суд настојао да, у ствари, обезбеди заштиту кључном сведоку.¹¹ Међутим, мало је земаља које у својим законима експлицитно наводе да је искључење јавности с главне расправе могуће ради заштите приватности жртве/сведока (Белгија, Кипар, Холандија). Португал говори о заштити дигнитета жртве, Шпанија о заштити жртве и њене породице, а Швајцарска о заштити интереса жртве.

У вези са претходним треба напоменути одредбу Законика о кривичном поступку¹², којим се предвиђа да, у случају да је јавност била искључена са главног претреса или право на приватност могло да буде теже повређено, разматрање списка из става 1. овог члана може се ускратити или условити забраном јавне употребе имена учесника у поступку.

Заштита сведока током главног претреса пружа се на један уопштен начин, овлашћењем суда да, по потреби, у поступку удаљи

⁹ Члан 363. Законика о кривичном поступку

¹⁰ Члан 106. Законика о кривичном поступку

¹¹ Бркић С.: Заштита сведока у законодавству Србије, Нови сад, 2005 година, стр.161

¹² Члан 250. Законика о кривичном поступку

окривљеног приликом давања исказа сведока или оштећеног. Судско веће може, изузетно, сходно одредби члана 390. Законика о кривичном поступку, одлучити да се оптужени привремено удаљи из суднице, ако саоптужени или сведок одбија да даје исказ у његовом присуству или ако околности указују да његово присуство утиче на наведена лица. По повратку оптуженог у заседање, прочитаће му се исказ саоптуженог, односно сведока и исти има право да поставља питања саоптуженом, односно сведоку.

Поменућемо и једну општу одредбу која штити сведока у предистражном и претходном поступку.¹³ На основу ове одредбе, радња препознавања обавља се на начин да лице које је предмет препознавања не може да види сведока, нити сведок може да види то лице пре него што се приступи препознавању.

Иако су ове најважније наведене опште мере заштите сведока и оштећених током кривичног поступка сада углавном консумиране, применом, посебним мерама заштите сведока, ипак треба имати у виду да се донедавно искључиво путем ових одредаба пружала заштита сведока на главном претресу.

2. Посебне процесне мере заштите сведока

У Законик о кривичном поступку, као посебни одељак, предвиђена је заштита сведока, која се односи на основну заштиту сведока, посебно осетљивог сведока и заштићеног сведока.

Основна заштита сведока која је предвиђена Закоником о кривичном поступку односи се на дужност органа да оштећеног или сведока заштити од увреде, претње и сваког другог напада.¹⁴ Ова заштита сведока или оштећеног у поступку представља дужност суда, јавног тужиоца или органа унутрашњих послова. Учесника у поступку или друго лице које пред органом поступка вређа оштећеног или сведока, прети му или угрожава његову безбедност, јавни тужилац или суд ће опоменути, а суд га може и новчано казнити до 150.000 динара. У случају насиља или озбиљне претње, суд ће обавестити јавног тужиоца ради предузимања кривичног гоњења.

¹³ Члан 100. став 2. Законика о кривичном поступку

¹⁴ Члан 102. став 1. Законика кривичном поступку

Такође, орган поступка ће, уколико сматра да је то потребно ради заштите интереса посебно осетљивог сведока, донети решење о постављању пуномоћника сведоку, а јавни тужилац или председник суда ће поставити пуномоћника по редоследу са списка адвоката који суду доставља надлежна адвокатска комора за одређивање бранилаца по службеној дужности.¹⁵

Овде ћемо поменути и физичку заштиту сведока, која се своди на непосредну заштиту сведока од стране органа унутрашњих послова, приликом долажења у суд, у току самог поступка и по одласку из суднице, односно просторије где се сведок саслушава. Уколико је потребно, може се и искључити чекање сведока са осталим лицима и публиком док не почне главни претрес, уз обезбеђивање одређене просторије где је сведок смештен до позивања у судницу.

На предлог судије за претходни поступак или председника већа, председник суда или јавни тужилац може захтевати да органи унутрашњих послова предузму посебне мере заштите сведока и оштећеног. Одредбом члана 73. Закона о полицији¹⁶ предвиђа се да ће, у том случају полиција, према сопственој процени, заштити жртву и друга лица од опасности која им прети од учиниоца кривичног дела и других лица. Осим физичке заштите тела и живота заштићеног сведока, потребно је да припадници органа унутрашњих послова који обезбеђују овог сведока прате и пријаве сваку потенцијалну претњу суду, како би се, по потреби, предузеле ефикасније мере физичке заштите. Физичка заштита обухвата не само заштиту на главном претресу већ и ванпроцесну заштиту. Овде треба разликовати заштиту у ужем смислу, која се пружа ради обезбеђивања остваривања основних слобода и људских права, од заштите и заштиту у ширем смислу, која се пружа програмом заштите.

2.1. Правила испитивања посебно осетљивих сведока

Осим општих одредаба, којима се пружа заштита сваког сведока приликом његовог испитивања, међу којима су забрана коришћења неких метода испитивања, примена тортуре, различити ви-

¹⁵ Члан 76. Законика о кривичном поступку

¹⁶ Закон о полицији "Службени гласник РС", број 10/2005, 63/2009 - одлука УС и 92/2011

дови обмане сведока, постављање сугестивних питања и једна генерална обавеза суда да има хуман однос према сведоку, Законик о кривичном поступку уводи новину, предвиђајући посебан третман према **тзв. посебно осетљивим севдоцима**. Увођење ове категорије сведока, иницирано оправданим критикама ранијег Законика, претежно од стране виктимолога, којима је истицано да се наша законска решења одликују слабом заштитом жртава у својству сведока, а нарочито када су у питању посебно рањиви сведоци, попут деце, жртава насиља у породици, жртава сексуалних деликата и жртава организованог криминала.

Законик о кривичном поступку из 2009. године садржао је нека законска правила чији циљ је био да се помогне оштећеној страни за време давања исказа, као што су постављање пуномоћника оштећеног за време саслушања, саслушање уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица, саслушање у другој просторији, у згради или ван зграде суда, употребом техничких средстава уз постављање питања оштећеном посредством органа који води поступак, психолога, педагога, социјалног радника или другог стручног лица. Такође, Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица обавезује суд да приликом саслушања малолетних оштећених води рачуна да се избегну могуће штетне последице поступка по њихову личност и развој, а да се саслушање малолетних лица обави уз помоћ психолога, педагога или другог стручног лица.

Према овим одредбама важећег Законика о кривичном поступку¹⁷, сведоку који је, с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, пол, здравствено стање, природу, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја - посебно осетљив, орган поступка може по службеној дужности, на захтев странака или самог сведока одредити статус посебно осетљивог сведока.

Овде можемо указати на проблем тумачења тога када је сведок "посебно осетљив", а када је застрашен. Наиме, заједничко за обе групе сведока јесте постојање страха, али код застрашених сведока страх је последица претњи, а код осетљивих сведока нема реалну

¹⁷ Чл. 103. и 104. Законика о кривичном поступку

основу, већ је последица других узрока, нпр. психичких сметњи насталих услед вршења кривичног дела. Ипак, у неким случајевима, посебно осетљиви сведоци могу бити застрашени и због реалне опасности. То је случај када ову осетљивост узрокује природа, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја.

Из праксе Европског суда за људска права, који познаје ову категорију сведока много пре важећег Законика о кривичном поступку, произилази да су судови у пресудама као легитимност заштитних мера прихватили најчешће ситуацију када је интерес осетљивих сведока, најчешће жртава породичног насиља, сексуалног злостављања или деце - у директној конфронтацији са оптуженим или када би сведочењем на јавном претресу водило поновној трауматизацији¹⁸.

Решење о добијању овог статуса доноси јавни тужилац, председник већа или судија појединац. Суду је остављена могућност и да оваквом сведоку, уколико је то потребно ради његове заштите, постави пуномоћника на терет буџетских средстава.

Што се тиче правила испитивања ових посебно осетљивих сведока утврђују се следећа правила:

1. посебно осетљивом сведоку питања се постављају само посредно, преко органа поступка који ће се према њему односити с посебном пажњом, настојећи да се избегну могуће штетне последице кривичног поступка, по личност, телесно и душевно стање сведока;
2. испитивање се може обавити уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица;
3. ако се испитивање спроводи посредством техничких средстава за пренос слике и звука, биће без присуства странака и других учесника у кривичном поступку;
4. сведок се може испитати и у стану, другој просторији, односно овлашћеној институцији;

¹⁸ Глушић С. и др.: Прецесне мере заштите сведока, Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Савет Европе, издање 2006, 308 страна

5. посебно осетљив сведок не може бити суочен са окривљеним, осим на свој захтев, а орган поступка то дозволи водећи рачуна о степену осетљивости сведока и о правима одбране.

Оно што одмах можемо да приметимо јесте да се овакав вид заштите пружа у претходном поступку и у току кривичног поступка за разлику од мера из члана 109. ранијег Законика, што представља позитивну новину. Примарни *ratio legis* овог решења је минимизирање свих негативних последица форензичне атмосфере, које би могле изазвати додатну трауматизацију жртава, и нарочито осетљивих сведока, те се испољити као облик њихове секундарне виктимизације у кривичној процедури. Омогућавање таквог начина саслушања савладавају се и просторне препреке, односно превазилази се немогућност да сведок буде присутан током суђења.¹⁹

Увођење непосредног постављања питања сведока од стране странака, или такозвани англосаксонски "*cross examination*", повећало је могућност индиректног застрашивања сведока, а нарочито жртве. Сасвим је оправдано и логично решење да се посебно осетљивом сведоку питања постављају само посредно, преко органа поступка који ће се према њему односити са посебном пажњом.

Испитивање посебно осетљивог сведока може се обавити уз помоћ психолога, социјалног радника или другог стручног лица, која лица као стручно оспособљена могу посебно допринети да сведок слободно и без страха даје исказ.

2.2. Мере посебне заштите заштићеног сведока у току поступка

За разлику од општих мера заштите којима се штити сваки сведок-учесник у кривичном поступку, без обзира на интензитет опасност која му прети по његов живот, здравље и имовину у току поступка, питање целовите заштите сведока као и заштите сведока изван поступка нису били уређени до 2005. године. Наиме, у извесној мери легислативну основу за најшире схваћену заштиту сведо-

¹⁹ Шкулић М. и др "Улога и могућности јавног тужиоца у заштити жртава кривичног дела", Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Канадски пројекат, Београд 2009. година, страна 55

ка, оштећеног и њима блиским лицима представљао је Законик о кривичном поступку од 2001. године, посебно одредбе донете 2002. године, којима је прописан поступак за дела организованог криминала и ратне злочине. Нешто већи значај у том погледу, у смислу уже заштите сведока, односно посебне заштите, имали су Закон о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала од 2002. године²⁰, а посебно Закон о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине 2003. године²¹, којим је предвиђено формирање Посебног одељења Окружног суда у Београду за обезбеђење услова за обављање послова везаних за заштиту сведока и оштећених²².

Највећи значај за пружање тзв. уже, односно посебне заштите угроженим сведоцима имају измене Законика о кривичном поступку из 2006. године²³, које су инкорпорисане и у важећи Законик о кривичном поступку, и доношење Закона о програму заштите учесника у кривичном поступку.

Одредбама Законика о кривичном поступку²⁴ предвиђају се мере посебне заштите сведока којима се обезбеђује да се истовестност заштићеног сведока не открије јавности. Поред мере искључења јавности о којој је било речи, суд може у току поступка забранити објављивање података о истовестности сведока. Услови да би суд пружио овакву заштиту сведоку јесу постојање одређених околности које указују да би сведок или њему блиска лица давањем исказа били изложени опасности по живот, здравље, слободу или имовину већег обима (материјални услов) и решење суда о предузимању мера заштите донето на иницијативу суда или на предлог странке (формални услов), а орган поступка то дозволи, водећи рачуна о степену осетљивости сведока и о правима одбране. У погледу материјалног услова, који мора да постоји у конкретном случају, неспорна опасност по најважнија добра човека, и то живот, здравље,

²⁰ "Службени гласник РС", број 42/2002

²¹ "Службени гласник РС", број 67/2003

²² Милошевић М.: Заштита учесника у кривичном поступку – Од одређеног сведока до заштићеног лица, Ревиија за безбедност, III, број 1. јануар 2009., стр.21

²³ "Службени гласник РС", број 46/2006

²⁴ Чл. 105.-112. Законика о кривичном поступку

слободу, а у погледу других добара, и то имовина већег обима; овде би се могао применити "стандард" судске праксе да се под овом имовином подразумева она која превазилази милион и двеста хиљада динара.

*Поступак предузимања мера заштите - статус
заштићеног сведока*

Иницирања самог поступка за добијање статуса заштићеног сведока може потећи од стране самог сведока који је угрожен, као и од странке у поступку која предлаже саслушање сведока, најчешће од стране јавног тужиоца, с тим да то право припада и оптуженом и његовом браниоцу. Сведок може овакав захтев упутити и прећутно, уколико ускрати сведочење, односно ускрати одговоре на поједина питања, уз образложење да постоји опасност по живот или тело и сл. Међутим, овај захтев иако основан се мора поднети у писменом облику, пошто суд позове сведока и то у року од три дана.

Према ранијим одредбама Законика о кривичном поступку сведок је овакав захтев могао упутити усмено на главном претресу, па је процедура успостављања мера заштите била бржа и растерећена формалности. Ако сведок не поступи по налогу суда у остављеном року од три дана, односно уколико је ускраћивање сведочења од стране сведока неосновано или нису потребне мере заштите, примениће се одредбе о кажњавању сведока који одбија да сведочи.

Важећим Законом о кривичном поступку образложени захтев²⁵ који се подноси суду - судији за претходни поступак или након потврђивања оптужнице, председнику већа, у запечаћеном омоту, носи име "заштита сведока-строга поверљиво", који термин "строга поверљиво" је усаглашен са Судским пословником.²⁶

²⁵ Члан 107. став 2. Законика о кривичном поступку прописује да захтев треба да садржи: личне податке о сведоку, податке о кривичном делу о коме се сведок испитује, чињенице и доказе који указују да у случају сведочења постоји опасност по живот, тело, здравље, слободу или имовину већег обима сведока или њему блиских лица и опис околности на које се сведочење односи.

²⁶ Судски пословник "Службени гласник РС", број 110/2009, 70/2011, 19/2012 и 89/2013

Судија за претходни поступак, судско веће или веће из члана 21. став 6. Законика о кривичном поступку (када веће није у заседању) доноси решење о мерама посебне заштите. Решење којим се прихвата захтев, садржи псеудоним која ће замењивати име сведока, трајање мере, начин спровођења мере: измена или брисање из списка података о истоветности сведока, прикривање изгледа сведока, испитивање из посебне просторије уз промену гласа сведока, испитивање путем техничких средстава за пренос и промену звука и слике. Против решења је дозвољена жалба коју могу изјавити странке и сведок и о њој одлучује ванрасправно веће односно другостепени суд у року од 3 односно 8 дана.

Након што решење постане правноснажно, суд ће посебном наредбом која је службена тајна на поверљив начин обавестити странке и сведока о дану, сату и месту испитивања сведока, а пре почетка испитивања сведок ће бити обавештен о мерама заштите које ће бити предузете. Овде треба имати у виду да је боравиште сведока тајна, па се позивање не може одвијати путем поште или судског достављача, већ на поверљив начин. Подаци о идентитету сведока запечаћени су у посебан омот и предају се на чување судији за претходни поступак, а истоветност сведока у току поступка биће позната судији и браниоцу 15 дана пре почетка главног претреса.

Другостепено веће може отворити запечаћени омот када одлучује о жалби на пресуду, али мора назначити дан и час отварања омота и имена чланова већа и потом поново запечатити и вратити судији за претходни поступак.

Као што можемо да приметимо, овај поступак доношења решења о посебним мерама заштите, хитан је, а карактеристичан по својој тајности, која за собом повлачи велику одговорност учесника у поступку.

Испитивање заштићеног сведока

Меру посебне заштите којом се окривљеном и његовом браниоцу ускраћују подаци о истоветности заштићеног сведока, суд може изузетно одредити ако након узимања изјава од сведока и јавног тужиоца утврди да је живот, здравље или слобода сведока или њему блиског лица у тој мери угрожена да то оправдава ограничење права на

одбрану и да је сведок веродостојан. Иако постоје опречна мишљења о откривању идентитета сведока овом ограниченом кругу лица, сматрамо да би потпуна анонимност сведока водила ка још већем оспоравању доказног значаја и веродостојности исказа сведока. Ускраћивање ових података окривљеном и његовом браниоцу у фази пре почетка главног претреса, као и инкриминисање радњи одавања ових података као кривично дело, сасвим је довољна гаранција да се идентитет сведока неће открити, а у исто време и да ће доказни значај овог исказа остати на прихватљивом нивоу.

Супротно томе, постоје законска решења у упоредним законодавствима која предвиђају потпуну анонимност сведока без ограничења које не познаје наш закон. У прилог овом мишљењу стоји и пракса Европског суда за људска права, који је донео више пресуда којима је потврђено да прикривање идентитета сведока пред окривљеним у ситуацијама када постоји страх сведока од могуће освете не представља нужно повреду права окривљеног на правично суђење, под условом да се окривљеном, односно његовом браниоцу, омогући да постављају питања сведоку. Наравно, изречена казна никада не би требало да буде утемељена искључиво на исказу тзв. анонимног сведока.

Испитивање сведока уз скривање идентитета, најефикаснија је мера заштите која суду стоји на располагању, а све у циљу да се не открије истоветност сведока којем се пружа заштита. Такве мере заштите угрожавају опште начело непосредности у кривичном поступку, имајући у виду да непосредност приликом одлучивања суда обухвата његов целокупни утисак о исказу сведока, психолошку процену његових реакција, које су скривањем идентитета ограничене. Такође, искључена је могућност странака да потпуно оцене веродостојност исказа, јер не могу имати приступ информацијама о личности сведока, његовим ранијим поступцима, односом са окривљенима и слично. Ускраћено је и право окривљеног да се суочи са сведоком.

Овде можемо направити дистинкцију између делимичног прикривања идентитета сведока, када се сведок испитује без изношења личних података, и потпуног прикривања, односно потпуне анонимности сведока, када се прикривају и лични подаци, и лик, и

глас.²⁷ Да би се примениле неке од ових мера, потребно је, наравно да окривљени, односно лице које прети сведоку не поседује податке о сведоку и његовом изгледу, јер у том случају ове мере су излишне и неефективне.

Важећим Законом о кривичном поступку предвиђена је могућност да суд може одредити да се испитивање сведока спроведе само уз прикривање његових личних података, под одређеним псеудонимом. Суд ће упозорити све присутне да су дужни да чувају као тајну податке о заштићеном сведоку и њему блиским лицима и о другим околностима које могу довести до откривања њихове истоветности и да одавање тајне представља кривично дело. Упозорење и имена присутних лица унеће се у записник. Суд ће забранити свако питање које захтева одговор који би могао да открије истоветност заштићеног сведока. У току главног претреса, суд ће овог сведока називати само тим псеудонимом, што ће се унети у записник, а сведок ће се тим псеудонимом и потписати. Овде би могло да се постави питање да ли би суд могао да изврши увид у личне податке сведока који су у запечаћеном омоту и који се чувају ако би имао било какве дилеме везане за његов идентитет. Како законик јасно говори да су ови подаци недоступни од момента доношења решења, те да увид може извршити само другостепени орган, ово питање остаје спорно.

Сведочење из посебне просторије посебан је облик фактичке посредности, али формално, ипак се не одступа од начела непосредности, с обзиром да се исказ даје у истом временском тренутку у којем се одвија кривични поступак.²⁸ Такође, када сведок даје исказ посредством техничких уређаја, примењују се сва правила о испитивању сведока, од полагања заклетве и упозорења сведока да говори истину; странке имају могућност да постављају питања сведоку. У пракси техника спровођења таквог испитивања обавезује суд да обезбеди две просторије у којима би било спровођено само испитивање. У првој од тих просторија предвиђено је да се налази сведок, те је у истој камера која снима сведока као и уређај за пренос и, мо-

²⁷ Глушић С.и др.: Прецесне мере заштите сведока, Приручник за припаднике полиције и правосуђа, Савет Европе, издање 2006, 306 страна

²⁸ Шкулић М.: Кривично процесно право, Правни факултет у Београду, "Службени Гласник", Издање 2009, стр. 234

гуће, зависно од налога какав је суд издао, искривљавање гласа, те екран на којем сведок види слику суднице, односно друге просторије, у којој се налазе странке и суд. У другој просторији, односно судници, такође постоји камера са уређајем за пренос звука сведоку, као и екран на којем странке и судија виде слику која се преноси из просторије у којој се налази сведок.

Када потребе то налажу, суд ће одредити да се испитивање сведока обави уз прикривање изгледа сведока и гласа у посебној просторији посредством техничких средстава. Ако се испитивање заштићеног сведока обавља путем техничких средстава за промену звука и слике, њима рукује стручно лице. Прикривање изгледа има за циљ да друга лица и окривљени не препознају сведока или, ако га не познају, да би се осигурала његова анонимност. Овај ризик постоји приликом уласка у суд до посебене просторије где даје исказ и на изласку из те просторије. Начини прикривања изгледа могу бити различити, углавном се приступа "маскирању" сведока. У предмету "Ћушка", који је вођен пред Одељењем за ратне злочине, прикривање изгледа сведока до уласка у посебну просторију вршило се уз стављање лажних бркова и браде.

Испитивање сведока путем видео конференцијске везе такође је одступање од начела непосредности, али се суштински оно не нарушава, јер, осим што лице није физички у истој просторији као и остали учесници у поступку, током самог суђења се остварује процесна комуникација са сведоком или оштећеним, која је иначе могућа када та лица дају исказ у судници, а примењују се сва правила саслушања.²⁹

Овај посебан начин саслушавања предвиђен је и Законом о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, Законом о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине и Законом о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица. Испитивање сведока путем видео-линка има *ratio legis* у обезбеђивању присуства сведока када он није у могућности да приступи када се пружа

²⁹ Шкулић М.и др "Улога и могућности јавног тужиоца у заштити жртава кривичног дела", Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, Канадски пројекат, Београд 2009. година, стр 58

заштита малолетнику који се испитује као оштећени. Дакле, у поступцима у којима је оштећени малолетно лице циљ спровођења оваквог вида саслушавања је протекционе природе.

Када су у питању поступци за организовани криминал и ратне злочине, спровођење ове мере се ограничавало само на случајеве када је немогуће обезбедити присуство сведока или оштећеног на главном претресу. То је најчешће случај када се сведок или оштећени не налази на подручју Републике Србије, а уживају заштиту у иностранству, или су у немогућности да напусте неку државу; нпр. у поступцима за ратне злочине често се као сведоци појављују окривљени којима се суди у Међународном кривичном суду у Хагу и који не могу, према одредбама Статута суда, да напусте затворску јединицу у Шевенингену. У пракси се често дешавало да угрожени сведоци настоје да одлазе у иностранство и фингирају своју немогућност доласка на главни претрес.

Уколико се сведок или оштећени налазе на подручју ван наше земље, да би се успоставила видео-конференцијска веза потребна је сагласност државе на чијем подручју се налази сведок, односно оштећени, будући да наши органи правосуђа немају ингеренцију да испитују лица која се не налазе на територији Републике Србије, и успостављањем ове техничке везе, без сагласности односне државе, представљало би повреду њеног суверенитета. Овакав начин саслушања у овим посебним поступцима доскора није могао бити спроведен из разлога заштите сведока и оштећених, док је судећи по искуствима из упоредног кривичнопроцесног права, саслушање сведока и оштећених (путем видео-линка) не само да је веома значајно за спречавање и минимизирање секундарне виктимизације и заштиту психичког интегритета ових категорија сведока већ у многим случајевима обезбеђује и виши степен доказног кредибилитета исказа сведока, односно оштећеног.

Ово је, између осталог, и био један од мотива законодавца да у Законик о кривичном поступку, по узору на компаративна кривичнопроцесна решења, омогући посебним категоријама сведока и оштећених давање исказа ван суднице у некој другој просторији, путем видео-техничке везе.

Какви ће се ефекти постићи овим мерама у нашој земљи и колико ће оне допринети у заштити жртава и сведока оставићемо судској пракси да покаже у примени Законика о кривичном поступку.

Доказна вредност оваквог исказа

Претходним Закоником о кривичном поступку³⁰ било је предвиђено да се пресуда не може заснивати само на изјави заштићеног сведока. Ова ограниченост је опште правило које произилази не само из других упоредноправних решења већ и из судске праксе Европског суда за људска права. Иако важећим Закоником није изричито предвиђено да се пресуда не може заснивати само на исказу заштићеног сведока, сматрамо да судска пракса неће одступити од раније заузетог правног становишта. Овакав став би било оправдан с обзиром на ограничен дomet вредности исказа заштићеног сведока, па се очекује од суда да пре доношења решења о примени мера процени да ли постоје још неки докази, независно од исказа сведока, који би поткрепили судску одлуку. Овде се фактички ради о ограничавању начела слободног судијског уверења, односно о законској оцени овог конкретног доказа чија се доказна вредност умањује у односу на остале доказе.

У пракси Међународног кривичног суда за бившу Југославију, претресно веће може донети осуђујућу пресуду "на основу исказа једног јединог свједока, уз услов да се такви искази морају оцењивати уз одговарајући опрез, водећи рачуна о томе да ли сведок можда поступа из неких својих мотива".³¹

Закључак

Што се тиче процесне заштите сведока, Законик о кривичном поступку први пут у српско кривично законодавство уводи ин-

³⁰ Одредба члана 109д Законика о кривичном поступку "Службени гласник РС" бр. 72/2011, 101/2011, 121/2011

³¹ Одлуке жалбених већа у предметима *Кордићи Черкез*, пар. 274, *Тадић*, пар. 65; *Купрешић и други*, пар. 33.: "претресно веће може да се, по свом нахођењу, ослони на исказ једног јединог сведока приликом доношења закључака. Исказ једног јединог сведока може да се прихвати, а да притом није потребно да буде поткријепљен, чак и ако се односи на неку правнорелевантну чињеницу".

ститут под називом посебно осетљиви сведок, што ће, како се очекује, олакшати рад суда у заштити жртава кривичних дела са циљем да се пружи већа подршка и заштита жртви и сведоку током давања исказа и да се спречи њихова секундарна виктимизација.

По узору на друга законодавна решења, Законик о кривичном поступку, уз до сада предвиђене разлоге, уводи искључење јавности и као посебну меру заштите сведока.

На основу изложеног, очигледно је да је законодавац и у Републици Србији, увођењем начина заштите сведока, пре свега скривањем идентитета сведока, као и могућношћу испитивања сведока путем средстава за пренос слике и звука, следио трендове модерних европских законодавстава. Начин испитивања сведока препознајемо као, можда, једини могући облик успешног вођења кривичног поступка и привођења лицу правде извршиоца најтежих кривичних дела.

Подршку европским законодавствима за примену оваквих института даје и Веће Европе путем својих Конвенција: Конвенције број 23. од 23.11.1995. године о заштити сведока у борби против организованог криминала, као и Резолуције од 20.12.1996. године која говори о лицима која сарађују у судском поступку у борби против организованог криминалитета.

Пракса Европског суда за људска права показује да је употреба исказа сведока чији је идентитет прикривен допуштена, уз ограничење да се пресуда не сме заснивати искључиво на основу таквог исказа. Ипак, уколико се испитивање анонимизираниог сведока обавља на начин на који је овде представљено, уз констатацију да се на тај начин не крше права странака, посебно окривљеног у конкретном кривичном поступку, мишљења смо да за поступке у предметима организованог криминала и ратних злочина треба преиспитати решење да се пресуда може заснивати на исказу заштићеног сведока.

Слађана Ђурић,
Судијски помоћник Вишег суда у Београду

СЛОБОДА МАС-МЕДИЈА

У савременом друштву слобода мас-медија представља један од основних услова за обезбеђење исправног функционисања демократије, будући да служи информисању јавности, како формирању слободног и обавештеног појединца, тако и формирању слободног и обавештеног јавног мњења. Слободно и обавештено јавно мњење зависи од слободних и обавештених медија, те се слободно може рећи да су директно пропорционални.

Према својој важности слобода мас-медија сврстана је у уставну категорију. Устав Републике Србије представља гаранцију слободе мас-медија и из такве уставне гаранције проистичу непосредне правне последице за државну власт, оне се огледају у обавези државе да штити и поштује слободу мас-медија.

Слобода мас-медија да информишу огледа се у слободи садржине, односно изражавања мишљења, облику изражавања мишљења и праву да се мишљење неометано саопштава другима и јавности. Мас-медији имају искључиво право да сами себе садржински одреде у сваком погледу, не само у погледу ставова које ће заступати у смислу програмске оријентације него и у погледу других својстава информација која су повезана са садржином (хоће ли то бити образовни програми, забавни, политички, комерцијални, сериозни итд).

Међутим, слобода мас-медија не значи само обавезу државе и других, већ и обавезу самих мас-медија да то своје право не злоупотребавају. У том смислу, три су носећа стуба на којима почива делатност медија: професионални стандарди новинарске струке, правни оквир чија правила регулишу делатност новинара (Закон о јавном информисању) и етичка правила новинарске струке. Правни оквир новинарског рада проистиче из потребе да се правним правилима уреди медијска сфера друштва и посебно да се правним сред-

ствима та правила реализују ако се не остварују добровољним понашањем у складу са њима. Наиме, Закон о јавном информисању Републике Србије забрањује говор мржње, објављивање порнографије, приказивања нечовечног насиља и др. Недопуштено је објављивање информација које су усмерене против елементарних људских права, против онога што су наглашене вредности нашег друштва. С друге стране, Уставом Републике Србије призната је слобода објављивања информација (чл. 46. Устава и чл. 19. Међународног пакта и чл. 10. Европске конвенције), али је признато и право на приватност и право на част и углед (чл. 18. Устава, чл. 17. Међународног пакта и чл. 8. Европске конвенције).

Поставља се питање када се сме објавити информација која задира у нечију приватност, или која нарушава нечију част и углед, право на идентитет а када објављивање такве информације представља прекорачење слободе мас-медија.

Јасно је да колизију између слободе мас-медија и заштите јавног и приватног интереса није лако решити.

Сведоци смо да је у нашем друштву та колизија посебно изражена. Наиме, међу информацијама које објављују мас-медији неизбежне су и такве које погађају интересе лица и организација на које се односе, било имовинске било личне. У прилог томе говори и чињеница да је пред Вишим судом у Београду све већи број тужби за накнаду штете због повреде оних права личности која су најчешће у сукобу са слободом мас-медија, односно права на част и углед, приватност и идентитет. Поставило се питање да ли је број тужби проблем који је настао услед прекорачења слободе медија.

У светлу напред изнетог, указала се потреба и дужност да се путем стручних расправа и дискусија и на сличан начин упозна стручна јавност са стањем, проблемима и могућностима остваривања медијских права у Србији, с једне стране, и прекорачењима слободе медија, с друге стране. У вези с тим, одржано је саветовање у Апелационом суду у Београду, на којем су предавачи били проф. др Владимир В. Водинелић и др Саша Гајин.

Било је речи о следећим темама:

Чињенични исказ и вредносни суд

Слобода мас-медија огледа се, између осталог, у слободи изражавања. Слободу изражавања представљају чињенични и вредносни искази. Основни критеријум разликовања између ова два вида јесте допуштеност објављивања. Чињенични исказ условљен је истинитошћу, вредносни није унапред ограничени ниједним својством, осим једне границе коју представља граница голе увреде. Вредносни суд не мери се тиме да ли је истинит или не, уверљив или не, озбиљан или не, јер не постоји критеријум о томе шта ћете мислити. У вези с тим, мас-медији имају обавезу да учине доступним јавности и голу увреду ако је таква информација друштвено релевантна. Међутим, негативан вредносни суд не може се заснивати на нетачним чињеничним исказима. Илустрације ради, ако кажете да је лекар шарлатан јер лечи путем приче, а он у ствари лечи лекаментима, изнели сте негативан вредносни суд који се заснива на неистинитој тврдњи. Чињенични исказ је онај за чију проверу истинитости постоји објективно мерило, подударност исказа са чињеницама, стварношћу. Објављивање информације, која представља чињенични исказ, потребно је претходно проверити са дужном пажњом, при чему се дужна пажња узима као стандард. Што је последица објављене информације тежа, то је пажња у већој мери потребна. Са неистинитом информацијом изједначава се и непотпуна информација, која је, када је оно што је изнето, додуше истинито, али због ненавођења, изостављања неког дела информације - створила погрешну, неистиниту представу о неком лицу. Такође, објављена информација може бити верно пренета, али и неистинита. У том смислу, преношење информације из службених докумената дозвољено је, иако документ није био намењен јавности, јер једном објављена информација, уз повреду обавезе чувања тајне, не ужива више заштиту јер је изгубила својство недоступности, и медији је могу објављивати (чл. 82. Закона о јавном информисању).

Лезиона способност

Потребно је, и довољно, да је информација таква да би била у стању да повреди право или интерес субјекта информације, дакле није услов да је објављивањем информације заиста повређе-

но неко право или интерес субјекта. Информација мора бити способна за лезију, а није довољно да је субјект информације сматра таквом и то тврди. Треба истаћи да поред услова да је информација која садржи увреду или клевету, изношење или проношење приватних података, односно импутацију или ампутацију, лезионо способна, постоје и други услови да би се утврдило да постоји повреда права на част и углед, приватност и идентитет. Заједнички услови за повредивост сва три права су: препознатљивост субјекта информације, лична погођеност субјекта информације и непропорционалност информације.

**Одговор на информацију и исправка
(Чл. 47. Закона о јавном информисању)**

Субјект информације може да се огласи одговором само ако је информација за коју тврди да је неистинита, непотпуна или нетачно пренета, лезионо способна, и у одговору тврди да је информација неистинита, непотпуна или нетачно пренета. За исправку информације, међутим, неопходно да је информација заиста неистинита. Како само чињенични искази могу да буду неистинити и непотпуни, исправка може да се тражи само поводом чињеничних исказа из објављене информације, а не и вредносних, ако она и такве садржи, а и одговор може да садржи само чињеничне исказе.

**Новчана накнада штете
(Чл. 79. Закона о јавном информисању)**

Правне последице објављивања информације, међу којима и обавеза накнаде штете, могу се изрећи само ако је информација која представља чињенични исказ неистинита, тј. ако није доказано истинита. Терет је доказивања истинитости на ономе ко информацију објави, да докаже да је она истинита. Наиме, Закон о јавном информисању у чл. 79. прописује да право на накнаду материјалне и нематеријалне штете постоји независно од других правних средстава која субјекту информације стоје на располагању. У складу с тим, суд, приликом оцене висине накнаде штете, није везан постојањем, односно непостојањем захтева да се објави одговор, односно исправка информације.

Право на идентитет

Правом на идентитет појединац или организација штити се од стварања погрешне представе о лицу или организацији којом се не дира ни у њихову част или углед ни у приватност, јер је идентитет заштићен самостално, независно од части и угледа и приватности. Основни видови повреде права на идентитет су погрешно приказивање лица импутацијом (приписивањем) и ампутацијом (одрицањем). Импутирање се састоји у приписивању лицу својстава, радњи, догађаја и другог, што нису његова својства, као што је нпр. објављивање туђег текста под његовим именом, интервју који није дао и сл. Ампутирање је посреди када се лицу одриче неко његово својство, радња или догађај или шта друго, као што је нпр. негирање да је он остварио неко научно откриће. Импутирање и ампутирање представљају изношење сопствених тврдњи или проношење туђих. Проношење туђих недопуштених информација, увреда, клевета, задирања у приватност, импутација, ампутација није, наиме, недопуштено ако се ради о објављивању онога што је изнето у скупштинској расправи или на седници неког другог државног органа (чл. 45. Закона о јавном информисању). Недопуштене тврдње које је давалац изјаве или интервјуа изнео новинару, или током емисије уживо на радију или телевизији, иако их радио, односно телевизија објављује, такође нису недопуштена преношења. Међутим, илустрације ради, ако се зна, ако се објави да је интервју лажан, онда не можемо говорити о повреди права на идентитет. Ако се мас-медиј на било који начин придружио туђој недопуштеној тврдњи коју је објавио, рецимо својим коментаром, тада је исто као да је објављена недопуштена тврдња његова сопствена. Дакле, разликовање да ли је у конкретном случају посреди изношење и проношење информације од велике је важности, пошто у неким случајевима мас-медији не одговарају за једну исту недопуштену тврдњу када је проносе док одговарају за њено изношење.

Забрана говора мржње
(Чл. 38. Закона о јавном информисању)

За постојање говора мржње довољно је већ то да се информацијом подстиче на мржњу, дискриминацију или насиље, без обзира на то да ли се подстицањем и стварно изазове омраженост, дискриминација, насиље, и без обзира на то да ли је реч о постојаном и учесталом објављивању таквих информација. Говором мржње означава се такво подстицање које је усмерено на појединце, групе појединаца или организације који су информацијом тачно, појединачно одређени или на основу ње одредиви. У вези с тим, није говор мржње ако субјекти информације нису одредиви појединачно, индивидуално, као јединка, као група, односно организација. Свеједно је и то да ли се подстицање врши помоћу чињеничних, вредносних или мешовитих исказа. Не представља говор мржње она информација која је део научног или новинарског текста, а која је објављена без намере да подстакне дискриминацију, мржњу или насиље, или је објављена с намером да се критички укаже на дискриминацију, мржњу или насиље или на појаве које јесу или могу да буду подстицање на то (чл. 40. Закона о јавном информисању).

Општи је закључак да се у Србији обликовање свести, нарочито политичких вредности и ставова грађана и јавног мњења, остварује путем деловања масовних медија. Стога су, с једне стране, њихова отвореност, аутономија и слобода битни, али, с друге стране, не сме се слобода јавног информисања остваривати, супротно стандарду новинарске пажње, на штету приватности других лица, јавних интереса без легитимног циља, одсуства пропорционалности и пристанка субјекта информације.

ИЗВЕШТАЈ

Зорана Трајковић,
судија Вишег суда у Београду

ДРУГОСТЕПЕНО КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ

У току 2013. године измењено је законодавство које регулише организацију и уређење судова у Републици Србији, с тим да се те измене примењују од 1. јануара 2014. године. Поменути измена закона, с једне стране, извршене су измене у организацији основних судова за које је надлежан Виши суд у Београду, а с друге стране, установљена је другостепена надлежност овог суда за одређене кривичне поступке.

Законом о седиштима и подручјима судова и јавних тужилаштава ("Службени гласник РС", бр. 101/13) основани су, између осталог, Први основни суд у Београду (за територију градских општина Врачар, Звездара, Палилула, Савски венац и Стари град), Други основни суд у Београду (за територију градских општина Вождовац, Чукарица, Раковица и Гроцка), Трећи општински суд у Београду (за територију градских општина Нови Београд, Земун и Сурчин), Основни суд у Лазаревцу (за територију градске општине Лазаревац), Основни суд у Младеновцу (за територију градских општина Барајево, Младеновац и Сопот) и Основни суд у Обреновцу (за територију градске општине Обреновац).

Чланом 4. овог закона, за подручје горе наведених основних судова прописана је надлежност Вишег суда у Београду.

Законом о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 116/08, 104/09, 101/10, 31/11 – др. Закон, 78/11 – др. Закон и 101/11) и Законом о изменама и допунама Закона о уређењу судова ("Службени гласник РС", бр. 101/13) установљена је другостепена надлежност вишег суда за одлучивање о жалбама на одлуке основних судова о мерама за обезбеђење присуства окривљеног и на одлуке основних судова у кривич-

ним поступцима који се воде због кривичних дела за које је забрањена новчана казна и казна затвора до пет година.

Ова новоустановљена надлежност Вишег суда у Београду за последицу је имала и измене у организационој структури суда. Формирано је другостепено кривично одељење Вишег суда у Београду, које тренутно чине два већа. Већ на први поглед јасно је да ће пред другостепеним кривичним одељењем Вишег суда у Београду бити вишеструко тежи и обимнији посао у односу на другостепена кривична одељења судова истог ранга у Републици Србији – узимајући у обзир величину подручја за које је надлежан Виши суд у Београду и број становника на том подручју, који прелази 1,6 милиона. Осим броја становника и величине подручја, и други фактори, као што су број предмета за које је то одељење надлежно, а такође и њихова сложеност и структура, представљају факторе који ће посао овог одељења чинити још одговорнијим и захтевнијим у односу на другостепена кривична одељења судова истог ранга.

Поред тога, рад овог одељења је додатно усложњен због почетка примене новог Законика о кривичном поступку од 1. октобра 2013. године. Тај закон је унео бројне новине у кривично процесно право, а посебно у област која се односи на скраћени поступак, који је у другом степену у великом делу у надлежности Вишег суда у Београду. Стога ће се пред овим одељењем, као посебан задатак, јавити и потреба да својим одлукама утиче на формирање и уједначавање праксе основних судова у примени процесних одредаба које регулишу скраћени поступак.

Као илустрација наведених констатација у погледу обима и сложености посла овог одељења, најбоље могу да послуже подаци о броју до сада примљених предмета у суд ради одлучивања о жалби:

КЖ1			КЖ2		
јануар	фебруар	прва половина марта	јануар	фебруар	прва половина марта
7	86	53	49	110	50
Укупно: 146			Укупно: 209		

Како би се у овако великом броју сложених предмета обезбедила јединствена примена прописа, одељење судске праксе је интензивно радило на уједначавању праксе већа која поступају у другостепеном кривичном одељењу Вишег суда у Београду. У том циљу, одржано је више седница другостепеног кривичног одељења на којима су заузети јединствени ставови унутар овог одељења, а предмети су детаљно проучавани од стране одељења судске праксе пре експедовања одлука, како би се обезбедило истоветно поступање у истим правним ситуацијама. Такође, ради уједначавања праксе, ово одељење ће благовремено разрешавати и спорна правна питања која се појављују у пракси основних судова за које је надлежан Виши суд у Београду.

С обзиром на кратак временски период од формирања другостепеног кривичног одељења, као и свакодневно повећање прилива предмета, у наставку се даје неколико сентенци из праксе овог одељења:

ОБИМ ИСПИТИВАЊА ПРЕСУДЕ

Члан 451. став 2. тачка 1. ЗКП

Када је жалба изјављена у корист окривљеног, а због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања или због повреде кривичног закона – суд увек по службеној дужности испитује и образлаже и одлуку о кривичној санкцији.

Одлука другостепеног суда мора да садржи образложење одлуке о кривичној санкцији сходно одредби члана 451. став 2. тачка 1. ЗКП, јер је суд дужан да по службеној дужности испита одлуку о кривичној санкцији и када се на њу не указује жалбом, односно када се иста жалбом изричито не побија. Ово стога што су у ставу 2. члана 451. Законика о кривичном поступку прописана извесна одступања од правила да се другостепени суд креће искључиво у границама побијања истакнутим у жалби.

ПРИТВОР

Члан 211. став 1. тачка 3. ЗКП

Притвор се може одредити и продужити против лица за које постоји основана сумња да је учинило кривично дело ако особите околности указују да ће у кратком временском периоду

поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети.

Притвор се не може одредити и продужити по наведеном основу као превенција од евентуалних будућих извршења кривичних дела; није довољно да постојеће околности указују на апстрактну опасност да би окривљени могао у кратком временском периоду поновити кривично дело или довршити покушано кривично дело или учинити дело којим прети, већ је потребно утврдити да ће окривљени у кратком временском периоду поновити дело и да управо то може негативно утицати на несметано вођење кривичног поступка.

ОШТЕЋЕНИ КАО ТУЖИЛАЦ

Члан 604. став 1. ЗКП

Законитост предузете радње од стране оштећеног као тужиоца суд цени према одредбама Законика о кривичном поступку који је важио у време подношења оптужног предлога.

Оптужни предлог оштећеног као тужиоца који је поднет у време када је на снази био раније важећи Законик о кривичном поступку није поднет од стране неовлашћеног лица. Наиме, одредбом члана 61. раније важећег ЗКП било је прописано да оштећени има право да преузме, односно настави гоњење у року од 8 дана од пријема обавештења да је јавни тужилац нашао да нема основа за предузимање гоњења за кривично дело за које се гони по службеној дужности, одредбом члана 19. став 1. да се кривични поступак покреће по захтеву овлашћеног тужиоца, а одредбом члана 434. став 1. да се, у скраћеном поступку, кривични поступак покреће на основу оптужног предлога јавног тужиоца, односно оштећеног као тужиоца, или на основу приватне тужбе. Имајући у виду одредбу члана 604. сада важећег Законика о кривичном поступку, првостепени суд је у обавези да законитост предузете радње од стране оштећеног као тужиоца цени према одредбама Законика о кривичном поступку који је важио у време подношења оптужног предлога.

ДЕЛИМИЧНО ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕСУДЕ

Члан 429. ЗКП

Писмено израђена пресуда мора садржати делимично образложење и уколико је осуда заснована на признању оптуженог које испуњава претпоставке из члана 88. ЗКП, а окривљени је осуђен на казну затвора у трајању до три године, које образложење ће се ограничити на чињенице и разлоге за одлуку о казни.

Без обзира на признање окривљеног, пресуда мора садржати образложење одлуке о казни, које ће се ограничити на чињенице које је суд узео у обзир при одмеравању казне и разлоге којима се руководио при одлучивању о казни, а који су релевантни за доношење правилне и законите одлуке.

ГОДИШЊИ РАСПОРЕД

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ВИШИ СУД У БЕОГРАДУ
I Су бр. 2/13 –357
Дана 20.12.2013. године
Београд

На основу члана 34. став 1. Закона о уређењу судова и члана 46. став 1. Судског пословника, након прибављеног писменог мишљења судија, вршилац функције председника Вишег суда у Београду утврђује

ГОДИШЊИ РАСПОРЕД ПОСЛОВА
ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ
за 2014. годину

СЕДИШТЕ СУДА

Седиште Вишег суда у Београду је у судској згради у Савској улици број 17а (зграда Палата правде).

Контакт телефон Вишег суда у Београду је 011/360-1400, број факса је 011/6682-771, а e-mail адреса: uprava@bg.vi.sud.rs

У Вишем суду у Београду формирана су судска одељења: одељење за претходни поступак, кривично одељење (првостепено и другостепено), одељење за малолетнике, Посебно одељење, Одељење за ратне злочине, грађанско одељење (првостепено и другостепено), одељење за поступање по захтевима за рехабилитацију и одељење судске праксе.

Судске зграде Вишег суда у Београду налазе се и у Устаничкој улици број 29 и Тимочкој улици број 15.

У судској згради Вишег суда у Београду у Савској улици број 17а, поред судске управе која је смештена на првом спрату

зграде, соба број 101, смештено је и одељење за претходни поступак, кривично одељење (првостепено и другостепено), одељење за малолетнике и писарнице наведених одељења.

У Устаничкој улици број 29, налази се судска зграда Вишег суда у Београду у којој се налазе Посебно одељење (одељење за претходни поступак и кривично), формирано на основу Закона о организацији и надлежности државних органа у сузбијању организованог криминала, и Одељење за ратне злочине (одељење за претходни поступак и кривично), формирано на основу Закона о организацији и надлежности државних органа у поступку за ратне злочине, као и писарница наведених одељења.

У судској згради Вишег суда у Београду у Тимочкој улици број 15, смештено је грађанско одељење (првостепено и другостепено), у ком је формирано и одељење за поступање по захтевима за рехабилитацију, као и писарница наведених одељења.

У свим судским зградама налазе се одељења за пријем писмена.

СУДСКА УПРАВА

Пословима судске управе руководи вршилац функције председника суда – судија **Александар Степановић**.

За заменике вршиоца функције председника суда одређују се судије:

- 1. судија Наталија Бобот**
- 2. судија Јелена Стевановић**

Заменицима вршиоца функције председника суда, поред општих послова поверавају се посебне обавезе, овлашћења и одговорности и то:

- 1. Судији Наталији Бобот – првом заменику**, доношење и потписивање аката судске управе у одсуству председника суда, а који нису у искључивој – непреносивој надлежности председника суда, поступање по предлозима да се изречена казна затвора изврши у историјама у којима осуђени станује и поступање по жалбама у ИК предметима, у одсуству вршиоца функције председника суда, посту-

пање по притужбама и захтевима за изузеће у кривичним предметима, послови у вези са стручним усавршавањем и распоређивањем судијских помоћника, и пријем странака у овим одељењима.

2. Судији Јелени Стевановић – обављање поверених послова судске управе у судској згради у Тимочкој улици број 15, у грађанском одељењу, поступање по притужбама и захтевима за изузеће и искључење у грађанским предметима, поступање по притужбама и захтевима за изузеће и искључење у предметима по захтевима за рехабилитацију, спровођење и послови у вези са стручним усавршавањем и распоређивањем судијских помоћника, и пријем странака у овим одељењима;

Послове **секретара суда** обавља **Јелена Перовић**, послове **менаџера суда** обавља **Зоран Алексић**, а послове **координатора за медије** обавља **Душица Ристић**.

Остале послове судске управе обављају:

Јелена Wekerle – послове административно техничког секретара;

Љиљана Ливада – послове помоћника административно техничког секретара (за грађанско одељење);

Љубинка Марковић – саветник за послове малолетничке делинквенције;

Вера Остојић – кадровске послове и административно техничке послове;

Вања Лопушина – кадровске послове и административно техничке послове;

Богиша Миљковић – административно техничке послове са поротом.

Послови у вези са стручним усавршавањем и обуком судијских приправника у кривичном, одељењу за претходни поступак и одељењу за малолетнике, поверавају се судији **Драгомиру Герасимовићу**, а у грађанском одељењу судији **Анђелки Опачић**.

СУДСКА ОДЕЉЕЊА

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

- судија Бранислав Пантелић, председник одељења
- судија Даринка Шћепановић
- судија Драгољуб Здравковић - заменик председника одељења

Све судије одељења за претходни поступак ће поступати у војним и предметима високотехнолошког криминала.

КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

1. судија Славица Николић
2. судија Наташа Албијанић
3. судија Зоран Тејић
4. судија Оливера Пајић
5. судија Зоран Ђорђевић
6. судија Владан Иванковић
7. судија Марина Анђелковић
8. судија Драгомир Герасимовић
9. судија Владимир Дуруз - председник одељења
10. судија Татјана Сретеновић
11. судија Зорана Трајковић - заменик председника одељења
12. судија Виолета Јовановић
13. судија Ана Милошевић
14. судија Лабудовић Милош
15. судија Раша Јанковић
16. судија Миленко Цвијовић
17. судија Небојша Живковић
18. судија Зоран Ганић
19. судија Душанка Ђорђевић

Све судије кривичног одељења ће поступати у војним и предметима високотехнолошког криминала, по распореду који ће месечно утврђивати председник одељења.

Судија Маја Илић, судија Мирјана Илић и судија Бојан Мишић поступаће у одређеним предметима кривичног одељења као председници већа, у којима је доказни поступак у завршној фази.

Судија Зоран Ђорђевић одређује се за надзор над радом КДП-а.

Председници кривичног ванпретресног већа су:

1. судија Зоран Шешић
2. судија Владимир Дуруз
3. судија Зоран Ганић
4. судија Владан Иванковић
5. судија Наташа Албијанић
6. судија Зорана Трајковић

Све судије кривичног одељења одређују се да поступају као стални чланови кривичног ванпретресног већа.

Већа из члана 21. ст 4. ЗКП у предметима у којима је потребно испитати оптужницу, а која су задужила предмете, према ранијем распореду довршиће започете предмете до доношења решења којим се потврђује оптужница.

У случају спречености председника кривичног ванпретресног већа мењаће га други председник већа који је овим распоредом послова одређен да поступа као председник кривичног ванпретресног већа.

Судије кривичног ванпретресног већа, учествоваће по потреби и у раду кривичног ванпретресног већа одељења за малолетнике Вишег суда у Београду.

ДРУГОСТЕПЕНО КРИВИЧНО ОДЕЉЕЊЕ

Ради одлучивања у другом степену по жалбама изјављеним против одлука првостепених судова у кривичном поступку формирају се следећа већа:

I ВЕЋЕ

1. судија Наталија Бобот – председник већа и председник другостепеног кривичног одељења

2. судија Бранислав Блажић – члан већа

3. судија Слађана Марковић – члан већа

II ВЕЋЕ

1. судија Милан Лондровић – председник већа и заменик председника другостепеног кривичног одељења

2. судија Живота Ђоинчевић – члан већа

3. судија Снежана Петричић – члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

За време годишњих одмора и у случају друге оправдане одсутности судија, попуна чланова већа у Другостепеном кривичном одељењу вршиће се тако што ће свако веће бити попуњавано члановима следећих већа у том одељењу.

У случају дуже одсутности судије, попуна чланова већа у Другостепеном кривичном одељењу вршиће се наизменично члановима следећих већа у том одељењу, према распореду који ће за сваки месец сачињавати председник Другостепеног кривичног одељења

Судија Снежана Петричић поступаће у одређеним предметима првостепеног кривичног одељења као председник већа, у којима је доказни поступак у завршној фази.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА МАЛОЛЕТНИКЕ

1. судија Верица Ђукић Михалчић - председник одељења

2. судија Вера Софреновић, заменик председника одељења

3. судија Весна Божовић Милошевић

4. судија Небојша Ковачевић

5. судија Верица Васојевић

Судије распоређене у одељење за малолетнике поступаће и у предметима високотехнолошког криминала, где су учесници у поступку малолетна лица.

ПОСЕБНО ОДЕЉЕЊЕ

I ВЕЋЕ

1. судија Синиша Петровић - заменик председника одељења и председник већа
2. судија Владимир Вучинић - председник већа
3. судија Александар Трешњев - председник већа

II ВЕЋЕ

1. судија Драган Милошевић - председник већа
2. судија Снежана Јовановић - председник већа
3. судија Владимир Месаровић - председник већа

III ВЕЋЕ

1. судија Маја Илић - председник већа
2. судија Велимир Лазовић - председник већа
3. судија Драган Мирковић - председник већа

IV ВЕЋЕ

1. судија Зоран Дрецун, судија Вишег суда у Новом Саду - председник већа
2. судија Бојан Мишић - председник већа
3. судија Гордана Којић, судија Вишег суда у Суботици - председник већа

V ВЕЋЕ

1. судија Снежана Николић Гаротић - председник већа
2. судија Винка Бераха Никићевић - председник већа
3. судија Вера Вукотић - председник већа

VI ВЕЋЕ

- 1. судија Растко Поповић - председник одељења и председник већа**
2. судија Данко Лаушевић - председник већа
3. судија Душан Миленковић - председник већа

Судија Драган Лазаревић и судија Александар Вујичић, судија Апелационог суда у Београду, поступаће у истражним предметима Посебног одељења и као судије за претходни поступак овог одељења.

За председника кривичног ванпретресног већа Посебног одељења одређује се судија Александар Степановић, а за заменике председника кривичног ванпретресног већа одређују се судија Синиша Петровић, судија Драган Милошевић, судија Маја Илић, судија Зоран Дреџун и судија Растко Поповић.

Судија Драган Лазаревић одређује се за надзор над радом КДП-а Посебног одељења Вишег суда у Београду.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА РАТНЕ ЗЛОЧИНЕ

I ВЕЋЕ

- 1. судија Мирјана Илић - председник одељења и председник већа**
- 2. судија Бојан Мишић - заменик председника одељења и председник већа**
3. судија Драган Мирковић - председник већа.

II ВЕЋЕ

1. судија Снежана Николић Гаротић - председник већа
2. судија Винка Бераха Никићевић - председник већа
3. судија Вера Вукотић - председник већа

Судија Милан Дилпарић поступаће у истражним предметима Одељења за ратне злочине и као судија за претходни поступак овог одељења.

Судија Бојан Мишић предузимаће радње које не трпе одлагање у истражним предметима Одељења за ратне злочине и као судија за претходни поступак овог одељења, у случају спречености судије Милана Дилпарића.

За председника кривичног ванпретресног већа Одељења за ратне злочине одређује се судија Снежана Николић Гаротић, а за заменика председника кривичног ванпретресног већа Одељења за ратне злочине судија Драган Мирковић.

Судија Растко Поповић одређује се за поступање у предметима у којима је до сада био члан већа, до објављивања пресуде.

Судије Посебног одељења и Одељења за ратне злочине, по потреби ће учествовати у раду кривичних ванпретресних већа оба одељења.

ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

ПРВОСТЕПЕНО ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

1. **судија Маја Чогурић - заменик председника одељења**
2. судија Константин Митић Вранкић - председник већа
3. судија Јелена Богдановић Ружић - председник већа
4. судија Јелена Килибарда - председник већа
5. судија Божидар Васић - председник већа
6. **судија Маја Илић - председник већа и председник одељења**
7. судија Весна Миљуш - председник већа
8. судија Иван Јовичић - председник већа
9. судија Владимир Врховшек - председник већа

Све судије првостепеног грађанског одељења одређују се за поступање у предметима редовних парничних спорова (П, П3), за поступање у предметима радних и статусних спорова (П1), у предметима породичних спорова (П2), заштите ауторских и сродних права (П4), као и за поступање у предметима признања страних судских одлука (Р)

ДРУГОСТЕПЕНО ГРАЂАНСКО ОДЕЉЕЊЕ

1. ВЕЋЕ

1. **судија Јасна Беловић - председник одељења и председник већа**
2. судија Марина Кларић Живковић - први члан већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. Јелена Стевановић - други члан већа

2. ВЕЋЕ

1. **судија Веселинка Милошевић - заменик председника одељења и председник већа**
2. судија Милан Милошевски - први члан већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. судија Наташа Милутиновић - други члан већа

3. ВЕЋЕ

1. судија Мирјана Риђички - председник већа
2. судија Драгица Љумовић - први члан већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. судија Весна Целетовић Цуцић - други члан већа

4. ВЕЋЕ

1. судија Весна Карацић Ристић - председник већа
2. судија Васић Предраг - први члан већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. судија Снежана Савић Сабљић - други члан већа

5. ВЕЋЕ

1. судија Ђурђа Нешковић - председник већа
2. судија Весна Дамјановић - први члан већа већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. судија Маја Маринковић - други члан већа

6. ВЕЋЕ

1. судија Александар Ивановић - председник већа
2. судија Вукица Исаков - први члан већа и председник већа у предметима у којима је судија известилац
3. судија Анђелка Опачић - други члан већа

Председника већа замењује први члан истог већа.

Судија Предраг Васић одређује се за поступање у предметима првостепеног грађанског одељења као председник већа у којима је доказни поступак у завршној фази.

Судија Јасна Беловић председник другостепеног грађанског одељења, одређује се да поступа по притужбама и захтевима за изузеће и искључење у грађанским предметима и у предметима по захтевима за рехабилитацију, у случајевима спречености заменика вршиоца функције председника суда, судије Јелене Стевановић.

ОДЕЉЕЊЕ ЗА ПОСТУПАЊЕ ПО ЗАХТЕВИМА ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ

I ВЕЋЕ

1. судија **Марина Кларић Живковић**, председник одељења и председник већа
2. судија Драгица Љумовић, председник већа
3. судија Весна Цуцић Целетовић, председник већа

II ВЕЋЕ

1. судија, Веселинка Милошевић председник већа
2. судија Дамјановић Весна, председник већа
3. судија Наташа Милутиновић, председник већа

III ВЕЋЕ

1. судија Анђелка Опачић, председник већа и заменик председника одељења
2. судија Васић Предраг, председник већа
3. судија Ђурђа Нешковић, председник већа

У одељење за поступање по захтевима за рехабилитацију, распоређују се и судије:

- Маја Маринковић
- Јасна Беловић
- Милан Милошевски
- Јелена Стевановић
- Васић Предраг
- Александар Ивановић
- Драгица Љумовић
- Вукица Исаков
- Снежана Сабљић Савић
- Мирјана Риђички
- Весна Карацић Ристић
- Ђурђа Нешковић

Судија Александар Трешњев одређује се за поступање у овом одељењу као члан II већа, у предмету у којем је судија Александар Ивановић председник већа, до његовог правноснажног окончања.

ОДЕЉЕЊЕ СУДСКЕ ПРАКСЕ
- РЕДАКЦИЈА БИЛТЕНА СУДСКЕ ПРАКСЕ -

1. **судија Александар Степановић** - главни и одговорни уредник Билтена судске праксе
2. судија Наталија Бобот - заменик главног и одговорног уредника Билтена судске праксе
3. судија Ђурђа Нешковић - руководиоца судске праксе за грађанско одељење - члан редакције
4. судија Зорана Трајковић - руководиоца судске праксе за кривична одељења - члан редакције
5. судија Александар Трешњев - члан редакције
6. судија Весна Божовић Милошевић - члан редакције
7. судија Васић Предраг - члан редакције
8. проф. др Слободан Перовић - члан редакције
9. судија Уставног суда, проф. др Горан П. Илић
10. доцент Милош Станковић, Правни факултет Универзитета у Београду - члан редакције
11. судија Првог основног суда у Београду Људмила Миљковић - члан редакције
12. судија Наташа Милутиновић - члан редакције
13. координатор за медије Душица Ристић - секретар редакције

ПРИПРЕМНА ОДЕЉЕЊА

Рад судијских помоћника у припремном одељењу, и то за кривично одељење надзираће судија Ана Милошевић, коју ће замењивати судија Виолета Јовановић, а за грађанско одељење судија Драгица Љумовић коју ће замењивати судија Веселинка Милошевић.

СУДИЈЕ ЗА НАДЗОР ПРИТВОРЕНИКА

I

1. судија Милан Лондровић
2. судија Бранислав Блажић
3. судија Зоран Ганић

II

1. судија Милош Лабудовић
2. судија Владан Иванковић
3. судија Миленко Цвијовић

РАСПОРЕД ПОСЛОВА У ОРГАНИЗАЦИОНИМ ЈЕДИНИЦАМА

У Вишем суду у Београду, поред судске управе, формиране су и следеће организационе јединице:

- судска писарница

управитељ Светлана Мићовић
шеф одељења кривичне писарнице Мирослав Настасовић
шеф одељења грађанске писарнице Јелена Мирјачић
шеф одељења писарнице посебних одељења Весна Обрадовић

- дактилобиро

руководилац Јелена Васић Влаховић
руководилац у посебним одељењима Милена Гаврановић

- служба за информатику и аналитику

руководилац Бранко Лукић
руководилац у посебним одељењима Данијела Алексић

- рачуноводство

руководилац Светлана Трмчић

- служба за јавне набавке

руководилац Мирослав Сламарски

- техничка служба

руководилац Владимир Митровић

**РАДНО ВРЕМЕ, ПРИЈЕМ СТРАНАКА
И РАЗГЛЕДАЊЕ СПИСА**

Радно време суда је од **07,30 часова до 15,30 часова**.

У време када суд не ради, поред судија које су распоређене у Одељењу за претходни поступак, који ће се наизменично смењивати, у приправности ће бити или ће наизменично бити у суду и судско особље (за пријем писмена, у писарници, доставној служби, дактилобироу, возном парку и др.), за спровођење радњи које се по одредбама процесних закона сматрају хитним или нарочито хитним, према посебном распореду који ће благовремено одредити председник или судија којем он повери сачињавање таквог распореда.

Пријем странака у Вишем суду у Београду, у судској згради - Палата правде у Савској улици број 17-а, за кривично, одељење за претходни поступак и одељење за малолетнике, вршиће се **сваког понедељка у месецу, у периоду од 10,00 до 12,00 часова**, док се заказивање пријема странака врши **сваког радног дана, у радно време суда од 07,30 до 15,30 часова, преко броја телефона 011/360-1464**.

Пријем странака у Вишем суду у Београду, у судској згради у Тимочкој улици број 15, за грађанско одељење и одељење за поступање по захтевима за рехабилитацију, вршиће се **сваког уторка у месецу, у периоду од 10,00 до 12,00 часова**, док се заказивање пријема странака врши **сваког радног дана, у радно време суда од 07,30 до 15,30 часова, преко броја телефона 011/308-3419**.

Пријем странака у Вишем суду у Београду, у судској згради у Устаничкој улици број 29, за Посебно одељење и Одељење за ратне злочине, **вршиће судија Вера Вукотић сваког уторка у месецу, у периоду од 09,00 до 10,00 часова, док ће се заказивање пријема странака вршити сваког четвртка у месецу, у периоду од 12,00 до 13,00 часова, на број телефона 011/308-2617**

Писмена се могу предавати суду у периоду **од 08,00 часова до 15,00 часова.**

Судски списи могу се у суду разгледати, преписивати, или тражити одређене информације и уверења, **од 09,00 часова до 14,00 часова.**

***В.Ф. ПРЕДСЕДНИКА
ВИШЕГ СУДА У БЕОГРАДУ
Судија Александар Степановић***

ЦИП - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

347. 97/ .99(497.11)

БИЛТЕН Вишег суда у Београду / главни и
одговорни уредник Александар Степановић. - 2014,
бр. 84 - . - Београд (Булевар војводе Мишића 37/II) :
Intermex, 2014 – (Београд : DIS Public) - 23 cm

Тромесечно. - Је наставак: Bilten Okružnog suda
u Beogradu = ISSN 0351-0247

ISSN 2217-7051 = Билтен Вишег суда у Београду
COBISS. SR-ID 187028748